

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 18/2019 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 7/2019 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- osastopäällikkö, ylijohtaja Jorma Vuorio, sisäministeriö
- erityisasiantuntija Tuuli Tuunanen, sisäministeriö
- erityisasiantuntija Suvi Pato-Oja, sisäministeriö
- rajavartiolaitarkastaja Anne Ihanus, sisäministeriö
- rikostarkastaja Jari Nyström, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies Heli Heikkola, sisäministeriö
- lainsäädäntösihteeri Tommy Walkila, ulkoministeriö
- lainsäädäntöneuvos Virpi Korhonen, oikeusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Niklas Vainio, oikeusministeriö
- johtava asiantuntija Juha-Pekka Suomi, työ- ja elinkeinoministeriö
- apulaistietosuojavaltuutettu Jari Råman, tietosuojavaltuutetun toimisto
- toimistopäällikkö Rainer Hiltunen, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- johtava asiantuntija Katariina Lehtola, Maahanmuuttovirasto
- ylitarkastaja Antti Helin, Maahanmuuttovirasto
- ylitarkastaja Markus Suutari, Maahanmuuttovirasto
- tiedonhallintapäällikkö Annina Hautala, Poliisihallitus
- päälakimies Jan Sjöblom, suojelupoliisi
- ylitarkastaja Antti Wahlroos, suojelupoliisi
- professori Olli Mäenpää

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

- professori Tomi Voutilainen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- valtiovarainministeriö
- oikeuskanslerinvirasto
- korkein hallinto-oikeus
- Rikosseuraamuslaitos
- Joutsenon vastaanottokeskus
- Tulli
- Uudenmaan maistraatti
- Verohallinto
- Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Uudenmaan TE-toimisto
- Kansaneläkelaitos
- ETU – edustajat turvapaikanhakijalapsille ry
- Pakolaisneuvonta ry
- Suomen Punainen Risti

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Helsingin hallinto-oikeus
- Suomen Asianajajaliitto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa. Lakia sovellettaisiin henkilötietojen käsittelyyn maahanmuuton hallinnonalalla. Laki korvaisi ulkomaalaisrekisteristä annetun lain, joka ehdotetaan kumottavaksi. Ehdotettavaan lakiin keskitettäisiin henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely maahanmuuton hallinnonalan muista laeista. Esitykseen liittyvät ehdotukset laeiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain, säilöön otettujen ulkomaalaisten kohTELUSTA ja säilöönottoyksiköstä annetun lain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain, kansalaisuuslain, ulkomaalaislain, Maahanmuuttovirastosta annetun lain, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain, turvallisuusselvityslain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta. Lisäksi esitykseen liittyvät teknisiä muutoksia sisältävät ehdotukset laeiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain, henkilökorttilain, lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain, verotusmenettelystä annetun lain, väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain ja valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta.

Tavoitteena on, että jatkossa henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa säädettäisiin yhdessä nykyaikaisen henkilötietolain vaatimukset täyttävässä laissa, joka täydentää Euroopan unionin tietosuoja-asetusta, tietosuojalakia ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia muutettaisiin siten, että siihen keskitettäisiin maahanmuuttohallinnon asiakirjojen salassapitoa koskeva sääntely.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2020.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa (1. lakiehdotus, maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki). Ehdotettu laki korvaa ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997, jäljempänä ulkomaalaisrekisterilaki) sekä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annettuun lakiin (746/2011, jäljempänä vastaanottolaki), säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettuun lakiin (116/2002, jäljempänä säilölaki) ja kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (1386/2010, jäljempänä kotoutumislaki) sisältyvät rekisterisäännökset. Esityksen tavoitteena on, että henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa säädetään yhdessä, nykyaikaisen henkilötietolain vaatimukset täyttävässä laissa.

Esitys on osa Suomen tietosuojalainsäädännön uudistamista. Sen taustalla ovat Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (jäljempänä tietosuoja-asetus) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680 luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta (jäljempänä rikosasioiden tietosuojadirektiivi).

Tietosuoja-asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta. Tietosuoja-asetus sisältää kuitenkin tietyiltä osin kansallista liikkumavaraa. Kansallisella lailla voidaan täsmentää henkilötietojen käsittelyn oikeusperustaa ja käsittelyn sisältöä sekä esimerkiksi tiettyjen edellytysten vallitessa poiketa rekisteröidyn oikeuksista. Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta säädetään tarkemmin 6 artiklassa. Asetuksen 9 artiklan nojalla voidaan antaa tarkempia säännöksiä myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelystä. Perustuslakivaliokunta on korostanut, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (PeVL 14/2018 vp).

Rikosasioiden tietosuojadirektiivin mukaan jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säännellään direktiivin soveltamisalaan kuuluvaa henkilötietojen käsittelyä, on täsmennettävä ainakin käsittelyn tavoitteet, käsiteltävät henkilötiedot ja käsittelyn tarkoitukset. Direktiivissä asetetaan eräänlainen minimitaso. Perustuslakivaliokunta on tietosuojauudistuksen yhteydessä (PeVL 14/2018

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

vp) todennut, että direktiivi ei sisällä sellaista yksityiskohtaista sääntelyä, joka muodostaisi riittävän säännöspohjan perustuslaissa turvautuneen yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Sääntelyä on siten täydennettävä kansallisella lailla.

Tietosuoja-asetuksen soveltaminen on alkanut 25.5.2018. Kansallisesti tietosuoja-asetusta täsmentää ja täydentää 1.1.2019 voimaan tullut tietosuojalaki (1050/2018). Tietosuojalaki on korvannut Suomessa vuodesta 1999 sovelletun henkilötietojen käsittelystä annetun lain (523/1999). Rikosasioiden tietosuojadirektiivi on pantu kansallisesti täytäntöön 1.1.2019 voimaan tullessa henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetulla lailla (1054/2018, jäljempänä rikosasioiden tietosuojalaki). Maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki on tietosuojan yleislainsäädäntöä täydentävä erityislaki.

Sekä maahanmuuttohallinnon toimintaympäristössä että henkilötietojen suojaa koskevassa sääntelytavassa on tapahtunut merkittäviä muutoksia, joiden vuoksi ulkomaalaisrekisterilaki on osin vanhentunut eikä kaikilta osin vastaa enää tarkoitustaan. Lisäksi se, että maahanmuuttohallinnon rekisterisääntelyä sisältyy useisiin eri lakeihin, tekee kokonaisuudesta pirstaleisen. Myös digitalisaatio asettaa vaatimuksia henkilötietojen käsittelylle tilanteessa, jossa palvelutuotannossa on siirrytty asiakirjakeskeisestä tiedonhallinnasta asiakaskeiseen tiedonhallintatapaan. Keskiössä ei enää ole säätäminen rekistereistä, tietojärjestelmistä tai asiakirjoista, vaan siitä, millä perusteella ja miten henkilötietoja käsitellään niin, että tarvittava tieto on käytettävissä yksityisyyden suojaa kunnioittaen ja sen toteutuminen varmistaen.

Esityksen taustalla on hallituksen vuoden 2018 valtiopäivillä eduskunnalle antama esitys (HE 224/2018 vp) laiksi henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Perustuslakivaliokunta antoi esityksestä lausunnon PeVL 62/2018 vp. Esitys kuitenkin raukesi valtiopäivien päättymisen ja toimitettujen eduskuntavaalien johdosta (EK 56/2018 vp). Nyt käsiteltävänä oleva esitys HE 18/2019 vp on laadittu rauenneen hallituksen esityksen pohjalta. Esitystä on sen perustelujen mukaan korjattu perustuslakivaliokunnan lausunnon sekä asiassa järjestetyn uuden lausuntokierroksen pohjalta muun muassa täydentämällä automatisoituja yksittäispäätöksiä koskevaa sääntelyä ja täsmentämällä viranomaisten erillisyyssperiaatteen toteutumista yhteisrekisterinpitäjien osalta. Lisäksi esitystä on muutettu aiemmasta keskittämällä maahanmuuttohallinnon salassapitoa koskeva sääntely julkisuuslakiin. Esitykseen on tehty myös eräitä muita täsmennyksiä.

Perustuslakivaliokunta on antanut esityksestä HE 18/2019 vp lausunnon PeVL 7/2019 vp, jonka mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan yhteisrekisterinpitäjyydestä, automatisoidusta päätöksenteosta ja sitä koskevasta lainsäädäntömenettelystä tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon, ja 8. lakiehdotus vain, jos valiokunnan sen 24 §:stä tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Perustuslakivaliokunta toteaa, ettei se ole valtiosääntöisen tehtävänsä puitteissa arvioinut kattavasti ehdotetun sääntelyn suhdetta EU-oikeuteen. Hallintovaliokunnan on edelleen syytä varmistua, että ehdotettu sääntely ei ole ristiriidassa EU-oikeuden asettamien vaatimusten kanssa.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Hallituksen esityksen perusteluissa on tehty selkoa esitykseen sisältyvien ehdotusten suhteesta tietosuoja-asetukseen ja rikosasioiden tietosuojalakiin. Hallintovaliokunta ehdottaa jäljempänä 1. lakiehdotukseen muutoksia, joilla on merkitystä myös EU-oikeuden kannalta. EU:n tietosuojalainsäädännöstä ei seuraa rajoitteita sen suhteen, valitaanko sääntelyratkaisuksi nykyinen rekisteripohjainen tai esityksessä ehdotettu käyttötarkoituksiin perustuva sääntelyratkaisu.

Lisäksi hallintovaliokunta toteaa, että tietosuoja-asetus, tietosuojalaki ja rikosasioiden tietosuojalaki sisältävät yksityiskohtaiset säännökset muun muassa henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista, rekisterinpitäjän velvollisuuksista ja rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuudesta ja henkilötietojen käsittelyn valvonnasta sekä lainvastaisen henkilötietojen käsittelyn seuraamuksista.

Hallintovaliokunnan näkemyksen mukaan ehdotetussa sääntelyssä on otettu asianmukaisesti huomioon EU-oikeudesta johtuvat vaatimukset. Toimivalta arvioida sääntelyn EU-oikeuden mukaisuutta on kuitenkin Euroopan unionin tuomioistuimella.

Hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä tästä mietinnöstä ilmenevin huomautuksin ja muutosehdotuksin. Lisäksi valiokunta ehdottaa yhden uuden lakiehdotuksen hyväksymistä. Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että sisäministeriö seuraa ja arvioi uuden lainsäädännön toimeenpanoa kiinnittäen huomiota muun ohella sääntelyn toimivuuteen, henkilötietojen suojan toteutumiseen ja henkilötietojen käsittelyn valvontaan.

Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Hallituksen esityksen mukaisesti henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely maahanmuuton hallinnonalalla ehdotetaan keskitettäväksi maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin. Nykyisen rekisteripohjaisen mallin sijasta ehdotetussa laissa säädetään henkilötietojen käsittelytarkoituksista.

Uudesta sääntelytavasta johtuen lain soveltamisala kiinnittyy laissa säädettyihin henkilötietojen käsittelytarkoituksiin. Perustuslakivaliokunnalla ei ole ollut huomauttamista tähän lähtökohtaan. Ehdotuksen mukaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakia sovelletaan silloin, kun henkilötietoja käsitellään lain 1 §:n mukaisissa käsittelytarkoituksissa. Käytännössä käsittelytarkoitukset kytkevät tietojen käsittelyn ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään ja kansalliseen viisumitietojärjestelmään. Jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin esitetyin tavoin hallintovaliokunta ehdottaa säädettävän täsmentävästi niistä tarkoituksista, joissa rekisterinpitäjät tallentavat tietoja kyseisiin järjestelmiin, sekä vastuunjaosta rekisterinpitäjien välillä (ehdotetut 3 ja 5 §). Silloin, kun viranomainen käsittelee henkilötietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä tai kansallisessa viisumitietojärjestelmässä, tietojen käsittelyyn sovelletaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakia. Ehdotettu sääntely myös rajaa maahanmuuttohallinnon henkilötietolain suhdetta esimerkiksi poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietolakeihin.

Perustuslakivaliokunta katsoo lausunnossaan, ettei lainsäädännön kokonaisuutta voi luonnehtia selkeäksi ja ymmärrettäväksi, vaikka arvioitavan sääntelyn rakenteessa onkin pyritty selkeyteen

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

ja yksinkertaisuuteen. Sovellettavana olevien EU- ja kansallisten säädösten väliset suhteet muodostuvat osittain päällekkäisiksi ja osittain toisistaan erotettaviksi. Vaikka valiokunnan mielestä on selvää, että varsin merkittävä osa sääntelyn monimutkaisuudesta palautuu EU-oikeuden ja sen tietosuojasääntelyn rajoitettuun ja eriytettyyn soveltamisalaan, on hallintovaliokunnan syytä edelleen selvittää keinoja sääntelyn ja sen soveltamisalasäännösten selkeyttämiseen.

Hallintovaliokunta toteaa, että EU-sääntelystä tulevista reunaehdoista johtuen sääntelyä ei ole juurikaan edellytyksiä selkeyttää. Euroopan unionin uusi tietosuojalainsäädäntö on eriyttänyt säädöspohjaa siten, ettei kaikkeen henkilötietojen käsittelyyn ole mahdollista soveltaa samaa sääntelyä. Sovellettavaksi tulevan yleislainsäädännön tunnistaminen on kuitenkin olennaista esimerkiksi rekisteröidyn oikeuksien toteutumisen ja henkilötietojen käsittelyyn kohdistuvan valvonnan kannalta, jotta tiedetään, kumman yleislain — tietosuoja-asetuksen vai rikosasioiden tietosuojalain — perusteella rekisterinpitäjän velvoitteet ja rekisteröidyn oikeudet määräytyvät. Valiokunta pitää tarpeellisena, että maahanmuuttohallinnon henkilötietolain suhdetta muuhun lainsäädäntöön määrittävää 2 §:ää täsmennetään siten, että siitä käy selkeämmin ilmi ehdotetun lain suhde yhtäältä tietosuoja-asetukseen ja tietosuojalakiin ja toisaalta rikosasioiden tietosuojalakiin.

Kansallinen turvallisuus on Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa suljettu EU:n toimivallan ulkopuolelle eikä siten kuulu lähtökohtaisesti rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalalle. Kansallisena ratkaisuna on säädetty, että rikosasioiden tietosuojalakia sovelletaan myös käsiteltäessä henkilötietoja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (HaVM 14/2018 vp, PeVL 26/2018 vp).

Hallintovaliokunnan ehdottaman 2 §:n 1 momentin mukaan suojelupoliisin tämän lain nojalla suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan, jollei tässä laissa toisin säädetä, rikosasioiden tietosuojalakia. Muiden tässä laissa tarkoitettujen viranomaisten tämän lain nojalla suorittamasta henkilötietojen käsittelystä säädetään tietosuoja-asetuksessa ja tietosuojalaissa. Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisala kiinnittyy siten rikosasioiden tietosuojalakiin vain selkeästi rajatussa tilanteessa.

Hallintovaliokunta tähdentää tässäkin yhteydessä sitä, että rekisterinpitäisyys tai henkilötietojen alkuperäinen käsittelytarkoitus ei perusta viranomaiselle tiedonsaantioikeutta, vaan siitä tulee säätää erikseen. Valiokunta ehdottaa jäljempänä muun muassa rekisterinpitäjien keskinäisiä tiedonsaantioikeuksia koskevan sääntelyn täsmentämistä (11 ja 12 §).

Vielä toistaiseksi käsitellään lain ehdotetulla soveltamisalalla henkilötietoja, paitsi ulkomaalaisasioiden tietojärjestelmässä ja kansallisessa viisumitietojärjestelmässä, myös esimerkiksi osin vastaanottokeskusten omissa asiakasrekistereissä sekä säilöönottoyksikön vierailijarekisterissä. Myös näihin erillisiin rekistereihin sovelletaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakia sen soveltamisalan puitteissa. Selvityksen mukaan tavoitteena kuitenkin on henkilötietojen käsittelyn keskittäminen ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään niin, että erillisten sähköisten rekisterien käyttö ei olisi enää tarpeellista.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Kansallisen turvallisuuden suojaaminen henkilötietojen käsittelyperusteena

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että kansallisen turvallisuuden suojaaminen säilyisi maahanmuuttohallinnon henkilötietojen alkuperäisenä käsittelytarkoituksena.

Perustuslakivaliokunta on lain soveltamisalaa tarkastellessaan kiinnittänyt huomiota siihen, että esityksen perusteluissa viitataan valmistelussa arvioidun mallia, jossa kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa toteutettu henkilötietojen käsittely jäisi maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisalan ulkopuolelle silloin, kun henkilötietoja ei käsitellä osana maahanmuuttoprosessia. Tämä vaihtoehto sulkisi pois myös soveltamisalan kiinnittymisen rikosasioiden tietosuojalakiin, jota voitaisiin myös perustuslakivaliokunnan mielestä pitää lain selkeyden näkökulmasta perusteltuna.

Kansallisen turvallisuuden suojaaminen on nyt kumottavaksi ehdotetussa ulkomaalaisrekisterilaissa säädetty yhdeksi henkilötietojen alkuperäisistä käsittelytarkoituksista. Hallintovaliokunta toteaa, että ulkomaalaisrekisterin tiedot ovat tärkeitä valtion turvallisuuden kannalta ja vakavasti Suomen turvallisuutta uhkaavan teon ennalta estämisessä. Kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi on tärkeää huolehtia siitä, että sille uhkan muodostavat henkilöt pystytään tunnistamaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja heidän oleskeluunsa pystytään tarvittaessa puuttumaan laissa säädetyllä tavalla. Mikäli kansallisen turvallisuuden suojaaminen ei enää olisi laissa henkilötietojen alkuperäinen käsittelytarkoitus, tulisi siitä säätää erikseen muuna kuin alkuperäisenä käsittelytarkoituksena. Tällaiseen sääntelytekniikan muutokseen sisältyisi riski siitä, että tiedot eivät olisi käytettävissä nykytilaa vastaavasti. Muutos voisi myös antaa virheellisesti vaikutelman, että tiedot eivät enää olisi niin olennaisia kansallisen turvallisuuden suojaamisen kannalta. Hallituksen esityksen tarkoituksena on EU:n tietosuojasääntelyn mukaisesti säätää niistä eri tarkoituksista, joissa tietoja käsitellään. Silloin, kun henkilötietoja on tarve laajamittaisesti käsitellä jonkin viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän suorittamista varten, lähtökohtana on, että se tulisi määritellä tietojen alkuperäiseksi käsittelytarkoitukseksi. Suojelupoliisin ja maahanmuuttohallinnon yhteistoiminnassa on kyse laissa säädetystä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tehtävästä viranomaisyhteistyöstä, joka koskee lähtökohtaisesti kaikkia maahan tulevia ulkomaalaisia. Hallintovaliokunta katsoo edellä olevan perusteella, että kansallisen turvallisuuden suojaaminen tulee säilyttää henkilötietojen alkuperäisenä käsittelytarkoituksena. Sääntelyn selkeyttämiseksi ja tarkentamiseksi valiokunta ehdottaa kansallisen turvallisuuden suojaamiseen liittyviin säännöksiin eräitä muutoksia jäljempänä yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevin tavoin.

Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta ja asianmukaisuutta niin suojelupoliisin kuin muidenkin viranomaisten toiminnassa valvoo tietosuojavaltuutettu. Suojelupoliisiin kohdistuu lisäksi tiedusteluvalvontavaltuutetun laillisuusvalvonta tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain (121/2019) mukaisesti. Eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri valvovat ylimpänä laillisuusvalvojina henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön noudattamista osana yleistä viranomaisten ja virkamiesten toiminnan laillisuusvalvontaa.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Rekisterinpitäjyys

Ehdotuksen lähtökohtia

Hallituksen esityksessä ehdotettu maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 3 § sisältää säännökset yhteisrekisterinpitäjistä. Hallituksen esityksen mukaan käsiteltäessä henkilötietoja tämän lain nojalla yhteisrekisterinpitäjiä ovat Maahanmuuttovirasto, Poliisihallitus ja suojelupoliisi, Rajavartiolaitos, vastaanotto- ja järjestelykeskukset, säilöönottoyksiköt, ulkoasiainhallinto, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä työ- ja elinkeinotoimistot. Esityksen tarkoituksena on ollut, että yhteisrekisterinpitäjinä toimivat ne viranomaiset, jotka ehdotettavan lain soveltamisalaan kuuluvissa käsittelytarkoituksissa käsittelevät henkilötietoja niille toimivaltaa luovassa lainsäädännössä säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi omiin itsenäisiin tarkoituksiinsa. Nämä viranomaiset käyttävät näiden lakisääteisten tehtäviensä hoitamisessa harkinta- ja päätösvaltaa. Yhteisrekisterinpitäjästä säädetään tietosuojasetuksen 26 artiklassa.

Perustuslakivaliokunta on viitannut lausuntoonsa PeVL 62/2018 vp ja kiinnittänyt huomiota myös nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä poikkeuksellisen laajaan yhteisrekisterinpitäjyyteen ja siihen, että mainittujen viranomaisten tarpeet henkilötietojen käsittelyyn eroavat paljon toisistaan. Perustuslakivaliokunnan mielestä ilmeistä on, että henkilötietojen käsittelyn muodostama riski yksityisen oikeuksille ja vapauksille esimerkiksi suojelupoliisin käsitellessä tietoja ulkomaalaisen poliittisesta toiminnasta kansallisen turvallisuuden turvaamistarkoituksessa eroaa olennaisesti riskistä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen käsitellessä turvapaikanhakijan tietoja kuntaan osoittamista varten. Perustuslakivaliokunnan mukaan sääntelyratkaisu, jossa kaikki mainitut viranomaiset on kuitenkin määritelty rekisterinpitäjiksi sen sijaan, että niiden tarpeellinen tiedonsaanti olisi varmistettu esimerkiksi tiedon luovutusta ja saamisoikeuksia koskevalla sääntelyllä, poikkeaa tavanomaisesta.

Mainitun 3 §:n 2 momentin mukaan kunkin rekisterinpitäjän toimivalta käsitellä henkilötietoja perustuu kyseisen viranomaisen toimivaltaa koskeviin säännöksiin. Perustuslakivaliokunta on korostanut säädettäväksi ehdotetun merkitystä (ks. myös PeVL 62/2018 vp). Säännös merkitsee, että lakiehdotuksen mukainen sääntely ei itsessään luo toimivaltaa henkilötietojen käsittelylle, vaan henkilötietojen käsittely edellyttää aina erillistä toimivaltasäännöstä.

Pykälän 3 momentin mukaan kukin rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta omassa toiminnassaan. Kukin rekisterinpitäjä vastaa tallentamistaan henkilötiedoista.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan myös, että tietojärjestelmien ylläpito ja siihen kuuluvat tehtävät, kuten henkilötietojen muu kuin yksittäistapauksellinen poistaminen ja luovuttaminen, keskitettäisiin nykytilaa vastaavasti kuitenkin Maahanmuuttovirastolle ja ulkoasiainhallinnolle (4 ja 5 §). Nämä tahot toimisivat samalla myös rekisteröityjen yhteyspisteinä rekisteröidyn oikeuksien toteutumisen ja sujuvuuden turvaamiseksi (6 §). Perustuslakivaliokunnan mukaan lakiehdotuksessa säädettyjen rekisterinpitoon liittyvien vastuiden perusteella yhteisrekisterinpitäjyyden merkitys jää muiden viranomaisten osalta verraten avoimeksi. Hallintovaliokunnan on tarkasteltava huolellisesti valitun sääntelymallin tarkoituksenmukaisuutta ja sen yhteensopivuutta tietosuojasetuksen sääntelyn kanssa erityisesti kunkin rekisterinpitäjän vastuun ja rekisteröidyn oikeuksien toteutumisen kannalta.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Perustuslakivaliokunta toteaa, että hallituksen esityksessä ehdotetun lakiehdotuksen 8—10 §:ssä, joissa säädetään arkaluonteisten tietojen käsittelystä ja niiden sallituista käyttötarkoituksista, käsittely on asianmukaisesti sidottu välttämättömyyteen. Valiokunta on kuitenkin kiinnittänyt huomiota 8 §:ään, jonka mukaan siinä mainittuja arkaluonteisia tietoja saa käsitellä rekisterinpitäjä, 11 §:ään, jonka mukaan rekisterinpitäjä saa salassapitosäännösten estämättä käsitellä kunkin 1 §:n 1 momentin 1—6 kohdassa säädetyn käsittelytarkoituksen rajoissa toisen rekisterinpitäjän keräämiä henkilötietoja niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen oman toimivaltansa mukaisesti, sekä 12 §:ään, jossa säädetään henkilötietojen käsittelemisestä muussa kuin alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut lausunnossaan PeVL 62/2018 vp vastaavan sääntelyn voivan merkitä sitä, että säännöksessä mainitut arkaluonteiset tiedot ovat siirrettävissä yhteisrekisterinpitäjiksi määriteltyjen viranomaisten välillä salassapitosäännösten estämättä, mikäli esimerkiksi lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädettyssä tarkoituksessa ("ulkomaalaisen maahan-tuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittely sekä niitä koskeva päätöksenteko ja valvonta") talletettuja arkaluonteisia ja salassa pidettäviä tietoja käsitellään myöhemmin samassa tarkoituksessa toisen yhteisrekisterinpitäjäksi määritellyn viranomaisen toimesta. Nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen yhteydessä valiokunta on uusintanut arvionsa pitäen sääntelyä edelleen puutteellisena.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota myös muun muassa siihen, että yhteisrekisterinpitäjyyttä koskevasta sääntelystä ei selkeästi käy ilmi tiedon luovuttamiseen toimivaltainen viranomainen.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksi-tyselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojen luovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2—3 ja siinä viitatu lausunnot). Valiokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan täsmällisyyttä ja sisältöä. Erityisesti tilanteessa, jossa ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämisyjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmentäminen selostetun perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (ks. esim. PeVL 15/2018 vp, s. 39). Valiokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan myös tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 14/2018 vp, s. 5).

Perustuslakivaliokunta on painottanut toistuvasti, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit,

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytketään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaantipyyntöä joudutaan käytännössä perustelemaan. Myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi (ks. esim. PeVL 48/2018 vp, s. 5 ja siinä viitatu lausunnot). Valiokunnan mielestä erottelua puoltavat seikat saavat erityisen painoarvon säädettäessä viranomaisen oikeudesta saada tai luovuttaa tietoja salassapitosäännösten estämättä sähköisessä toimintaympäristössä (ks. PeVL 73/2018 vp, s. 8—10).

Perustuslakivaliokunnan mielestä lakiehdotuksen yhteisrekisterinpitäjyyttä ja henkilötietojen käsittelyä sen puitteissa koskevan sääntelyn suhde viranomaisten toimivaltuuksien ja tiedonsaantioikeuksien lakiperustaisuuteen, henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuteen ja perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaan sääntelyyn liittyvään vakiintuneeseen käytäntöön ei kuitenkaan ole edelleenkään perustuslain 10 §:n näkökulmasta riittävän selvä, vaikka sääntelyä on perustuslakivaliokunnan lausunnon PeVL 62/2018 vp johdosta pyritty täsmentämään. Hallintovaliokunnan on täsmennettävä ja selkeytettävä sääntelyä edelleen olennaisesti. Sääntelyn on kaikilta osiltaan täytettävä edellä mainitussa perustuslakivaliokunnan käytännössä selostetut vaatimukset. Tällaisen täsmennyksen tekeminen on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisympäristössä.

Lisäksi perustuslakivaliokunta on huomauttanut, että säätämisympäristönsä asianmukainen huomioiminen voi edellyttää myös sääntelyn perusratkaisujen muuttamista. Mikäli ehdotettu yhteisrekisterinpitäjyyttä koskeva sääntelymalli ei mahdollista esimerkiksi perustuslain 10 §:n edellyttämää sääntelyä viranomaisten tietojen saamisesta ja luovuttamisesta salassapitovelvollisuuden estämättä, on yhteisrekisterinpitäjyyteen perustuvasta sääntelymallista luovuttava. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että esityksen perustelujen mukaan vaihtoehtona on arvioitu mallia, jossa rekisterinpitäjänä ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmässä toimisi vain Maahanmuuttovirasto ja kansallisessa viisumitietojärjestelmässä vain ulkoministeriö. Tällöin muiden viranomaisten tiedonsaantioikeudet voitaisiin ratkaista säätämällä tiedonluovutuksesta viranomaisten välillä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan EU:n yleinen tietosuoja-asetus ei vastoin perusteluissa esitettyä estänyt tällaista sääntelyratkaisua. Hallintovaliokunnan on syytä selvittää tarkoin eri vaihtoehtojen asetuksenmukaisuus.

Rekisterinpitäjä ja yhteisrekisterinpitäjä

Hallintovaliokunta toteaa, että rekisterinpitäjän käsitteen tulkinta on kaiken kaikkiaan jossain määrin täsmentymätön sekä kansallisessa että unionin oikeudessa. Käsite sinänsä ei ole uusi. Rekisterinpitäjä on määritelty jo tietosuojadirektiivin (95/46/EY) 2 artiklan d alakohdassa, ja määritelmä on omaksuttu tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 7 alakohdassa. Tietosuoja-asetus ei tarjoa erityisen selkeitä kriteereitä rekisterinpitäjän määrittämiseksi tilanteessa, jossa sen tehtävät ja toimivalta perustuvat lainsäädäntöön. Määritelmän mukaan rekisterinpitäjä on se, joka yksin tai yh-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

dessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rikosasioiden tietosuojalain mukaan rekisterinpitäjällä tarkoitetaan toimivaltaista viranomaista, joka yksin tai yhdessä muiden kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot tai jonka tehtäväksi rekisterinpito on lailla säädetty. Tietosuoja-asetuksen 24 artiklassa rekisterinpitäjän vastuusta säädetään, että rekisterinpitäjän on toteutettava tarvittavat tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla voidaan varmistaa ja osoittaa, että käsittelyssä noudatetaan tietosuoja-asetusta. Teknisistä toimenpiteistä vastaa käytännössä tietojärjestelmän ylläpitäjä, mutta organisatoristen toimenpiteiden toteuttamista voidaan pitää yhtenä rekisterinpitäjää määrittävänä osatekijänä. Rikosasioiden tietosuojalaissa rekisterinpitäjän vastuusta säädetään vastaavasti lain 14 §:ssä.

Tietosuoja-asetuksen 26 artiklan mukaan, jos vähintään kaksi rekisterinpitäjää määrittää yhdessä käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ne ovat yhteisrekisterinpitäjiä. Ne määrittelevät keskinäisellä järjestelyllä läpinäkyvällä tavalla kunkin vastuualueen asetuksessa vahvistettujen velvoitteiden noudattamiseksi, erityisesti rekisteröityjen oikeuksien käytön ja 13 ja 14 artiklan mukaisten tietojen toimittamista koskevien tehtäviensä osalta, paitsi jos ja siltä osin kuin rekisterinpitäjiin sovellettavassa unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä määritellään rekisterinpitäjien vastuualueet. Järjestelystä on käytävä asianmukaisesti ilmi yhteisten rekisterinpitäjien todelliset roolit ja suhteet rekisteröityihin nähden. Järjestelyn keskeisten osien on oltava rekisteröidyn saatavilla. Järjestelyn yhteydessä voidaan nimetä rekisteröidyille yhteyspiste. Rikosasioiden tietosuojalaissa yhteisrekisterinpitäjistä säädetään lain 16 §:ssä. Sen säännös yhteyspisteen nimeämiseen on velvoittava.

Henkilötietojen käsittelijäksi kutsutaan rekisterinpitäjästä ulkopuolista tahoa, joka käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun. Henkilötietojen käsittelijästä säädetään tietosuoja-asetuksen 28 artiklassa ja rikosasioiden tietosuojalain 17 §:ssä.

Ennen Euroopan tietosuojaneuvoston perustamista EU:n tietosuojaviranomaisten yhteistyöelimenä on toiminut WP29-työryhmä (Article 29 Data Protection Working Party), joka on ottanut kantaa rekisterinpitäjän, henkilötietojen käsittelijän ja yhteisrekisterinpitäjän määrittelyihin lausunnossaan 1/2010. Lausunnossaan työryhmä on tuonut esiin rekisterinpitäjiä määrittävinä tekijöinä muun muassa sen, miksi henkilötietoja käsitellään, kenen tarkoituksiin henkilötietoja käsitellään, kuka henkilötietojen käsittelyn on aloittanut, onko tehtäviä mahdollista hoitaa ilman henkilötietojen käsittelyä sekä kenellä asiassa on harkinta- ja päätösvaltaa. Vaikka lausunto on kymmenen vuoden takaa, sen peruslinjaukset ovat edelleen hyväksytyjä EU-oikeudessa. Työryhmä on lausunnossaan korostanut, että vastuuta jaetaan sinne, missä asiaan tosiasiallisesti vaikutetaan.

WP29-työryhmän antaman lausunnon 1/2010 mukaan pluralistisen vastuun mahdollisuuteen kuuluu yhä lukuisia tilanteita, joissa eri osapuolet toimivat rekisterinpitäjinä. Tämän yhteisvastuun arvioinnissa olisi otettava huomioon "yksinkertaisen" vastuun määrittäminen käyttäen aineellista ja toiminnallista lähestymistapaa ja keskittymällä siihen, onko tarkoituksen ja keinojen olennaisten osien määrittelijöinä ollut useampi osapuoli. Osapuolten osallistuminen tarkoituksen ja keinojen määrittelemiseen yhteisvastuun yhteydessä voi tapahtua eri muodoissa, eikä sen tarvitse olla tasapuolista. Itse asiassa, jos toimijoita on monia, niillä voi olla tiiviit suhteet (esimerkiksi kaikki tietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot voivat olla samat) tai löyhemmät suhteet (esimerkiksi niillä voi olla yhteiset tarkoitukset ja keinot, tai vain osa niistä voi olla yhteistä). Tämän vuoksi typologian suuri vaihtelevuus yhteisvastuussa olisi otettava huomioon ja arvioitava siitä

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

aiheutuvat oikeudelliset seuraukset. Olisi myös hyväksyttävä tietty joustavuus, jotta pystyttäisiin kattamaan tietojen käsittelyn nykytilanteen mutkikkuus.

Euroopan unionin tuomioistuin on todennut Google-tapauksen yhteydessä, että tietosuojadirektiivin 95/46/EY 2 artiklan d alakohdan rekisterinpitäjää koskevan säännöksen tavoitteena on varmistaa rekisteröityjen tehokas ja kattava suojele määrittelemällä rekisterinpitäjän käsite laajasti (C-131/12, Google, 13.5.2014, kohta 34). Tuomioistuimen mukaan rekisterinpitäjän käsitteellä ei välttämättä viitata yhteen ainoaan elimeen ja se voi koskea useita toimijoita, jotka osallistuvat mainittuun käsittelyyn, jolloin kuhunkin niistä sovelletaan tietosuojan alalla sovellettavia säännöksiä. (C-210/16, Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein (Facebook), 5.6.2018, kohta 29 ja C-25/17, Jehovan todistajat, 10.7.2018, kohta 65). Koska kyseisen säännöksen tavoitteena on varmistaa rekisteröityjen tehokas ja kattava suojele määrittelemällä rekisterinpitäjän käsite laajasti, yhteisvastuu ei välttämättä merkitse henkilötietojen käsittelyyn osallistuvien eri toimijoiden samanlaista vastuuta. Kyseiset toimijat voivat päinvastoin osallistua henkilötietojen käsittelyyn eri vaiheissa ja eriasteisesti, joten niiden vastuun taso on arvioitava ottaen huomioon kaikki kyseisessä tapauksessa merkitykselliset seikat (C-210/16, Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein (Facebook), 5.6.2018, kohdat 28 ja 43 sekä C-25/17, Jehovan todistajat, 10.7.2018, kohta 66). Säännöksessä ei myöskään edellytetä, että silloin kun useampi toimija vastaa yhdessä samasta henkilötietojen käsittelystä, kaikilla niistä on pääsy kyseisiin henkilötietoihin. (C-210/16, Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein (Facebook), 5.6.2018, kohta 38). Ratkaisussa (C-40/17, Fashion ID, 29.7.2019) tuomioistuin toisti aiemmassa oikeuskäytännössä rekisterinpitäjästä todetun (kohdat 65—70) ja totesi lisäksi, että rekisterinpitäjän vastuu on kuitenkin rajattu sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, jonka osalta rekisterinpitäjä määrittelee tosiasiallisesti tarkoituksen ja keinot (kohta 74).

Hallintovaliokunta toteaa, että maahanmuuttohallinnon prosesseissa toimii poikkeuksellisen suuri määrä viranomaisia niin, että usea viranomainen osallistuu samaan prosessiin tai usea viranomainen voi olla toimivaltainen samassa asiatyypissä. Maahanmuuttohallinnossa käsiteltävissä asioissa sama henkilötieto voi tulla usean eri rekisterinpitäjän käsiteltäväksi osana yhtä prosessia. Tällaisesta tilanteesta on kyse esimerkiksi turvapaikka-asiassa, jossa poliisi tai Rajavartiolaitos rekisteröi kansainvälistä suojele koskevan hakemuksen ja tallentaa tiedot ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään Maahanmuuttoviraston päätöksen tekemistä varten, tai kun edustusto rekisteröi kansalaisuusilmoituksen ja luovuttaa tiedot Maahanmuuttovirastolle kansalaisuusasian ratkaisemiseksi, tai kun ulkoministeriö käsittelee viisumihakemuksen ja myöntää viisumin ja sitten myöhemmin luovuttaa tiedot Rajavartiolaitokselle tilanteessa, jossa Rajavartiolaitos kumoaa viisumin. Lisäksi henkilötieto voi tiedonluovutuksen kautta siirtyä toisen rekisterinpitäjän käsiteltäväksi osana toista maahanmuuttohallinnon prosessia. Tällaisesta tilanteesta on kyse esimerkiksi silloin, kun Maahanmuuttovirasto luovuttaa oleskelulupa-asiaan liittyvät tiedot poliisille tai säilöönottoyksikölle esimerkiksi maasta poistamisen turvaamiseen liittyvään säilöönottoon liittyen tai kun Maahanmuuttovirasto luovuttaa kiintiöpakolaisasiaan liittyvät tiedot elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle kiintiöpakolaisen kuntaan osoittamista varten.

Kun kyse on viranomaisista, henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään lainsäädännössä. Rekisterinpitäjien käsittelytoimivaltaa ja vastuuta koskeva sääntely jää esityksessä kuitenkin varsin yleisluontoiseksi. Lakiehdotus ei säätele selkeästi siitä, miten toimivaltasuhteet

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

järjestyvät yhteisrekisterinpidossa ja mille viranomaiselle kuuluu tietosuoja-asetuksen mukaisen yhteisrekisterinpitäjyyteen liittyvien vastuiden toteutuminen.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että kummallekin asiankäsittelyjärjestelmälle säädetään rekisteröidyn yhteyspiste, joka auttaa rekisteröityä toteuttamaan oikeuksiaan, esimerkiksi oikeutta tarkastaa omia tietoja. Yhteyspiste on rekisteröidyn ensisijainen kontakti myös suhteessa asiaa käsittelevään tai asian ratkaiseeseen rekisterinpitäjään. Yhteyspiste on rekisteröidyn oikeuksien toteutumisen kannalta olennainen erityisesti tällaisessa tilanteessa, jossa yhteisrekisterinpitäjiä on lukuisia. Tämä ei kuitenkaan muuta viranomaisten toimivaltaa. Rekisteröidyllä on aina oikeus kääntyä myös suoraan toimivaltaisen rekisterinpitäjän puoleen.

WP29-työryhmän lausunnossa ja EU-tuomioistuimen tuomioissa kuvataan monia sellaisia yhteisrekisterinpitäjyyden tilanteita, joita on tunnistettavissa myös maahanmuuttohallinnon henkilötietojen käsittelyssä. Yhteisrekisterinpitäjyys vaikuttaa niiden perusteella olevan myös varsin joustava malli. Arvioidessaan hallituksen esityksessä ehdotettua lakia hallintovaliokunta pitää kuitenkin selvänä, että — ainakin kansallisesta lainsäädännöstä johtuvista syistä — esimerkiksi yhteisrekisterinpitäjien toimivalta- ja vastuusuhteet yhteisrekisterinpidossa on syytä säätää esitettävä tarkemmin. Laista tulee myös käydä selkeämmin ilmi tiedon liikkuminen rekisterinpitäjien välillä.

Hallintovaliokunta ei pidä poissuljettuna, etteikö yhteisrekisterinpitäjyyttä olisi mahdollista toteuttaa muodossa tai toisessa ja sääntelyä mahdollista tämentää vaaditulla tavalla. Valiokunta kuitenkin toteaa, että osa epäselvyyksistä juontuu rekisterinpitäjän ja yhteisrekisterinpitäjän käsitteiden aidosta tulkinnanvaraisuudesta. Vaikka käsitteet eivät ole uusia EU:n tietosuojasäätelyssä, niiden osalta on edelleen tulkinnanvaraisuutta niin EU:n kuin kansallisessakin lainsäädännössä. Saadun selvityksen mukaan Euroopan tietosuojaneuvosto on päivittämässä ohjeistusta, jolla pyritään selkiyttämään käsitteiden tulkintaa.

Koska yhteisrekisterinpitäjyyden muodostamisen edellytykset ja yhteisrekisterinpitäjyyteen liittyvien vastuiden määrittäminen ovat nyt käsiteltävänä olevassa asiassa jossain määrin epäselviä eikä tietosuojaneuvoston uutta ohjeistusta käsitteistä vielä ole, hallintovaliokunta pitää perusteltuna, että ehdotetussa laissa luovutaan yhteisrekisterinpidosta.

Kahden rekisterinpitäjän malli

Poiketen useimmista rekistereistä, joita yksi viranomainen yksinomaisesti käyttää, Maahanmuuttoviraston ylläpitämä ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmä on toteutettu arkaluonteisten tietojen suojaamiseksi niin, että tiedot on koottu yhteen paikkaan, jossa usea eri viranomainen niitä tosiasiallisesti käsittelee ja tekee niiden nojalla esimerkiksi päätöksiä. Toimivaltaa viranomaisille luovan lainsäädännön nojalla maahanmuuttohallinnon prosesseissa on suuri määrä toimivaltaisia viranomaisia. Maahanmuuttoviraston ylläpitämän ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän pääasiallisena tarkoituksena on sujuvan päätöksenteon varmistamiseksi yhdistää näitä useita eri viranomaistoimijoita, jotka tekevät joko päätöksiä ulkomaalaisasioissa tai toimittavat selvitystä toiselle viranomaiselle tällaisten päätösten tekemiseksi. Usean viranomaisen käytettävissä olevan järjestelmän avulla tiedot saadaan nopeammin ja tietoturvallisesti varmemmalla tavalla kuin selvityspyyntökirjelmin ja niihin annetuin vastauksin. Ulkomaalaisasioiden asiankäsit-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

telyjärjestelmään lukeutuu myös henkilökortti- ja passitietojärjestelmä muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen osalta.

Ulkoministeriön ylläpitämässä kansallisessa viisumitietojärjestelmässä toimii vähemmän viranomaisia ja käsiteltävät asiat liittyvät kiinteämmin vain yhteen käsittelytarkoitukseen, mutta myös siellä järjestelmän tarkoitus on ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmää vastaava.

Hallintovaliokunnan käsityksen mukaan erityisesti ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän perusratkaisusta johtuen Maahanmuuttovirasto ei voisi olla järjestelmän yksinomainen rekisterinpitäjä. Muutoin Maahanmuuttovirasto vastaisi rekisterinpitäjänä myös sellaisista henkilötiedoista, joiden käsittely ei lainkaan kuulu sen tehtäviin, esimerkiksi poliisin suorittamasta henkilötietojen käsittelystä maasta poistamisesta, joka on kokonaisuudessaan poliisin lakisääteisenä tehtävänä suorittama ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä tapahtuva prosessi. Poliisi ei voi tässä tapauksessa olla ainoastaan henkilötietojen käsittelijä ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä, koska se ei käsittele siellä henkilötietoja Maahanmuuttoviraston lukuun, vaan "omaan lukuunsa". Esityksen perusteluissa on valiokunnan näkemyksen mukaan viitattu juuri tällaiseen asetelmaan. Kansallisessa viisumitietojärjestelmässä vastuun keskittäminen yksinomaan ulkoministeriölle voisi valiokunnan käsityksen mukaan olla periaatteessa mahdollinen, mutta keskittäisi sielläkin vastuuta muualle kuin niille viranomaisille, jotka tosiasiallisesti käsittelevät ja myöntävät viisumeita.

Edellä todetut seikat huomioon ottaen kahden rekisterinpitäjän varaan rakentuva malli ei hallintovaliokunnan arvion mukaan ole tarkoituksenmukainen eikä vastuun kohdentumisen kannalta kaikilta osin mahdollinenkaan ratkaisu.

Johtopäätökset

Hallintovaliokunta on edellä ehdottanut yhteisrekisterinpitäjyydestä luopumista, eikä se katso kahden rekisterinpitäjän mallin olevan tässä yhteydessä puollettavissa. Asiantuntijakuulemisen ja muun asiassa saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että ehdotetussa laissa pitäydytään hallituksen esityksen mukaisessa perusratkaisussa, jonka mukaan usea viranomainen vastaa rekisterinpitäjänä järjestelmään tallentamistaan tiedoista, mutta nämä viranomaiset eivät kuitenkaan toimi yhteisrekisterinpitäjinä, vaan erillisinä rekisterinpitäjinä.

Rekisterinpitäjien määrittäminen on olennaista sen selventämiseksi, mikä viranomainen kulloinkin vastaa tietosuoja-asetuksessa rekisterinpitäjälle säädetyistä velvoitteista maahanmuuttohallinnon kokonaisuudessa. Rekisterinpitäjyys ei tarkoita oikeutta saada pääsyä muiden rekisterinpitäjien tallentamiin tietoihin, vaan tiedonsaantioikeuksista on säädettävä erikseen. Voimassa olevassa ulkomaalaisrekisterilaissa rekisterinpitäjän käsite sen sijaan on nivoutunut ainakin osittain oikeuteen nähdä ja käsitellä ulkomaalaisrekisteriin tallennettuja tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla. Hallituksen esityksen valmistelussa on havaittu, että edellytykset, joiden pohjalta viranomaiset on ulkomaalaisrekisterilaissa säädetty rekisterinpitäjiksi, eivät vastaa tietosuoja-asetuksen sääntelyä, ja sen vuoksi on jouduttu arvioimaan kunkin ulkomaalaisrekisterilaissa rekisterinpitäjäksi säädetyn viranomaisen roolia ehdotetussa uudessa henkilötietolaissa. Hallintovaliokunta voi yhtyä näihin arvioihin. Valiokunta ehdottaa yksityiskohtaisissa perusteluissa rekisterinpitäjien luetteloon eräitä tarkennuksia.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Sääntelyä on tarpeen lisäksi täydentää siten, että laissa määritellään viranomainen, joka vastaa tietojärjestelmästä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019, jäljempänä tiedonhallintalaki) mukaisesti. Valiokunnan ehdotuksen mukaan tiedonhallintalaissa tarkoitettuna tiedonhallintayksikkönä toimii ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä Maahanmuuttovirasto ja kansallisessa viisumitietojärjestelmässä ulkoministeriö. Lisäksi sääntelyä mainittujen viranomaisten tietyistä tehtävistä henkilötietojen käsittelijänä on tarpeen täsmentää. Valiokunta viittaa yksityiskohtaisissa perusteluissa esitettyyn.

Koska valiokunta ehdottaa yhteisrekisterinpitäjyydestä luopumista, ehdotetussa laissa ei säädettäisi yhteisrekisterinpitäjyyteen liittyvästä rekisteröidyn yhteyspisteestä. Valiokunta kuitenkin katsoo, että tilanteessa, jossa rekisterinpitäjiä on lukuisia, vastaavan tyyppinen käytännön järjestely on välttämätön rekisteröidyn oikeuksien toteuttamisen turvaamiseksi. Tällaisesta järjestelystä on mahdollista sopia rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijänä toimivan järjestelmän ylläpitäjän välillä. Valiokunta viittaa tältä osin jäljempänä ehdotetun 3 §:n 4 momentin ja 5 §:n 4 momentin yksityiskohtaisiin perusteluihin. Valiokunta korostaa, että sopimuksin ei voida muuttaa viranomaisten toimivaltaa. Rekisteröidyllä on aina myös oikeus käänntyä suoraan toimivaltaisen rekisterinpitäjän puoleen.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta hallintovaliokunta lisäksi ehdottaa yksityiskohtaisista perusteluista tarkemmin ilmenevin tavoin hallituksen esitykseen sisältyviä lakiehdotuksen 3—6 ja 11—13 §:iä muutettavaksi niin, että rekisterinpitäjien vastuunjaosta sekä tiedonsaantioikeuksista säädetään aiempaa olennaisesti täsmällisemmin ja että sääntelyn rakennetta selkeytetään. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmää koskeva sääntely ehdotetaan koottavan 3 ja 4 §:ään, kansallista viisumitietojärjestelmää koskeva sääntely 5 ja 6 §:ään. Kukin rekisterinpitäjä vastaa rekisterinpitäjän velvoitteista asianomaisiin tietojärjestelmiin tallentamiensa tietojen osalta. Lakiehdotuksen 11 ja 12 §:ssä säädettäisiin tiedonsaantioikeudesta rekisterinpitäjien välillä. Lakiehdotuksen 13 § sisältää hallituksen esityksen tapaan säännökset rekisterinpitäjien oikeudesta saada tietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän ja kansallisen viisumitietojärjestelmän ulkopuolisilta tahoilta.

Kuten nykyisinkin, tiedonkäsittelyoikeuksia on tarkoitus rajata käyttövaltuushallinnalla niin, että tietojärjestelmää käyttävistä viranomaisista pääsy tiettyyn tietoryhmään tai tietoon on vain niillä viranomaisilla, joiden lakisääteisten tehtävien toteuttaminen edellyttää kyseisen tietoryhmän tai tiedon käsittelyä. Kaikkea käsittelyä velvoittaa käyttötarkoitussidonnaisuus ja muut tietosuojasetuksessa ja rikosasioiden tietosuojalaissa säädetyt henkilötietojen käsittelyn periaatteet.

Automatisoidut yksittäispäätökset

Hallituksen esityksessä ehdotetaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 21 §:ssä säädettävän automatisoiduista yksittäispäätöksistä. Ehdotuksen mukaan päätös, jonka Maahanmuuttovirasto tekee ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä, voidaan tehdä menettelyssä, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, jos asian saa ratkaista hallintolain (434/2003) 34 §:n 2 momentin 5 kohdan nojalla asianosaista kuulematta. Maahanmuuttoviraston on julkistettava automatisoidussa päätöksentekomenettelyssä lopulliseen päätökseen johtanut algoritmi. Lisäksi rekisteröidyllä on oikeus saada erillinen selvitys hänelle automatisoidussa käsittelyssä tehtyyn lopulliseen yksittäispäätökseen käytetystä algoritmista. Maahanmuuttoviraston ylijohta-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

ja vastaa automaattista päätöksentekoa koskevasta menettelystä ja automatisoidusta yksittäispäätöksestä.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut vastaavan kaltaista säännösehdotusta automatisoiduista yksittäispäätöksistä jo lausunnossaan PeVL 62/2018 vp. Perustuslakivaliokunnan mielestä automaattisen päätöksenteon sääntelyä on arvioitava ennen kaikkea perustuslain 21 §:ssä turvattujen hyvän hallinnon periaatteiden ja 118 §:ssä säädetyn virkavastuun kannalta. Käsillä olevasta hallituksen esityksestä antamansa lausunnon (PeVL 7/2019 vp) mukaan valiokunnalla ei ole sinänsä huomauttamista päätöksenteon automatisoinnilla tavoiteltuihin päämääriin. Valiokunta on kuitenkin kiinnittänyt perustuslain 21 §:n ja julkisen vallan käytön lakiperustaisuuden näkökulmasta huomiota siihen, ettei automaattisessa päätöksenteossa massaluonteisessakaan toiminnassa saa vaarantaa hyvän hallinnon vaatimuksia tai asianosaisen oikeusturvaa (PeVL 49/2017 vp, s. 5, PeVL 35/2005 vp, s. 2/I). Myös hallintolain 1 §:n tarkoitussäännöksessä painotetaan hyvän hallinnon perusteiden ja oikeusturvan ensisijaisuutta suhteessa hallinnon tuloksellisuuteen. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan automatisoitu päätöksenteko ei siten sovellu sellaiseen hallinnolliseen päätöksentekoon, joka edellyttää päätöksentekijän käyttävän laajaa harkintavaltaa.

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 7/2019 vp sisältyy neljä automatisoidun päätöksenteon sääntelyyn liittyvää valtiosääntöoikeudellista huomautusta. Ne koskevat automaattisen päätöksenteon alaa, algoritmien julkisuutta, virkavastuusääntelyä ja automaattisen päätöksenteon lainsäädäntömenettelyä. Lausunnon mukaan hallintovaliokunnan on lisäksi syytä tarkoin varmistua sääntelyn yhteensopivuudesta EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa sekä arvioitava tarkoin asetuksen lasta koskevan sääntelyn merkitystä ja erityisesti asetuksen edellyttämien suoja-toimien laajuutta lapsen kohdistuvassa päätöksenteossa.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt lausunnossa PeVL 62/2018 vp valtioneuvoston huomiota siihen, että automatisoituun päätöksentekoon vaikuttaa sisältyvän useita hallinnon yleislaeilla nimenomaisesti säätlemättömiä kysymyksiä (ks. myös PeVL 70/2018 vp ja PeVL 78/2018 vp). Valiokunta on katsonut, että asiasta ja oikeusministeriön valmisteluvastuulle kuuluvan hallinnon yleislainsäädännön alan sääntelytarpeesta tulee tehdä selvitys. Selvityksessä on tarkasteltava, millä tavoin automatisoidun hallintomenettelyn ja päätöksenteon sääntely täyttää hallinnon lainalaisuuden, julkisuusperiaatteen ja hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvien hallinnon oikeusperiaatteiden asettamia vaatimuksia sekä turvaa oikeusturvan ja virkamiesten virkavastuun asianmukaisen toteutumisen. Perustuslakivaliokunta on korostanut selvitystarpeen merkitystä ja kiirehtinyt selvitystyön viivytyksetöntä käynnistämistä ja asianmukaista resursointia. Valiokunnan mielestä nyt käsillä olevassa tilanteessa on välttämätöntä pidättäytyä uusista hallinnonalakohtaisista automatisoitua päätöksentekoa koskevista sääntelyehdotuksista.

Automaattiseen päätöksentekoon liittyy perustuslakivaliokunnan mielestä sellaisia perusoikeuksiin ja julkisen vallan käyttöön liittyviä erittäin laajakantoisia oikeudellisia erityiskysymyksiä, joita pitäisi arvioida yleislainsäädännön kehittämistarpeiden kautta. Ehdotetun kaltaisilla yksittäisillä tietosuoja-asetuksen liikkumavaran käyttöä koskevilla säännösehdoituksilla ei voida sivuuttaa perustuslaissa asetettujen perusoikeuksien ja julkisen vallan käytön rajoituksia ja vastuuta koskevien vaatimusten toteuttamista. Perustuslakivaliokunta korostaa, että henkilötietojen suojan näkökulmasta laaditun tietosuoja-asetuksen sääntely ei muodosta hyvän hallinnon periaattei-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

den ja hallinnon oikeusturvajärjestelmän näkökulmasta riittävää perustaa automatisoidulle päätöksenteolle.

Perustuslakivaliokunnan mielestä automatisoituja yksittäispäätöksiä koskevaa hallinnollista päätöksentekoa ei tulisi pyrkiä sääntelemään yksittäisillä pistemäisillä lakiehdotuksilla. Valiokunta pitää perustuslaista johtuvia automatisoituja yksittäispäätöksiä koskevien säännösehdoitusten muutostarpeita esityksen perusratkaisuihin vaikuttavina. Valiokunnan toteamat sääntelyn ongelmat osoittavat kaiken kaikkiaan automatisoituun päätöksentekoon liittyvän sellaisia valtiosääntö-oikeudellisia kysymyksenasetteluja, joita ei ilman huolellisesti toteutettua perusvalmistelua ole mahdollista ongelmitta ratkaista eduskuntakäsittelyssä. Perustuslakivaliokunnan mukaan täten selkein ratkaisu olisi, että ehdotettu 21 §:n säännös poistetaan lakiehdotuksesta ja valtioneuvosto selvittää huolellisesti ja hyvää lainvalmistelumenettelyä noudattaen automatisoitua päätöksentekoa sääntelevän yleislainsäädännön muutostarpeet ja valmistelee tarvittaessa automatisoitua päätöksentekoa koskevan yleisen lainsäädännön, jota voidaan mahdollisesti täsmentää hallinnon erityispiirteet huomioonottavilla erityislaeilla. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan edellyttänyt, että mikäli hallintovaliokunta kuitenkin pyrkii valiokuntakäsittelyssä muuttamaan automatisoituja yksittäispäätöksiä koskevan sääntelyn perustuslainmukaiseksi, on esitystä koskeva mietintöluonnos saatettava vielä perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi. Tällainen menettely on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Saadun selvityksen mukaan automaattisen päätöksenteon mahdollistamisella erityislainsäädännössä on pyritty yleislainsäädännön puuttuessa sovittamaan yhteen Maahanmuuttoviraston kasvavat hakemusmäärät suhteessa pieneneviin kehyksiin ja kohdentamaan viraston rajalliset resurssit niin, että yksinkertaisemmat asiat voidaan ratkaista tehokkaasti, mikä olisi niin yksilön, yritysten kuin yhteiskunnankin etu. Hallintovaliokunta pitää näitä tavoitteita erittäin tärkeinä, mutta katsoo, että perustuslakivaliokunnan kannat huomioiden tässä yhteydessä ei ole edellytyksiä säätää automaattisista yksittäispäätöksistä, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa, että niitä koskeva 21 § poistetaan 1. lakiehdotuksesta.

Hallintovaliokunnan saaman tiedon mukaan oikeusministeriössä on vireillä hanke, jonka tarkoituksena on valmistella hallinnon yleislainsäädäntöön tarvittavat säännökset, joilla varmistetaan hallinnon lainalaisuuden, hyvän hallinnon periaatteiden, oikeusturvan, julkisuusperiaatteen ja virkavastuun toteutuminen automaattisessa päätöksenteossa. Lisäksi laaditaan kuvaus erityislainsäädännön sääntelyperiaatteista. Hankkeen esiselvitys on valmistunut 14.2.2020. Saadun tiedon mukaan oikeusministeriössä valmistellaan parhaillaan asiasta arviomuistiota. Hallintovaliokunta pitää hanketta välttämättömänä niin maahanmuuttohallinnon päätöksenteon kuin yleisemminkin hallinnon yleislainsäädännön kehittämisen kannalta ja kiirehtii valmistelutyön etenemistä.

Automatisoidun päätöksenteon mahdollisia sääntelytarpeita maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa voidaan käytännössä arvioida vasta, kun on tieto yleislainsäädäntöön tarvittavista säännöksistä. Valmistelussa tulee ottaa huomioon muun ohella myös perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyt huomautukset ja EU-sääntelyn selvittämistarpeet.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Salassapitoa koskeva sääntely

Sääntelyn keskittäminen julkisuuslakiin ja vahinkoedellytyslausekkeen rakenne

Hallituksen esityksessä ehdotetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, jäljempänä julkisuuslaki) 24 §:n 1 momenttia muutettavaksi (8. lakiehdotus) siten, että maahanmuuttoon kohdistuvat erityiset salassapitoperusteet kootaan julkisuuslakiin. Perustelujen mukaan säännöksiä myös täsmennettäisiin sisällöllisesti. Ehdotus merkitsee käytännössä sitä, että maahanmuuttohallinnon nykyisin julkisuuslakiin ja ulkomaalaisrekisterilakiin jakaantunut salassapitosääntely keskitetään kokonaisuudessaan julkisuuslakiin. Ulkomaalaisrekisterilaki ehdotetaan kumottavaksi (1. lakiehdotus).

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan arvioinut esityksessä ehdotettua julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohtaa. Aineellista sisältöä koskevien valtiosääntöoikeudellisten ja muiden huomautusten ohella se on kiinnittänyt huomiota myös säännöksen rakenteeseen. Perustuslakivaliokunnan mielestä edellä mainittuun 24 kohtaan ehdotettu säännös hallintopäätösten salassapidosta vain, jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna asianosaisen tai hänen läheisensä turvallisuutta, on varsin vaikeaselkoinen. Lausunnon mukaan hallintovaliokunnan on syytä tarkastella ilmeisyysvaatimukseen ja moninkertaiseen negaatioon perustuvan vahinkoedellytyksen käytännön sovellettavuutta huolellisesti ja tarvittaessa selkeytettävä sääntelyä.

Lausuntonsa lopuksi perustuslakivaliokunta toteaa, että sen mielestä perustelluinta olisi, jos ehdotetun kaltaiset varsin merkittävät muutostarpeet julkisuuslain salassapitosääntelyyn arvioitaisiin ja toteutettaisiin osana kokonaisvaltaisempaa julkisuuslain sääntelyn muutostarpeiden tarkastelua.

Hallintovaliokunta pitää hallituksen esityksen lähtökohtaa maahanmuuttohallinnon salassapitosääntelyn kokoamisesta julkisuuslakiin perusteltuna. Sääntelyn keskittäminen julkisuuslakiin on lain soveltajan kannalta selkeintä. Esityksen tavoitteena on ollut pitää sääntelyn nykytila mahdollisimman pitkälle nykyisenlaisena. Perustuslakivaliokunnan lausunto huomioden ulkomaalaisrekisterilain 11 §:ää vastaavan säännöksen siirtäminen sisällöltään muuttamattomana maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin ei olisi vaikeuksitta toteutettavissa. Hallintovaliokunnan mielestä ei myöskään olisi tarkoituksenmukaista, että ulkomaalaisrekisterilakia kumottaessa jätettäisiin siihen sisältyvät salassapitosäännökset voimaan. Uudistettaessa nyt maahanmuuttohallinnon henkilötietolainsäädäntöä on syytä huomioida myös se, että eduskunta on julkisuuslain säätämisen yhteydessä edellyttänyt hallituksen huolehtivan siitä, että tulevaisuudessa suhtaudutaan pidättyvästi viranomaisten tietojen salassapitoa koskevien säännösten sijoittamiseen erityislainsäädäntöön (HaVM 31/1998 vp — EV 303/1998 vp, ks. myös PeVL 62/2018 vp).

Hallintovaliokunta toteaa, että voimassa olevan julkisuuslain 24 §:n 1 momentin eri kohdissa (3, 7, 9, 10, 21, 24 ja 28 kohta) salassapito-olettamaan pohjautuva vahinkoedellytyslauseke on muotoiltu julkisuuslain 17 §:n 2 momentin mukaisesti ilmeisyysvaatimukseen ja negaatioon perustavalle rakenteelle. Julkisuuslain esitöiden (HE 30/1998 vp, s. 88, PeVL 43/1998 vp, s. 4) mukaan kaikissa tapauksissa ei tiedon laatuun perustuvaa ehdotonta salassapitoa ole pidetty tarpeellisenä, koska se saattaa helposti johtaa tarpeettoman laajaan salassapitoon asioissa, joissa on tarvetta julkisen vallan käytön valvomiseen. Tämän estämiseksi useissa säännöksissä edellytetään viran-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

omaisen arvioivan asiakirjakohtaisesti myös tiedon antamisesta aiheutuvaa haittaa (vahinkoedellytys). Tällöin salassapitosääntöön sisältyy niin sanottu vahinkoedellytyslauseke. Lausekkeiden muotoilussa on käytetty kahta erilaista tapaa. Toisen mukaan asiakirja on salassa pidettävä, jos tiedon antamisesta aiheutuu haittaa suojattaville eduille. Tällainen muotoilu merkitsee olettaa asiakirjan julkisuudesta. Jos taas vahinkoedellytyslauseke edellyttää olevan ilmeistä, ettei tiedon antamisesta aiheudu haittaa suojattaville eduille, olettamana on asiakirjan salassapito. Hallintovaliokunta on mietinnössään (HaVM 31/1998 vp) vielä täsmentänyt erilaisten vahinkoedellytyslausekkeiden tulkintasisältöä. Näiden lausekkeiden mukaan salassapito on riippuvainen siitä, minkälaisia vaikutuksia tiedon antamisesta seuraa. Toisissa lausekkeissa olettamana on julkisuus, jolloin tieto voidaan jättää antamatta vain, jos tiedon antamisesta juuri siinä tilanteessa aiheutuisi säännöksessä tarkoitettu haitallinen vaikutus. Kun olettamana on salassapito, tiedon saa antaa vain, jollei ole ilmeistä, että säännöksessä tarkoitettua haitallista seurausta ei synny. Näissä tapauksissa tieto voidaan antaa vain, jos on ilmeistä, että tiedon antaminen juuri siinä tilanteessa ei aiheuta säännöksessä tarkoitettuja haitallisia seurauksia.

Hallintovaliokunta toteaa, että myös nykyinen julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohta on muotoiltu ilmeisyysvaatimukseen ja kaksinkertaiseen negaatioon perustuen. Muotoilu on sisällytetty sääntöön julkisuuslain voimaantulosta alkaen. Valiokunta katsoo, että ilmeisyysvaatimukseen ja negaatioon pohjaavan salassapito-olettamisen vahinkoedellytyslausekkeen muotoilu on julkisuuslain perusratkaisu, jota on tarkoituksenmukaista arvioida julkisuuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa sääntöön vahinkoedellytyslausekkeen muotoilemista vakiintuneella tavalla. Kun esityksen tavoitteena on säilyttää sääntelyn nykytila, pitäytymällä lausekkeen vakiintuneessa muodossa vältetään myös uudelleenmuotoilusta mahdollisesti aiheutuvat käytännön tulkintaepäselvyydet. Erilaisia vahinkoedellytyslausekkeitä voidaan arvioida tarkemmin julkisuuslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Salassapidon peruste

Hallituksen esityksessä ehdotetun julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat Maahanmuuttoviraston, poliisin, Rajavartiolaitoksen, työntekijän ja yrittäjän oleskelulupahakemuksia käsittelevien valtion aluehallintoviranomaisten ja ulkoasiainhallinnon asiakirjat, jotka koskevat ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä tai maassa oleskelua koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa taikka Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä, menettämistä, kansalaisuudesta vapautumista tai kansalaisuusaseman määrittämistä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta vahinkoa tai haittaa asianosaiselle tai hänen läheiselleen. Näitä asioita koskevat hallintopäätökset ovat salassa pidettäviä kuitenkin vain, jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna asianosaisen tai hänen läheisensä turvallisuutta.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut, että perustuslain 12 §:n 2 momentissa asiakirjajulkisuudesta säädetty merkitsee, että asiakirjojen julkisuutta voidaan rajoittaa perustuslain mukaan ainoastaan lailla ja vain, milloin siihen on välttämättömiä syitä. Kysymys ei valiokunnan mukaan siten ole siitä, että perustuslaissa esimerkiksi jätettäisiin kyseisen oikeuden sisältö lailla määriteltäväksi, vaan lainsäätäjän toimivaltaan kuuluu pelkästään sellaisten julkisuuden rajoitusten asettaminen, joita voidaan pitää perustuslaissa tarkoitettulla tavalla välttämättöminä (PeVL 43/1998 vp).

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Perustuslakivaliokunnan mukaan salassapitoperustetta perustellaan esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa sinänsä hyväksyttävillä syillä, jotka kytkeytyvät perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan, 21 §:ssä turvattuun oikeusturvaan ja ääritapauksessa jopa perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Valiokunnan mielestä esitetyt näkökohdat eivät kuitenkaan välttämättä vaadi ehdotetun laajuista salassapitoa. Valiokunnan käsityksen mukaan ehdotettu sääntely merkitsee lähes koko hallinnonalaan kohdistuvaa salassapito-olettamaan perustuvaa lähtökohtaista salassapitoa.

Erityisen ongelmallisena perustuslakivaliokunta on pitänyt sitä, että ehdotetussa sääntelyssä laajennettaisiin voimassa olevan julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan määrittelemää salassapito-olettamaa määrittelemällä asiakirjan salassapidosta poikkeaminen riippuvaksi sen julkisuuden aiheuttamasta vahingosta tai jopa pelkästä haitasta. Voimassa olevassa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdassa kyseisten asiakirjojen salassapidosta poikkeaminen on kytketty henkilön turvallisuuden vaarantumiseen, mikä on ehdotettua haittaan tai vahinkoon perustuvaa kriteeriä olennaisesti suppeampi ja tarkkarajaisempi salassapidon peruste. Myös nyt ehdotetussa sääntelyssä hallintopäätösten julkisuuden rajoittamiseen sovellettaisiin vahinkoedellytyslauseketta, jossa salassapidon perusteena on henkilön tai hänen läheisensä turvallisuuden vaarantuminen. Muiden asiakirjojen salassapidon laajennusta perustellaan tältä osin lähinnä viittauksella kumottavaksi ehdotettuun ulkomaalaisrekisterilain säännökseen.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin ehdotettua samankaltaista säännöstä lausunnossaan PeVL 62/2018 vp. Valiokunnan mukaan tuolloin ehdotetun säännöksen sisältöä ja sen suhdetta julkisuuslakiin oli välttämätöntä selkeyttää. Vaikka salassapitosäännös on nyt sinänsä asianmukaisesti otettu julkisuuslakiin (EV 303/1998 vp, HaVM 31/1998 vp, ks. myös PeVL 2/2008 vp), perustuslakivaliokunnan mielestä hallituksen esityksessä ei kuitenkaan ole esitetty perustuslain 12 §:n 2 momentissa edellytettyä välttämätöntä perustetta ehdotetun 24 §:n 1 momentin 24 kohdan vahinkoedellytyksen laajentamiselle. Valiokunta on pitänyt erityisen ongelmallisena perustuslaillisen asiakirjajulkisuuden pääsäännön väistymistä pelkästään julkisuuden aiheuttaman haitan perusteella. Säännöksestä on poistettava maininta tiedon antamisen aiheuttamasta haitasta. Säännöstä on myös täsmennettävä olennaisesti esimerkiksi määrittelemällä tarkemmin ne perustuslain kannalta hyväksyttävät intressit, joiden kannalta vahinkoa arvioidaan. Tällaiset muutokset ovat edellytyksenä 8. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Hallintovaliokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten, että hallituksen esityksessä ehdotetusta julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdasta poistetaan maininta tiedon antamisen aiheuttamasta haitasta.

Hallintovaliokunnalle on toimitettu selvitys, jossa on punnittu perustuslain kannalta hyväksyttävii intressejä, joiden kannalta tiedon julkisuudesta yksilölle aiheutuvaa vahinkoa voitaisiin arvioida, sekä tarkasteltu edellytyksiä rajata salassapidon ajallista ulottuvuutta ja asiakirja- tai tietokohtaista soveltamisalaa. Selvityksen mukaan ei kuitenkaan ole tunnistettu sellaisia suoraan perusoikeuksien kannalta hyväksyttävii intressejä, joiden kannalta tiedon julkisuudesta yksilölle aiheutuvasta vahingosta voitaisiin säätää tarpeeksi tarkkarajaisesti ja oikeasuhtaisesti. Näin ollen hallintovaliokunta ehdottaa, että mainitussa 24 kohdassa luovutaan voimassa olevan ulkomaa-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

laisrekisterilain 11 §:n mukaisesta sääntelystä myös asiakirjojen julkisuudesta asianosaiselle tai hänen läheiselleen aiheutuvan vahingon osalta.

Salassapitoperusteeksi 24 kohtaan siten jää voimassa olevaa julkisuuslakia vastaavalla tavalla turvallisuuden vaarantuminen. Samalla jako hallintopäätöksiin ja muihin asiakirjoihin tulee säännöksessä tarpeettomaksi. Hallintovaliokunta viittaa jäljempänä esitettyyn.

Salassapidon rajaukset

Hallituksen esityksessä ehdotettuun 24 kohtaan sisältyy muotoilu, joka rajaa säännöksen soveltamisalan koskemaan vain tiettyjen maahanmuuttohallinnon viranomaisten asiakirjoja. Viranomaispiiriä koskeva raja on ollut tarpeen esitetyn säännösehdotuksen oikeasuhtaisuuden sekä asiakirjajulkisuuden ja henkilötietojen suojan välisen tasapainon säilyttämisen vuoksi. Voimassa olevan lain säännöksen soveltamisalaa ei ole rajoitettu, eikä rajoittamista mainitulla tavalla voida vahinko- ja haittaedellytysten poistamisen jälkeen enää pitää tarpeellisenä. Julkisuuslain lähtökohtana on, että salassapitoperusteet on kirjoitettu soveltamisalaltaan yleisiksi siten, ettei niissä pääsäännön mukaan lueteltaisi niitä viranomaisia, joiden hallussa asiakirjat ovat salassa pidettäviä (salassapitoperusteiden yleispätevyys). Poikkeuksen yleispätevyydestä muodostavat vain tietyt yksityisyyden suojaa koskevat säännökset, joiden ulottaminen kaikkiin asiakirjoihin rajoittaisi liiaksi julkisuutta (HE 30/1998 vp).

Edellä todetun perusteella hallintovaliokunta ehdottaa, että viranomaispiiriä koskeva rajaus poistetaan säännöksestä. Ehdotettu 24 kohta tulee sovellettavaksi myös esimerkiksi silloin, kun hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus käsittelee säännöksen mukaisia asiakirjoja.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että edellä arvioidun 24 kohdan soveltamisalaan kuuluvien asiakirjojen ryhmää ehdotetaan hallituksen esityksessä täsmennettäväksi siten, että salassapito-olettama kohdistuisi asiakirjoihin, jotka koskevat "ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä tai maassa oleskelua koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontaa taikka Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä, menettämistä, kansalaisuudesta vapautumista tai kansalaisuusaseman määrittämistä". Valiokunnan mielestä lähes kaikkeen maahanmuuttohallinnon toimintaan kohdistuva lähtökohtainen, salassapito-olettaman varaan säädetty salassapito sopii huonosti yhteen julkisuusperiaatteen kanssa ja edustaa perustuslain 12 §:n 2 momentin kannalta jopa nurinkurista lähtökohtaa (ks. myös PeVL 4/2014 vp, PeVL 40/2005 vp, s. 3). Maahanmuuttohallinnon asiakirjoihin kohdistuu valiokunnan mielestä julkisuusperiaatteen näkökulmasta perusteltuja tiedonsaantitarpeita, jotka liittyvät muun muassa julkisen keskustelun ja mielipiteenvaihdon edellytyksiin, hyvän hallinnon ja oikeusturvan toteuttamisen arviointiin sekä julkisten varojen käytön valvontaan. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan hallintovaliokunnan on täsmennettävä ja rajattava asiakirjojen salassapidon alaa koskevaa sääntelyä.

Hallintovaliokunta toteaa mainitun säännöksen olevan varsin väljä ja tulkinnanvarainen. Valiokunta ehdottaa yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin esitetyn tavoin 24 kohtaa täsmennettäväksi ja rajattavaksi viranomaisen asiakirjoihin, jotka koskevat kansainvälisen suojelun tarvetta, ulkomaalaisen maahantulon edellytyksiä ja maassa oleskeluoikeutta tai niiden perustetta taikka Suomen kansalaisuuden saamista tai menettämistä taikka kansalaisuusaseman määrittämistä.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Valiokunnan ehdottama, kuten hallituksen esityksessäkin ehdotettu, säännös poikkeaa voimassa olevasta julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdasta lähinnä siten, että kun voimassa oleva säännös on sidottu tiettyjä henkilöryhmiä koskevien asiakirjojen salassapitoon, on ehdotettu säännös kiinnitetty tiettyihin lähinnä maahanmuuttohallinnossa käsiteltäviin asiakirjoihin. Asiakirjat, joita ehdotettu säännös koskee, koskevat pääsäännön mukaan voimassa olevassa säännöksessä mainittuja henkilöryhmiä. Ehdotettu säännös kattaa kuitenkin myös ne hallituksen esityksen perusteluissa mainitut maahanmuuttohallinnon asia- ja henkilöryhmät, joiden turvallisuuden suojaamiseksi ei ole ollut voimassa olevassa laissa soveltuvaa salassapitoperustetta. Henkilön turvallisuuden suojaaminen yhtäläisin perustein vireille tulon tavasta tai asiaryhmästä riippumatta on perusteltua.

Salassapidolla suojattava intressi on edelleen perustuslain 7 §:n mukainen oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Näitä tietoja on välttämättömyyden vuoksi suojata jatkossakin esimerkiksi vieraan valtion viranomaisilta tai niissä tai Suomessa toimivilta yhteisöiltä sekä yksityisiltä henkilöiltä, jotka voivat vaarantaa henkilön turvallisuutta Suomessa tai muualla. Säännöksen oikeasuhtaisuus toteutetaan salassapito-olettamaan sidotulla vahinkoedellytyslausekkeella.

Ehdotettu julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 31 c kohta

Hallintovaliokunta toteaa, että edellä kuvatulla tavalla uudelleen muotoiltu 24 kohta lähentyy soveltamisalaltaan julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 31 c kohtaan ehdotettua säännöstä. Mainitussa 31 c kohdassa vahinkoedellytyslauseke on kuitenkin 24 kohdasta poiketen julkisuusolettamainen. Säännös mahdollistaa hallituksen esityksen mukaisesti esimerkiksi kansainvälistä suojelua saavan henkilöllisyyden salaamisen hänen oman tai hänen läheisensä turvallisuuden vaarantamisen perusteella tilanteissa, joissa hänen henkilötietojaan käsitellään muissa viranomaisissa kuin maahanmuuttohallinnossa. Voimassa olevan julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan pakolaisen, turvapaikanhakijan, viisuminhakijan ja oleskeluluvanhakijan tietojen salassapitoa koskevaa säännöstä on voitu soveltaa myös muihin kuin maahanmuuttohallinnossa tyypillisesti käsiteltäviin ehdotetussa 24 kohdassa tarkoitettuihin asiakirjoihin. Tämän vuoksi ehdotetun 24 kohdan lisäksi myös asiakirjatyyppistä riippumaton salassapitosäännös 31 c kohta on edelleen tarpeen. Julkisuusolettama varmistaa säännöksen oikeasuhtaisuuden.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa

1 §. Lain soveltamisala ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus. Ehdotuksen mukaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakia sovelletaan silloin, kun henkilötietoja käsitellään lain 1 §:n mukaisissa käsittelytarkoituksissa. Hallituksen esityksessä pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan yksi tällainen laissa säädetty alkuperäinen käsittelytarkoitus on kansallisen turvallisuuden suojaaminen.

Hallintovaliokunta on edellä mietinnön yleisperusteluissa pitänyt perusteltuna, että kansallisen turvallisuuden suojaaminen säilytetään henkilötietojen alkuperäisenä käsittelytarkoituksena, jol-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

lainen se on myös nykyisessä ulkomaalaisrekisterilaissa. Sääntelyn selventämiseksi valiokunta ehdottaa kuitenkin pykälää muutettavaksi siten, että sääntely henkilötietojen käsittelemisestä kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa siirretään 1 momentista *uuteen 2 momenttiin*. Uuden 2 momentin mukaan silloin, kun henkilötietoja käsitellään edellä 1 momentin 1 tai 2 kohdassa säädetyissä tarkoituksissa, niitä käsitellään lisäksi myös kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Muutos merkitsee sitä, että hallituksen esityksestä poiketen kansallisen turvallisuuden suojaaminen alkuperäisenä käsittelytarkoituksena rajautuu ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittelyyn ja niitä koskevaan päätöksentekoon ja valvontaan sekä Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä, menettämistä ja kansalaisuudesta vapautumista sekä kansalaisuusasioiden määrittämistä koskevien asioiden käsittelyyn ja päätöksentekoon. Tältä osin ehdotettu sääntely vastaa voimassa olevaa ulkomaalaisrekisterilakia, jossa valtion turvallisuuden varmistaminen on säädetty yhdeksi alkuperäiseksi käsittelytarkoitukseksi.

Ulkomaalaisrekisterin tiedot ovat tärkeitä valtion turvallisuuden kannalta ja vakavasti Suomen turvallisuutta uhkaavan teon ennalta estämisessä. Kansallisen turvallisuuden varmistaminen liittyy olennaisesti juuri oleskelulupa-, kansalaisuus- ja viisumiasioiden käsittelyä koskeviin prosesseihin. Sen sijaan kansallisen turvallisuuden suojaamisen ei voida katsoa liittyvän 1 momentin 1 ja 2 kohtaa vastaavasti muihin 1 momentin käsittelytarkoituksiin, vaikka näissä tarkoituksissa käsiteltävät tiedot voivat luonnollisesti olla yksittäistapauksessa muutoin tärkeitä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi on tärkeää huolehtia siitä, että sille uhkan muodostavat henkilöt pystytään tunnistamaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja heidän oleskeluunsa pystytään tarvittaessa puuttumaan laissa mainitulla tavalla. Uhka kansalliselle turvallisuudelle on yksi ulkomaalaislain tarkoittamista edellytyksistä, jonka perusteella henkilön maahantulo voidaan evätä tai jonka perusteella hänet voidaan poistaa maasta. Vastaavasti kansallisen turvallisuuden vaarantaminen on peruste olla myöntämättä viisumia sellaiselle henkilölle, jonka maahantulo voi sellaisen uhan aiheuttaa.

Hallituksen esityksen mukaisesti kansallisen turvallisuuden suojaamisella tarkoitetaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa paitsi suojelupoliisin velvoitetta suojata valtion turvallisuutta myös yleisempää viranomaisten velvoitetta varmistaa kansallisen turvallisuuden toteutuminen osana lakisääteisiä tehtäviään. Maahanmuuttoviraston ja ulkoministeriön ensisijaisena tehtävänä ei ole huolehtia kansallisen turvallisuuden suojaamisesta, ja niiden keinot ottaa itsenäisesti kantaa kysymykseen siitä, vaarantaako luvanhakija kansallista turvallisuutta, ovat hyvin rajalliset. Niiden velvollisuus on kuitenkin ottaa kansallisen turvallisuuden vaarantuminen huomioon tehdessään päätöksiä maahanmuuttoon liittyvissä asioissa. Tästä johtuen kansallisen turvallisuuden varmistamisesta vastaavalle viranomaiselle eli suojelupoliisille, jolla on ainoana siviiliviranomaisena tiedustelutietoa käytössään, on säädetty laaja lausunnonantotehtävä maahanmuutosta ja viisumien myöntämisestä vastaaviin viranomaisiin nähden. Kyse on ennen kaikkea samassa prosessissa tapahtuvasta viranomaisyhteistyöstä, jossa tiedonvaihdon ja yhteistyön on toteuduttava tehokkaasti. Vastaavaa lupa- ja lausunnonantajaviranomaisen työnjakoa noudatetaan myös muissa Euroopan valtioissa. Varsinaisen lausunnonantotehtävän lisäksi ulkomaalaislaissa on säädetty poliisille myös useita muita tehtäviä, jotka kiinnittyvät kansallisen turvallisuuden suojaamiseen.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Suojelupoliisin kansallisen turvallisuuden suojaamistehtävän suorittaminen edellyttää lisäksi, että sillä on mahdollisuus hakea ja käsitellä maahanmuuton henkilötietoja muutenkin kuin lausunnontotehtäviensä yhteydessä. Suojelupoliisin oikeudesta saada tietoja säädetään erikseen. Rekisterin sisältämien tietojen avulla kyetään havaitsemaan ja tunnistamaan sellaisia suojelupoliisille aiemmin tuntemattomia henkilöitä, joilla on yhteyksiä esimerkiksi terroristiseen toimintaan. Terrorististen toimijoiden riittävän laaja ja luotettava tunnistaminen on edellytys kyseisiä henkilöitä koskevalle suojelupoliisin jatkotiedonhankinnalle sekä terrorismin torjunnan kohdehenkilöluettelon ja toimintasektorin kokonaistilannekuvan ajantasaisuudelle. Henkilön tunnistaminen kansallista turvallisuutta vaarantavaksi henkilöksi saattaa myös johtaa johonkin ulkomaa-laislain mukaiseen prosessiin, kuten henkilön karkottamiseen.

Ehdotetun muutoksen johdosta henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019, jäljempänä poliisin henkilötietolaki) ja maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisalat rajautuvat kansallisen turvallisuuden suojaamisen osalta tarkasti. Poliisin henkilötietolain 46 §:n 1 momentin mukaan kyseisen lain 7 luvussa säädetään suojelupoliisin poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 10 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten poliisin henkilötietolain 1 §:n 1 momentin mukaisten henkilötietojen käsittelystä. Poliisin henkilötietolain 48 §:n mukaan suojelupoliisi saa käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien toimintojen ja hankkeiden estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi sekä valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi. Suojelupoliisi toimii 47 §:n nojalla näiden henkilötietojen rekisterinpitäjänä. Suojelupoliisin valmistellessa lausuntoa ulkomaalaisasiassa poliisin hallinnosta annetun asetuksen 8 §:n nojalla sovellettavaksi tulee lähtökohtaisesti poliisin henkilötietolaki. Suojelupoliisi siis tallentaa edellä mainittuun rekisteriinsä tiedot niistä henkilöistä, jotka ovat sen kohdehenkilöitä ja johon suojelupoliisilla on tarve kohdistaa tiedon hankintaa tai muita toimenpiteitä.

Ehdotetun muutoksen myötä maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki tulee sovellettavaksi niissä tilanteissa, kun henkilötietoja käsitellään kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi 1 §:n 2 momentin nojalla 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan käsittelytarkoituksissa. Näissä tarkoituksissa käsiteltävät tiedot tallennetaan tarvittaessa 3 ja 5 §:n nojalla ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmään tai kansalliseen viisumitietojärjestelmään. Kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tapahtuva henkilötietojen käsittely ehdotetun lain soveltamisalalla rajautuu näissä tietojärjestelmissä toteutettavaan henkilötietojen käsittelyyn. Tallennettavat tiedot voivat liittyä esimerkiksi suojelupoliisin lausuntoihin tai muihin suojelupoliisin ulkomaalaislaissa tai kansalaisuuslaissa säädettyjen tehtävien hoitamisen yhteydessä rekistereihin tekemiin merkintöihin.

Valiokunta katsoo, että nykytilan säilyttämiseksi ja sääntelyn selkeyttämiseksi on perusteltua rajata niitä käsittelytarkoituksia, joissa henkilötietojen alkuperäinen käsittelytarkoitus on lisäksi myös kansallisen turvallisuuden suojaaminen, ja säätää tästä käsittelytarkoituksesta selkeästi omana momenttinaan.

Edellä ehdotetun muutoksen seurauksena 3 *momentiksi* siirtyneen säännöksen mukaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakia sovelletaan lisäksi oikeuteen käsitellä ja saada oikeushenkilöitä koskevia tietoja pykälän 1 momentin mukaisissa tarkoituksissa. Koska ehdotettu laki koskee luonnollisia henkilöitä koskevien tietojen käsittelyä, ehdotetun säännöksen tarkoituksena on ol-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

lut sen huomioiminen, että luonnollisen henkilön asian käsitleminen voi edellyttää myös oikeushenkilön tietojen saamista ja käsitlemistä. Oikeudesta saada tietoja salassapitosäännösten estämättä säädetään ehdotetun lain 13 §:ssä.

Myöskään voimassa olevassa ulkomaalaisrekisterilaissa säädetty tiedonsaantioikeudet eivät rajoitu yksinomaan henkilötietoihin. Esimerkiksi lain 8 §:n mukainen rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeus Verohallinnolta on mahdollistanut myös oikeushenkilöitä koskevien tietojen saamisen. Nykyisen tiedonsaantioikeuden säilyttäminen on välttämätöntä Maahanmuuttoviraston, työ- ja elinkeinotoimiston ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lakisääteisten maahanmuuttohallinnon tehtävien hoitamiseksi. Kyseiset viranomaiset eivät voi tehdä lupa- ja kansalaistamisharkintaa tai valvontaa, jos niillä ei ole käytettävissään esimerkiksi ulkomaalaisen työllistäneen oikeushenkilön verotustietoja. Nyt ehdotetussa laissa esimerkiksi Maahanmuuttovirastolla on oikeus saada 13 §:ssä säädetyn tiedonsaantioikeuden nojalla salassapidon estämättä myös oikeushenkilöitä koskevia tietoja Verohallinnolta toimeentuloedellytyksen täyttymisen arvioimiseksi velvoitteidenhoitoselvityksen (VHS) välityksellä. Valiokunta pitää tällaisen tiedonsaantioikeuden säätämistä edellä todetuista syistä välttämättömänä.

Lain soveltajan kannalta informaatiota siitä, että ehdotettu laki sisältää myös oikeushenkilöitä koskevia säännöksiä, voidaan pitää tässä tapauksessa perusteltuna. Valiokunta ehdottaa kuitenkin, että säännöksen muotoilua tarkistetaan.

2 §. Suhde muuhun lainsäädäntöön. Yleisperusteluissa esitettyyn viitaten valiokunta ehdottaa pykälää muutettavaksi niin, että siitä käy selkeästi ilmi ehdotetun lain suhde henkilötietojen käsittelyä koskevaan yleislainsäädäntöön. Ehdotetun *1 momentin* mukaan suojelupoliisin tämän lain nojalla suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan, jollei tässä laissa toisin säädetä, rikosasioiden tietosuojalakia. Muiden tässä laissa tarkoitettujen viranomaisten tämän lain nojalla suorittamasta henkilötietojen käsittelystä säädetään tietosuoja-asetuksessa ja tietosuojalaissa.

Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että esimerkiksi poliisin ulkomaalaisvalvontaan sovelletaan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakia, kun kyse on ulkomaalaislain mukaisten tehtävien suorittamisesta. Poliisin henkilötietolakia taas sovelletaan tilanteissa, joissa ulkomaalaisvalvontaa tehdään osana rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluvia poliisin lakisääteisiä tehtäviä.

Lisäksi valiokunta tähdentää, että poliisin henkilötietolaissa säädetään ulkomaalaislain 131 §:n nojalla *poliisin rekistereihin* tallennettavien ulkomaalaisten tunnistamistietojen käsittelystä. Tätä osin sovelletaan yleislakina rikosasioiden tietosuojalakia.

3 §. Yhteisrekisterinpitäjät. Yleisperusteluissa esitetyin perustein valiokunta ehdottaa, että yhteisrekisterinpitäjyydestä luovutaan ja maahanmuuttohallinnon viranomaiset määritellään erillisiksi rekisterinpitäjiksi. Käsillä olevaan 3 §:ään kootaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän rekisterinpitäjiä ja vastuunjako koskeva sääntely. Pykälä on tämän vuoksi tarpeen muotoilla kokonaan uudelleen. Pykälän *otsikko* ehdotetaan muutettavaksi kuulumaan "Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän rekisterinpitäjät ja vastuunjako".

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettävän siitä, mitkä lain 1 §:n mukaisissa käsittelytarkoituksissa käsiteltävät tiedot tallennetaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään. Käsittelytarkoitukset rajaavat tietosisältöä määrittämällä tietojärjestelmään tallennettavat tiedot. Kansallisen viisumitietojärjestelmän sisältämistä viisumien käsittelyä ja päätöksentekoa koskevista tiedoista säädetään lakiehdotuksen 5 §:ssä.

Pykälän 2 momentti sisältää säännökset siitä, missä kaikissa lain 1 §:n mukaisissa tarkoituksissa kukin rekisterinpitäjä saa käsitellä tietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä. Sääntely perustuu kunkin viranomaisen lakisääteisiin tehtäviin. Momentissa ei säädetä tiedon luovutuksesta rekisterinpitäjien välillä, eikä rekisterinpitäjä saa pääsyä muiden rekisterinpitäjien tallentamiin tietoihin 2 momentin nojalla, vaan tiedonsaantioikeudesta järjestelmän rekisterinpitäjien välillä säädettäisiin 11 §:ssä. Ehdotetussa 2 momentissa säädetään viranomaisen oikeudesta käsitellä tallentamiaan tietoja. Tämä koskee myös luovutuksen perusteella saatuja ja tallennettuja tietoja.

Verrattuna hallituksen esityksessä ehdotetun 3 §:n 1 momentin viranomaisluetteloon on ehdotetussa 2 momentissa tarpeen yksilöidä viranomaiset täsmällisemmin niin, että ilmaisut vastaavat julkisuuslakia ja julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettua lakia (906/2019, jäljempänä tiedonhallintalaki). Sääntelyssä tulee huomioida myös viranomaisten erillisyyden periaate. Näin myös tietojen käsittelytarkoitukset voidaan määritellä tarkemmin. Näistä syistä sana Poliisihallitus ehdotetaan korvattavaksi sanalla poliisi, minkä lisäksi poliisi ja suojelupoliisi erotetaan toisistaan selkeämmin säätämällä näistä erikseen omina kohtinaan. Sanat vastaanottokeskukset ja järjestelykeskukset muutetaan yksikköön ja erotetaan selkeämmin toisistaan säätämällä näistä omina kohtinaan. Sana säilöönottoyksiköt muutetaan yksikkömuotoon. Sana ulkoasiainhallinto korvataan sanoilla ulkoministeriö ja edustusto, ja niistä ehdotetaan säädettävän erikseen omina kohtinaan. Lisäksi monikolliset ilmaisut elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä työ- ja elinkeinotoimistot muutetaan yksikköön.

Rekisterinpitäjäksi määrittämisen tavoite on, että henkilötietojen käsittelyyn liittyvät rekisterinpitäjän velvollisuudet ja vastuut kohdentuvat oikealle taholle. Rekisterinpitäjiksi hallituksen esityksessä ehdotetut viranomaiset käsittelevät henkilötietoja maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisalan mukaisissa tarkoituksissa toimivaltaa luovan lainsäädännön mukaisesti harkintavaltaa käyttäen. Käytännössä nämä viranomaiset suorittavat tarvittavat käsittelytoimenpiteet ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä ja tallentavat tiedot kyseiseen järjestelmään.

Lisäksi on lukuisia viranomaisia, jotka luovuttavat tietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään olematta rekisterinpitäjiä. Tällaisesta tilanteesta on kyse esimerkiksi silloin, kun ulkomaalaislain 65 §:n nojalla selvitetään perhesidettä DNA-tutkimuksen avulla ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen DNA-tutkimuksen tekijänä luovuttaa omassa järjestelmässään laatimansa lausunnon Maahanmuuttovirastolle tallentamalla sen ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään. Vastaavasti omassa järjestelmässään laatimansa päätöksen tallentaa ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään korkein hallinto-oikeus tai hallinto-oikeus. Tällaisessa lausunnon tai päätöksen tallentamisessa on kyse lakiehdotuksen 13 §:n 1 momentin mukaisen tiedonsaantioikeuden nojalla tapahtuvasta tiedon luovuttamisesta. Tiedonhallintalain 22 §:ssä säädetään tietojen luovuttamisesta teknisen rajapinnan avulla viranomaisten välillä.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan vastaavanlaisiksi määrittyy myös yhdenvertaisuusvaltuutetun asema. Selvityksen mukaan yhdenvertaisuusvaltuutettu ei käsittele ehdotetun lain soveltamisalan mukaisissa tarkoituksissa henkilötietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmä ei siten sisällä sellaisia tietoja, joista yhdenvertaisuusvaltuutetun tulisi vastata rekisterinpitäjänä. Sen sijaan on erittäin tärkeää turvata yhdenvertaisuusvaltuutetun kattava ja sujuva tiedonsaantioikeus ja sen toteutuminen. Valiokunta katsoo, että yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain (1326/2014) 4 §:ssä säädetty laaja ja kattava tiedonsaantioikeus varmistaa yhdenvertaisuusvaltuutetun tiedonsaannin erityisesti, kun ehdotetussa laissa tiedon liikkumista koskevaa sääntelyä on pyritty selkeyttämään. Valiokunta pitää tärkeänä, että yhdenvertaisuusvaltuutetun lainmukainen tiedonsaantioikeus toteutuu myös käytännössä.

Pykälän 3 *momentissa* säädetään siitä, miten rekisterinpitäjän vastuu määrittyy. Kukin 2 momentissa mainittu viranomainen toimii ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän rekisterinpitäjänä tallentamiensa tietojen osalta. Tällä tarkoitetaan myös luovutuksen perusteella saatuja ja tallennettuja tietoja. Poliisin tallentamien tietojen rekisterinpitäjänä toimii Poliisihallitus ja Rajavartiolaitoksen tallentamien tietojen rekisterinpitäjänä Rajavartiolaitoksen esikunta. Tähän pääsääntöön ehdotetaan poikkeusta jäljempänä kuvatulla tavalla 3 momentin viimeisessä virkkeessä. Rekisterinpitäjän velvoitteista säädetään tietosuoja-asetuksessa ja tietosuojalaissa sekä rikosasioiden tietosuojalaissa. Rekisterinpitäjyys määrittää sen toimivaltaisen viranomaisen, joka vastaa ja päättää myös asiakirjojen käsittelystä julkisuuslain mukaisesti.

Poliisi tallentaa ja luovuttaa henkilötietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään ja kansalliseen viisumitietojärjestelmään eri tavoin eri tilanteissa. Esimerkiksi poliisin suorittama maasta poistamiseen liittyvä henkilötietojen käsittely on kokonaisuudessaan poliisin suorittama ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä tapahtuva prosessi. Toisaalta tietoja myös siirretään tähän järjestelmään poliisin omista tietojärjestelmistä.

Poliisin kannalta erään keskeisimmän ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä käsiteltävän asiaryhmän muodostavat kansainvälistä suojelua koskevat hakemukset, joiden osalta poliisi tallentaa hakemuksen rekisteröintitiedot. Poliisin vastaanottamien hakemusten sisältämistä tiedoista osa siirretään ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään poliisiasian tietojärjestelmästä. Osan tiedoista poliisi kuitenkin tallentaa suoraan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään. Kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tallentamisen jälkeisestä käsittelystä ja päätöksenteosta vastaa Maahanmuuttovirasto, jonka lakisäätöihin tehtäviin asia kuuluu.

Kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen rekisteröintitietojen rekisterinpitovastuun kohdentaminen poliisille ei ole tarkoituksenmukaista, koska poliisin tehtävät turvapaikkaprosessissa rajoittuvat pääosin hakemusten vastaanottamiseen ja Maahanmuuttoviraston päätösten tiedoksiantoon. Hakemusten tallentamisen jälkeisestä käsittelystä ja päätöksenteosta vastaa ulkomaa-laislain mukaisesti Maahanmuuttovirasto. Rekisterinpitovastuun on perusteltua määrittyä vastaavalla tavalla myös Rajavartiolaitoksen tallentamien kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen rekisteröintitietojen osalta. Tästä ehdotetaan säädetävän 3 momentin viimeisessä virkkeessä. Poliisin ja Rajavartiolaitoksen velvollisuudesta rekisteröidä kansainvälistä suojelua koskeva hakemus säädetään ulkomaa-laislain 95 §:n 3 momentissa. Rekisteröintitietoja koskeva Maahanmuuttoviraston tiedonsaantioikeus perustuu ehdotettavan lain 13 §:n 1 momenttiin.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Pykälän 4 momentin mukaan Maahanmuuttovirasto vastaa ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä tiedonhallintalain mukaisesti. Tiedonhallintalain 1 §:n mukaan tarkoituksena on varmistaa viranomaisten tietoaaineistojen yhdenmukainen ja laadukas hallinta sekä tietoturvallinen käsittely julkisuusperiaatteen toteuttamiseksi, mahdollistaa viranomaisten tietoaaineistojen turvallinen ja tehokas hyödyntäminen, jotta viranomaisen voi hoitaa tehtävänsä ja tarjota palvelunsa hallinnon asiakkaille hyvää hallintoa noudattaen tuloksellisesti ja laadukkaasti, sekä edistää tietojärjestelmien ja tietovarantojen yhteentoimivuutta. Tiedonhallintayksikölle säädetyt vastuut ja velvollisuudet tarkoittavat rekisterinpitäjien tehtävien järjestelyä tiedonhallintalaissa säädetyllä tavalla. Maahanmuuttovirasto esimerkiksi vastaa tiedonhallintalain 16 §:n mukaisesti ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän käyttöoikeuksien määrittelemisestä kunkin rekisterinpitäjän pyynnöstä. Maahanmuuttovirasto vastaa myös ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Tietojärjestelmän sisällöstä vastaa kukin rekisterinpitäjien omien henkilötietojen käsittelytoimiensa osalta.

Lisäksi 4 momentissa mahdollistetaan se, että Maahanmuuttovirasto voi suorittaa tiettyjä toimia asianomaisten rekisterinpitäjien lukuun. Ehdotuksen mukaan Maahanmuuttovirasto toimii ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä tietosuoja-asetuksen 28 artiklan mukaisena ja 1 §:n 2 momentin käsittelytarkoituksessa rikosasioiden tietosuojalain 17 §:n mukaisena henkilötietojen käsittelijänä, sen mukaan kuin siitä erikseen sovitaan, rekisteröidyn omiin tietoihin pääsyyn sekä henkilötietojen oikaisemisen, sähköisen luovutustavan, poistamisen ja arkistoinnin toteuttajana muun rekisterinpitäjän lukuun siltä osin kuin Maahanmuuttovirasto ei ole rekisterinpitäjä. Henkilötietojen käsittelijän tehtävistä sovitaan erikseen kunkin rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän välisin käsittelijäsopimuksin.

4 §. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmä. Valiokunta ehdottaa pykälän muuttamista kokonaan. Hallituksen esityksessä ehdotetun 4 §:n sisältö on sisällytetty tarvittavilta osin ja täsmennettynä ehdotetun 3 §:n 4 momenttiin.

Hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 12 §:ssä on ehdotettu säänneltävän niistä tilanteista, joissa lain soveltamisalan piirissä henkilötietoja olisi salassapitosäännösten estämättä mahdollista käsitellä muussa kuin alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa. Kysymys ei ole mistä tahansa muusta käsittelytarkoituksesta, vaan rekisterinpitäjälle laissa säädetyistä tehtävistä, joiden suorittaminen edellyttää henkilötietojen käsittelyä muussa kuin siinä käsittelytarkoituksessa, jota varten tiedot on alun perin tallennettu. Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta sääntelyä rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeudesta tulee olennaisesti täsmentää. Sen vuoksi myös kyseistä sääntelyä on tarkennettava. Sääntelyn selkeyttämiseksi hallintovaliokunta ehdottaa, että tilanteet, joissa on kyse tiedon liikkumisesta eri rekisterinpitäjien välillä, erotetaan niistä tilanteista, joissa rekisterinpitäjä itse käsittelee järjestelmään tallentamaansa tietoa muussa kuin siinä tarkoituksessa, mihin se on alun perin ne kerännyt. Viimeksi mainittu sääntely ehdotetaan siirrettäväksi asiayhteytensä vuoksi käsillä olevan 4 §:n uudeksi sisällöksi. Pykälän *otsikko* ehdotetaan muutettavaksi muotoon "Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettujen tietojen käsitteleminen muussa kuin alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa".

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan mukaan, jos käsittely tapahtuu muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jonka vuoksi tiedot on kerätty, eikä käsittely perustu rekisteröidyn suostumukseen eikä unionin tai jäsenvaltion lainsäädäntöön, joka muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

välttämättömän ja oikeasuhteisen toimenpiteen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi, rekisterinpitäjän on otettava huomioon muun muassa 4 kohdan a—e alakohdissa luetellut asiat varmistaakseen, että muuhun tarkoitukseen tapahtuva käsittely on yhteensopiva sen tarkoituksen kanssa, jota varten tiedot alun perin kerättiin.

Tietosuoja-asetuksen johdanto-osan kappaleessa 50 todetaan muun muassa, että henkilötietojen käsittely muita tarkoituksia varten kuin niitä tarkoituksia, joita varten henkilötiedot on alun perin kerätty, olisi sallittava vain, jos käsittely sopii yhteen niiden tarkoitusten kanssa, joita varten henkilötiedot on alun perin kerätty. Tällöin henkilötietojen keruun oikeuttaneen käsittelyn oikeusperusteen lisäksi ei edellytetä muuta erillistä käsittelyn oikeusperustetta. Jos käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi, unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä voidaan kuitenkin määrittää ja tämentää tehtävät ja tarkoitukset, joiden myöhempää käsittelyä olisi pidettävä yhteensopivana ja laillisenä. Myös unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön tarjoama käsittelyn oikeusperuste henkilötietojen käsittelylle voi muodostaa käsittelyn oikeusperusteen myöhemmälle käsittelylle.

Kappaleessa 50 todetaan myös muun muassa, että jos käsittely perustuu unionin tai jäsenvaltion lainsäädäntöön, joka muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän ja oikeasuhteisen toimenpiteen, jolla pyritään turvaamaan erityisesti yleiseen julkiseen etuun liittyviä tärkeitä tavoitteita, rekisterinpitäjälle olisi sallittava henkilötietojen myöhempi käsittely riippumatta tarkoitusten yhteensopivuudesta. Kaikissa tapauksissa olisi kuitenkin varmistettava, että sovelletaan tietosuoja-asetuksessa vahvistettuja periaatteita. Yleiseen julkiseen etuun liittyvillä tärkeillä tavoitteilla viitataan 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin tavoitteisiin, kuten esimerkiksi yleiseen turvallisuuteen, rikosten ennalta estämiseen, tutkintaan ja paljastamiseen tai esimerkiksi valvontatehtävään, joka satunnaisestikin liittyy julkisen vallan käyttöön 1 kohdan a—e ja g alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa.

Valiokunnan ehdottamassa 4 §:ssä on kyse rekisterinpitäjän lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi välttämättömien henkilötietojen käsittelystä. Pykälän *1 momentissa* mainittujen käsittelytarkoitusten on arvioitu niiden välisen kiinteän yhteyden vuoksi sopivan yhteen niiden tarkoitusten kanssa, joita varten henkilötiedot on alun perin tallennettu. Valiokunta katsoo tämän palvelevan myös rekisteröidyn etua, sillä hänen ei tällöin tarvitse toimittaa jo kertaalleen antamia tietoja uudestaan, millä on vaikutusta myös asian käsittelyn sujuvuuteen ja käsittelyaikaan.

Valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan Maahanmuuttoviraston on välttämätöntä käyttää esimerkiksi ulkomaalaislain nojalla käsittelemiään maahantuloon liittyviä tietoja sen arvioimisessa, täyttyvätkö kansalaisuuslain (359/2003) 13 §:n mukaiset edellytykset kansalaisuuden saamiseksi. Kansalaisuuslain mukainen kansalaisuusaseman määrittämistä koskeva tieto voi olla välttämätön maahantuloa koskevassa asiassa esimerkiksi ulkomaalaislain mukaista kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa. Tieto kansalaisuuslain nojalla myönnetystä kansalaisuudesta on välttämätön tieto esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilöllä on vireillä myös ulkomaalaislain mukainen oleskelulupahakemus. Maahanmuuttovirasto hallinnoi osaa vastaanottokeskuksista ja säilöönottotyk-sikoistä, ja sen on voitava käsitellä näissä yhteyksissä tallentamia tietoja myös muissa käsitte-lytarkoituksissaan. Vastaanottolain mukaisia vastaanottotietoja, kuten majoitustietoja, tai

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

säilölain mukaisia sijoitustietoja on käsiteltävä esimerkiksi ulkomaalaislain (301/2004) mukaisen oleskelulupaprosessin yhteydessä.

Järjestelykeskuksen on esimerkiksi voitava käyttää ulkomaalaislain 133 §:n mukaisen maahantuli-ajan rekisteröintitehtävänsä yhteydessä käsittelemiään tietoja järjestääkseen tälle vastaanottolain mukaiset vastaanottopalvelut.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan edustuston ei ole tunnistettu olevan välttämätöntä käsitellä 1 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla ulkomaalaislain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi keräämiään tietoja 2 kohdan käsittelytarkoituksessa kansalaisuuslain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi tai päinvastoin. Selvityksen mukaan sama koskee vastaavasti myös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia, jotka käsittelevät 1 §:n 1 momentin 1 ja 5 kohdan nojalla tallentamia tietoja vain alkuperäisessä tarkoituksessa.

Poliisin henkilötietolain 16 §:ssä säädetty tiedonsaantioikeudet mahdollistavat muiden rekisterinpitäjien tietojen luovuttamisen poliisille muihin kuin maahanmuuttohallinnon henkilötietolain mukaisiin tarkoituksiin. Poliisilla on pykälän 1 momentin 6 kohdan perusteella oikeus saada tietoja Rajavartiolaitoksen ja Tullin henkilörekistereistä, 7 kohdan perusteella oikeus saada tietoja ulkoministeriön tietojärjestelmistä sekä 8 kohdan perusteella oikeus saada tietoja Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmistä.

Poliisin henkilötietolaissa säädettyjä tiedonsaantioikeuksia ei kuitenkaan voida soveltaa poliisin *omassa* rekisterinpidossa olevien tietojen käsittelyyn. Poliisin rekisterinpidossa olevien henkilötietojen käyttämisestä muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen säädetään poliisin henkilötietolain 13 ja 14 §:ssä. Poliisin rekisterinpidossa olevia maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisalaan kuuluvia tietoja on kuitenkin tarpeen voida käyttää muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen samojen periaatteiden mukaisesti kuin muita poliisin rekisterinpidossa olevia tietoja. Koska tietojen ei voida katsoa olevan välttämättömiä poliisin lupaharkinnassa ja -valvonnassa, valiokunta ehdottaa sääntelyn rajaamista siten, että *2 momentissa* säädetään poliisin oikeudesta käyttää omassa rekisterinpidossaan olevia, ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallentamia tietoja poliisin henkilötietolain 13 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti.

Henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin (639/2019, jäljempänä Rajavartiolaitoksen henkilötietolaki) sisältyvät vastaavanlaiset säännökset (16 §) kuin poliisin henkilötietolakiin. Myös Rajavartiolaitoksen osalta on todettu vastaava tarve täydentää sääntelyä. Valiokunta ehdottaa tätä koskevan säännöksen lisäämistä pykälän *3 momentiksi*.

Tullin henkilötietolainsäädännössä ei ole havaittu vastaavaa sääntelytarvetta ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettujen tietojen osalta, koska Tulli ei tallenna tietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään.

Pykälän *4 momentin* tarkoituksena on rajata sormenjälkitiedot selvästi pykälässä säädetyn ulkopuolelle. Muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otettujen sormenjälkien käsittelystä säädettäisiin nykytilaa vastaavasti lakiehdotuksen 9 §:ssä ja oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otettujen sormenjälki-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

en käsittelystä nykytilaa vastaavasti lakiehdotuksen 10 §:ssä. Ehdotetulla 4 §:llä ei siten laajenneta viranomaisten oikeuksia sormenjälkien käsittelyyn siitä, mitä 9 ja 10 §:ssä säädetään.

5 §. Kansallinen viisumitietojärjestelmä. Yleisperusteluissa todetun mukaisesti valiokunta ehdottaa, että käsillä olevaan 5 §:ään kootaan kansallisen viisumitietojärjestelmän rekisterinpitäjiä ja vastuunjako koskeva sääntely. Pykälä on tämän vuoksi tarpeen muotoilla kokonaan uudelleen. Pykälän *otsikko* ehdotetaan muutettavaksi muotoon "Kansallisen viisumitietojärjestelmän rekisterinpitäjät ja vastuunjako".

Pykälän *1 momentissa* ehdotetaan säädettävän siitä, missä lain 1 §:n mukaisissa käsittelytarkoituksissa käsiteltävät tiedot tallennetaan kansalliseen viisumitietojärjestelmään. Käsittelytarkoitukset rajaavat tietosisältöä määrittämällä tietojärjestelmään tallennettavat tiedot.

Pykälän *2 momentti* sisältää säännökset siitä, missä kaikissa lain 1 §:n mukaisissa tarkoituksissa kukin rekisterinpitäjä saa käsitellä tietoja kansallisessa viisumitietojärjestelmässä. Sääntely perustuu kunkin viranomaisen lakisääteisiin tehtäviin. Momentin on tarkoitus kattaa kansalliseen viisumitietojärjestelmään liittyvät kunkin rekisterinpitäjän kaikki tietojenkäsittelytarpeet. Momentissa ei säädetä tiedon luovutuksesta rekisterinpitäjien välillä, eikä rekisterinpitäjä saa pääsyä muiden rekisterinpitäjien tallentamiin tietoihin 2 momentin nojalla, vaan tiedonsaantioikeudesta järjestelmän rekisterinpitäjien välillä säädetään 12 §:ssä. Ehdotetussa 2 momentissa säädetään viranomaisen oikeudesta käsitellä tallentamiaan tietoja. Tämä koskee myös luovutuksen perusteella saatuja ja tallennettuja tietoja.

Rekisterinpitäjäksi määrittämisen tavoite on, että henkilötietojen käsittelyyn liittyvät rekisterinpitäjän velvollisuudet ja vastuut kohdentuvat oikealle taholle. Rekisterinpitäjiksi hallituksen esityksessä ehdotetut viranomaiset käsittelevät henkilötietoja maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisalan mukaisissa tarkoituksissa toimivaltaa luovan lainsäädännön mukaisesti harkintavaltaa käyttäen. Käytännössä nämä viranomaiset suorittavat tarvittavat käsittelytoimenpiteet kansallisessa viisumitietojärjestelmässä ja tallentavat tiedot kyseiseen järjestelmään.

Hallituksen esityksestä poiketen valiokunta ehdottaa, että Tulli lisätään kansallisen viisumitietojärjestelmän rekisterinpitäjäksi. Tulli on voimassa olevan ulkomaalaisrekisterilain 3 §:ssä säädetty rekisterinpitäjäksi ("rekisteriä pitävä ja käyttävä viranomainen") yhdessä useiden muiden viranomaisten kanssa. Selvityksen mukaan esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että Tulli ei olisi ehdotetun lain mukainen rekisterinpitäjä. Viisumitietojärjestelmästä (VIS) ja lyhytaikaista oleskelua varten myönnettäviä viisumeja koskevasta jäsenvaltioiden välisestä tietojenvaihdosta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 767/2008 (VIS-asetus) 4 artiklan 3 alakohdan määritelmän mukaisia viisumiviranomaisia ovat ulkomaalaislain 30 ja 31 §:n nojalla ulkoministeriö, Suomen edustusto, Rajavartiolaitos, poliisi, Maahanmuuttovirasto ja Tulli. Valiokuntakäsittelyn yhteydessä on käynyt ilmi, että Tullin rooli viisumeita myöntävänä viranomaisena ei lähtökohdiltaan eroa lainkaan ulkoministeriön, edustuston, Rajavartiolaitoksen, poliisin tai Maahanmuuttoviraston rekisterinpitäjän toimivallasta kansallisessa viisumitietojärjestelmässä. Tästä syystä on perusteltua, että myös Tulli nimetään rekisterinpitäjäksi tallentamiensa viisumitietojen osalta.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Pykälän 3 momentissa säädetään siitä, miten rekisterinpitäjän vastuu määräytyy. Kukin 2 momentissa mainittu viranomainen toimii kansallisen viisumitietojärjestelmän rekisterinpitäjänä tallentamiensa tietojen osalta. Tällä tarkoitetaan myös luovutuksen perusteella saatuja ja tallennettuja tietoja. Poliisin tallentamien tietojen rekisterinpitäjänä toimii Poliisihallitus ja Rajavartiolaitoksen tallentamien tietojen rekisterinpitäjänä Rajavartiolaitoksen esikunta. Rekisterinpitäjäyys määrittää sen toimivaltaisen viranomaisen, joka vastaa ja päättää myös asiakirjojen käsittelystä julkisuuslain mukaisesti.

Ehdotetun 4 momentin mukaan ulkoministeriö vastaa kansallisesta viisumitietojärjestelmästä tiedonhallintalain mukaisesti. Tiedonhallintalain 1 §:n mukaan tarkoituksena on varmistaa viranomaisten tietoaaineistojen yhdenmukainen ja laadukas hallinta sekä tietoturvallinen käsittely julkisuusperiaatteen toteuttamiseksi, mahdollistaa viranomaisten tietoaaineistojen turvallinen ja tehokas hyödyntäminen, jotta viranomainen voi hoitaa tehtävänsä ja tarjota palvelunsa hallinnon asiakkaille hyvää hallintoa noudattaen tuloksellisesti ja laadukkaasti, sekä edistää tietojärjestelmien ja tietovarantojen yhteentoimivuutta. Tiedonhallintayksikölle säädettyt vastuut ja velvollisuudet tarkoittavat rekisterinpitäjien tehtävien järjestelyä tiedonhallintalaissa säädetyllä tavalla. Ulkoministeriö esimerkiksi vastaa tiedonhallintalain 16 §:n mukaisesti kansallisen viisumitietojärjestelmän käyttöoikeuksien määrittelemisestä kunkin rekisterinpitäjän pyynnöstä. Ulkoministeriö vastaa myös kansallisen viisumitietojärjestelmän ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Tietojärjestelmän sisällöstä vastaa kukin rekisterinpitäjä omien henkilötietojen käsittelytoimiensa osalta.

Lisäksi 4 momentissa mahdollistetaan se, että ulkoministeriö voi suorittaa tiettyjä toimia asianomaisen rekisterinpitäjän lukuun. Ehdotuksen mukaan ulkoministeriö toimii kansallisessa viisumitietojärjestelmässä tietosuojasetuksen 28 artiklan ja 1 §:n 2 momentin käsittelytarkoituksessa rikosasioiden tietosuojalain 17 §:n mukaisena henkilötietojen käsittelijänä, sen mukaan kuin siitä erikseen sovitaan, rekisteröidyn omiin tietoihin pääsyn sekä henkilötietojen oikaisemisen, sähköisen luovutustavan, poistamisen ja arkistoinnin toteuttajana muun rekisterinpitäjän lukuun siltä osin kuin ulkoministeriö ei ole rekisterinpitäjä. Henkilötietojen käsittelijän tehtävistä sovitaan erikseen kunkin rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän välisin käsittelijäsopimuksin.

6 §. Rekisteröidyn yhteyspisteet. Koska valiokunta on edellä ehdottanut, että yhteisrekisterinpitäjäydestä luovutaan, se ei myöskään ehdota säädettäväksi siihen liittyvistä rekisteröidyn yhteyspisteistä. Valiokunta on yleisperusteluissa todennut, että tilanteessa, jossa rekisterinpitäjiä on lukuisia, vastaavan tyyppinen käytännön järjestely on kuitenkin välttämätön rekisteröidyn oikeuksien toteuttamisen turvaamiseksi. Tällaisesta järjestelystä on mahdollista sopia rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijänä toimivan järjestelmän ylläpitäjän välillä, ja valiokunta viittaa tältä osin ehdotetun 3 §:n 4 momenttiin ja 5 §:n 4 momenttiin. Rekisteröidyllä on aina myös oikeus kääntyä suoraan toimivaltaisen rekisterinpitäjän puoleen.

Lakiehdotus ei sisällä säännöksiä kansallisen viisumitietojärjestelmän tietojen käsittelemisestä muussa kuin alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarvetta ehdotetun 4 §:n 1 momentin kaltaiselle sääntelylle ei tältä osin ole. Sen sijaan poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin osalta on tarpeen täydentää sääntelyä vastaavalla tavalla ja samoin perustein kuin 4 §:n 2 ja 3 momentissa on ehdotettu poliisin ja Rajavartiolaitoksen osalta. Valiokunta ehdottaa tällaisen sääntelyn sisällyttämistä ehdotetun 6 §:n uudeksi sisällöksi. Samalla va-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

liokunta ehdottaa, että pykälän *otsikko* muutetaan kuulumaan "Kansalliseen viisumitietojärjestelmään tallennettujen tietojen käsitteleminen muussa kuin alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa".

Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että kansalliseen viisumitietojärjestelmään ei tallenneta viisumeita varten otettavia sormenjälkiä, vaan ne tallennetaan suoraan EU:n viisumitietojärjestelmään (VIS).

7 §. Käsiteltävät henkilötiedot. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi henkilötiedoista, joita viranomaisen on lain soveltamisalan piirissä mahdollista käsitellä. Toimivalta yksittäisen henkilötiedon käsittelylle perustuu aina erilliseen toimivaltasäännökseen.

Valiokunta ehdottaa pykälästä poistettavaksi ilmaisut "siltä osin kuin on tarpeen". Henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuusvaatimus seuraa suoraan tietosuoja-asetuksen 5 artiklasta ja, mikäli henkilötietojen käsittely kuuluu rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan, rikosasioiden tietosuojalain 4 §:stä. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä ehdotetaan säädettävän tämän lain 8 §:ssä.

Pykälän 3 *momentissa* ehdotetaan säädettävän uutena henkilötietoryhmänä huomiotietojen käsittelystä. Huomiotietojen erityisen luonteen vuoksi hallituksen esityksessä on niiden asemaa lakiteknisesti korostettu keskittämällä kaikki niitä koskeva sääntely selkeäksi omaksi momentiksi. Huomiotietojen poistamisesta säädetään lakiehdotuksen 16 §:n 4 kohdassa.

Koska huomiotiedoissa on kysymys potentiaalisesti hyvin laajasta ihmisten yksityiselämään puuttuvasta tietojoukosta, johon sisältyvät tiedot voivat olla luonteeltaan epävarmoja ja joiden käsittelyyn sisältyy leimautumisen riski, tietojen käsittelyä on rajattava perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön (esim. PeVL 18/2012 vp, PeVL 71/2014 vp) mukaisesti. Huomiotietojen käsittelyä koskee viranomaistoiminnan tarkoitussidonnaisuuden periaate. Hallituksen esityksen mukaan oikeus käsitellä huomiotietoja koskee vain sellaisia tietoja, joiden voidaan olosuhteiden tai henkilön käyttäytymisen vuoksi perustellusti arvioida liittyvän rekisterinpitäjän toimivaltaan valvoa henkilön maahantuloa ja maassa oleskelua koskevien edellytysten olemassaoloa tai päättää Suomen kansalaisuuden saamisesta ja menettämisestä taikka velvollisuuteen huolehtia palveluksessaan olevien työturvallisuudesta. Säännös huomiotiedoista sisältää edellytyksen henkilötietojen käsittelystä vain nimenomaisten lakisääteisten tehtävien toteuttamiseksi.

Esityksen perustelujen mukaan huomiotiedot voivat koskea esimerkiksi olosuhteita tai tapahtumia, kuten perhesuhteita tai toimeentuloa, jotka voivat olla merkityksellisiä lupaharkinnassa tai arvioitaessa sitä, vastaako henkilön maassa oleskelu edelleen oleskeluluvan edellytyksiä. Huomiotiedot voivat koskea myös seikkoja, jotka voivat olla merkityksellisiä kansalaisuuden myöntämisessä tai johtaa kansalaisuuden menettämiseen, kuten henkilöllisyyttä tai Suomessa oleskelua koskevia tietoja (HE 235/2002 vp). Huomiotiedot voivat olla myös työturvallisuuteen vaikuttavia tietoja, kuten tietoja henkilön käyttäytymisestä, jotka voivat olla merkityksellisiä esimerkiksi turvapaikkapuhuttelun järjestämisen näkökulmasta tai muita turvallisuuden varmistamiseen liittyviä toimenpiteitä ajatellen.

Huomiotietojenkin tulee täyttää henkilötietojen käsittelyä koskevat tietosuoja-asetuksen 5 artiklan mukaiset periaatteet, eli niiden tulee aina olla asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja sii-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

hen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Huomiotieto saattaa yksittäisessä tilanteessa olla erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluva tieto, jolloin henkilötiedon käsittelyn on täytettävä myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelyä koskevat 8 §:n mukaiset vaatimukset. Valiokunta katsoo, että soveltamisalan rajauksella ja käsittelylle asetetuilla rajoituksilla voidaan varmistaa huomiotietojen käsittelyn oikeasuhtaisuus. Valiokunta korostaa myös esityksen perustelujen mainintaa siitä, että huomiotietojen käsittelyn edellytyksiä tulee tulkita suppeasti.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan huomiotietojen kirjauksen tulee aina sisältää tieto siitä, mistä huomiotieto on peräisin, tai, jos lähde ei ole tiedossa, tieto siitä. Esityksen mukaan tietoihin olisi liitettävä myös arvio tietojen antajan tai tietolähteen luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta, jos se on mahdollista. Huomiotietojen luonne huomioiden valiokunta kuitenkin katsoo, että huomiotietoihin on mahdollista ja syytä liittää aina myös tällainen arvio. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että säännöksestä poistetaan maininta "jos se on mahdollista".

Esityksen perustelujen mukaan huomiotietoja ei saisi käyttää päätöksenteon perusteena. Valiokunta toteaa, että tällaisen kiellon tulee ilmetä suoraan lakitekstistä, ja valiokunta ehdottaa sitä koskevan säännöksen lisäämistä 3 momentin loppuun.

8 §. Käsiteltävät erityiset henkilötietoryhmät. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien henkilötietojen käsittely on lähtökohtaisesti kielletty. Artiklan 2 kohdan mukaan kyseisiä tietoja voidaan kuitenkin käsitellä, jos joku 2 kohdan alakohdissa säädetyistä edellytyksistä täyttyy. Osa näistä alakohdista on suoraan sovellettavaa oikeutta, osa edellyttää kansallista lainsäädäntöä. Pääsääntöisesti ehdotetussa laissa tarkoitettuun henkilötietojen käsittelyyn tulee sovellettavaksi tietosuoja-asetus.

Rikosasioiden tietosuojalain 11 §:n mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely on sallittu vain, jos se on välttämätöntä ja rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen edellyttämät suojatoimet on toteutettu ja käsittelylle on osoitettavissa 11 §:ssä mainittu oikeusperuste, esimerkiksi erityislaki. Valiokunta viittaa myös esimerkiksi poliisin henkilötietolakia koskevan esityksen (HE 242/2018 vp) säätämisyjärjestysperusteluihin, joiden mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely rikosasioissa olisi rajoitettava EU:n tietosuojalainsäädäntö, perusoikeussääntely ja perustuslakivaliokunnan kannanotot huomioiden siihen, mikä on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä, ja että välttämättömyyskriteeristä säädetään rikosasioiden tietosuojalaissa.

Kuten perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 7/2019 vp todetaan, lakiehdotusta sovellettaisiin varsin laajaan joukkoon pääasiassa ulkomaalaisia henkilöitä, joiden osalta tulee hyvin laajasti käsiteltäväksi henkilöiden yksityiselämään kuuluvia ja usein myös arkaluonteisia tietoja.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut arkaluonteisten tietojen käsittelyä pitäen lähtökohtana, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (PeVL 42/2016 vp ja siinä viitatut lausunnot). Merkityksellistä on ollut, että valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa henkilötietojen käsittelystä säädettäessä erityisesti se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy perustuslain 10 §:n samassa momentissa turvatun yksityiselämän suo-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

jan piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Valiokunta on tämän vuoksi arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp), minkä johdosta esimerkiksi tällaisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta (esim. PeVL 29/2016 vp, PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp ja PeVL 14/2009 vp). Valiokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (esim. PeVL 38/2016 vp).

Perustuslakivaliokunta on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (PeVL 13/2016 vp, PeVL 14/2009 vp). Myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan erityisiä henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voisi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Valiokunta on tämän johdosta kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (esim. PeVL 3/2017 vp). Tällaista rajausta on valiokunnan uudemmassa käytännössä pidetty säätämisyjärjestyskysymyksenä (esim. PeVL 15/2018 vp).

Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa edelleen syytä arvioida myös aiemman sääntelyn lakitasoisuutta koskevan käytännön pohjalta. Yleistä tietosuoja-asetusta yksityiskohtaisemman lakisäätelyn tarve tulee kuitenkin perustella myös tietosuoja-asetuksen puitteissa tapauskohtaisesti. Sääntelyn tarpeen osalta on syytä kiinnittää huomiota myös asetuksessa omaksuttuun riskiperusteiseen lähestymistapaan. Valiokunta painottaa, että myös arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn kohdalla on syytä pyrkiä selkeään ja ymmärrettävään lainsäädäntöön (PeVL 14/2018 vp).

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon ei sisälly tätä pykälää koskevaa huomautusta. Hallintovaliokunta kuitenkin katsoo, että hallituksen esityksessä ehdotetun 8 §:n hyvin yksityiskohtainen sääntely on altis virheellisille vastakohtaispäätelmille, minkä vuoksi hallintovaliokunta ehdottaa sen sijaan yleissäännöstä arkaluonteisten tietojen käsittelyyn kohdistuvasta välttämättömyysvaatimuksesta. Välttämättömyysvaatimus koskee kaikkea käsittelyä. Vastaava sääntelyratkaisu on omaksuttu myös poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin henkilötietolaeissa (esim. PeVL 51/2018 vp). Valiokunta ehdottaa samalla pykälän *otsikon* tarkentamista.

Hallituksen esityksen perusteluissa (s. 71—73) on esitetty havainnollisia esimerkkejä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa. Hallintovaliokunta korostaa, että arkaluonteisten tietojen käsittely edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

9 §. Muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjahakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely. Valiokunta ehdottaa, että *1 momenttia* täsmennetään. Muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otetut sormenjäljet tallennetaan nimenomaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään lukeutuu myös henkilökortti- ja passitietojärjestelmä muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen osalta. Säännöksen sanamuotoa on muutoinkin tarpeen tarkentaa. Lisäksi ulkoasiainhallinto on aiheellista täsmentää muotoon "ulkoministeriö ja edustusto".

Valiokunta on poistanut *2 momentista* säädöskokoelmanumeron, koska kyseinen laki mainitaan jo aiemmin tässä laissa.

10 §. Oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely. Valiokunta ehdottaa, että *1 momenttia* täsmennetään. Oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otetut sormenjäljet tallennetaan nimenomaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään. Säännöksen sanamuotoa on muutoinkin tarpeen tarkentaa. Valiokunta on pyrkinyt täsmentämään viranomaisten yksilöintiä ehdotetussa laissa. Valiokunta toteaa, että *1 momentin* toisessa virkkeessä viranomaiset on syytä yksilöidä vastaavalla tavalla kuin *9 §:n 1 momentissa*. Kansallisen turvallisuuden suojaaminen on voimassa olevan säännöksen mukainen käsittelytarkoitus, joten suojelupoliisi on tarpeen mainita ehdotetussa säännöksessä erikseen. Selvityksen mukaan ulkoministeriö ei tallenna eikä käsittele tässä pykälässä tarkoitettuja sormenjälkitietoja, joten sen mainitseminen tässä yhteydessä ei ole tarpeen.

Pykälän *2 momentissa* viittaus *1 §:n 1 momentin 6 kohtaan* on aiheeton, koska valiokunta on ehdottanut kyseisen 6 kohdan poistamista. Kansallisen turvallisuuden suojaaminen on muutoin huomioitu ehdotetussa *2 momentissa*.

11 §. Henkilötietojen käsittely alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa. Yleisperusteluissa esitetyn perusteella hallintovaliokunta ehdottaa pykälän muuttamista uudensisältöiseksi niin, että siinä säädetään tiedonsaantioikeudesta ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän rekisterinpitäjien välillä. Pykälän *otsikko* on myös tarpeen muuttaa tämän mukaiseksi.

Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että yhteisrekisterinpitäjyyttä ja henkilötietojen käsittelyä sen puitteissa koskevan sääntelyn suhde viranomaisten toimivaltuuksien ja tiedonsaantioikeuksien lakiperustaisuuteen, henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuteen ja perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaan sääntelyyn liittyvään vakiintuneeseen käytäntöön on täsmennettävä ja sääntelyä on selkeytettävä olennaisesti. Sääntelyn on kaikilta osiltaan täytettävä perustuslakivaliokunnan käytännössä selostetut vaatimukset. Tällaisen täsmennyksen tekeminen on edellytyksenä sille, että *1. lakiehdotus* voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Hallintovaliokunta on edellä ehdottanut, että yhteisrekisterinpitäjyydestä luovutaan ja maahanmuuttohallinnon viranomaiset määritellään erillisiksi rekisterinpitäjiksi. Se ei valiokunnan käsityksen mukaan kuitenkaan poista sitä, että on välttämätöntä yksilöidä asiankäsittelyjärjestelmitäin ja hallituksen esityksessä ehdotettua huomattavasti täsmällisemmin kunkin rekisterinpitäjän

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

oikeus saada välttämättömiä tietoja salassapitosäännösten estämättä kultakin toiselta rekisterinpitäjältä ja sitoa kunkin rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeus tiettyihin ehdotetun lain 1 §:n mukaisiin käsittelytarkoituksiin ja rekisterinpitäjän ulkomaalaislain, kansalaisuuslain, kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain (907/2017, jäljempänä kausityölaki), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annetun lain (908/2017, jäljempänä ICT-laki), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018, jäljempänä tutkija- ja opiskelijalaki), vastaanottolain, säilölain ja kotoutumislain mukaisten tehtävien hoitamiseen. Sääntelyn päällekkäisyyden välttämiseksi pykälässä ei kuitenkaan säädettäisi sellaisesta tiedonsaantioikeudesta, josta säädetään erikseen muualla henkilötietolainsäädännössä, vaan tältä osin ehdotettu pykälä sisältää ainoastaan informatiivisen viittauksen kyseisen viranomaisen henkilötietolain tiedonsaantioikeuteen. Muuttuneesta muodostaan huolimatta pykälässä on kyse voimassa olevan lainsäädännön säilyttämisestä eikä tavoitteena ole muuttaa oikeustilaa.

Ehdotettu *1 momentti* sisältää säännökset Maahanmuuttoviraston, vastaanottokeskuksen, järjestelykeskuksen, säilöönottoyksikön, ulkoministeriön, edustuston, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä työ- ja elinkeinotoimiston tiedonsaantioikeudesta.

Hallituksen esityksessä on 2. lakiehdotuksessa ehdotettu vastaanottolain 58 §:n 1 momenttia muutettavaksi niin, että Maahanmuuttoviraston, vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen tiedonsaantioikeus poistetaan säännöksestä, koska näiden rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeudesta säädettäisiin maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa. Hallituksen esitykseen sisältyvässä 3. lakiehdotuksessa on säilölain kumottavaksi ehdotetussa 34 §:n 1 momentissa puolestaan ollut viittaus vastaanottolain 58 §:n mukaiseen tiedonsaantioikeuteen. Koska vastaanottokeskukset, järjestelykeskukset ja säilöönottoyksiköt ovat itsenäisiä laitoksia, on tarpeen säätää myös niiden oikeudesta saada tietoja toisilta vastaavilta keskuksilta tai yksiköiltä. Vastaanottokeskus esimerkiksi tarvitsee toisen vastaanottokeskuksen tietoja tilanteessa, jossa majoituspalveluita saava asukas siirtyy vastaanottokeskuksesta toiseen. Sama tilanne koskee säilöönottoyksiköitä ja voi koskea myös järjestelykeskuksia. Tämän vuoksi on tarpeen, että ehdotetun 1 momentin *2 kohdassa* säädetään, muun ohella, vastaanottokeskuksen oikeudesta saada tietoja toiselta vastaanottokeskukselta, momentin *3 kohdassa* vastaavasti järjestelykeskuksen oikeudesta saada tietoja toiselta järjestelykeskukselta ja momentin *4 kohdassa* säilöönottoyksikön oikeudesta saada tietoja toiselta säilöönottoyksiköltä.

Mainitussa 2. lakiehdotuksessa kumottavaksi ehdotetussa vastaanottolain 53 §:ssä säädetään vastaanotto- ja järjestelykeskuksen oikeudesta saada tietoja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta. Vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen on edelleen välttämätöntä saada elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta tietoja, jotka liittyvät kotouttamislain mukaiseen kansainvälistä suojelua saaneiden henkilöiden kuntiin osoittamiseen. Sen vuoksi on tarpeen, että 1 momentin *2 ja 3 kohdassa* säädetään, muun ohella, nykytilaa vastaavasti vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen tiedonsaantioikeudesta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta.

Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 3 §:ssä mainituista rekisterinpitäjistä poliisin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietolainsäädännössä säädetään jo nykyisin tiedonsaantioikeudesta varsin

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

kattavasti. Poliisin henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohdan mukaan poliisilla on oikeus saada tietoja Maahanmuuttoviraston ja ulkoministeriön tietojärjestelmistä ulkomaalaislain mukaisten tehtäviensä suorittamiseksi. Poliisin henkilötietolain 7 luvussa säädetään suojelupoliisin henkilötietojen käsittelystä. Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 19 § puolestaan sisältää yleisen tiedonsaantioikeuden muilta viranomaisilta.

Sääntelyn päällekkäisyyden välttämiseksi hallintovaliokunta ehdottaa hallituksen esityksestä poiketen, että poliisin, suojelupoliisin ja Rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeudesta ulkomaalaislain, kansalaisuuslain ja säilölain mukaisten tehtävien hoitamiseksi säädetään näitä viranomaisia koskevissa henkilötietolaeissa. Käsillä olevaan 11 §:ään ehdotetaan sisällytettäväksi selvyys vuoksi informatiivinen viittaus asianomaisiin henkilötietolakeihin (*2 ja 3 momentti*).

Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 19 §:n mukainen tiedonsaantioikeus on nykyisellään riittävä turvaamaan Rajavartiolaitoksen ulkomaalaislain mukaisten tehtävien hoitamisen. Poliisin henkilötietolain 16 §:n 7 ja 8 kohdassa säädettyä tiedonsaantioikeutta on kuitenkin nykyisen oikeustilan säilyttämiseksi tarpeen eräiltä osin tarkistaa. Valiokunta viittaa jäljempänä ehdottamaansa uuteen 18. lakiehdotukseen.

Poliisin henkilötietolain 3 luvun 16 § muodostaa perustan myös suojelupoliisin tiedonsaantioikeudelle. Poliisin henkilötietolain 52 §:n 2 momentin mukaan suojelupoliisilla on tehtäviensä suorittamiseksi oikeus saada 3 luvussa tarkoitetut tiedot kyseisessä luvussa säädetyllä tavalla.

Sanamuodon mukaisesti suojelupoliisilla on poliisin henkilötietolain 52 §:n nojalla oikeus saada tietoja esimerkiksi ulkomaalaislaissa, kansalaisuuslaissa ja poliisin hallinnosta annetussa laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Tietoja käytettäisiin kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä rikosten estämiseksi siltä osin kuin tämä on säädetty suojelupoliisin toimivaltaan.

Ehdotettu sääntelytapa poikkeaa voimassa olevasta laista, jossa suojelupoliisin tiedonsaantioikeus valtion turvallisuuden varmistamiseksi on lisäksi perustunut nyt kumottavaksi ehdotetun ulkomaalaisrekisterilain 3 §:n mukaiseen ulkomaalaisrekisterin rekisterinpitäjän asemaan, ilman erillistä tiedon luovutussäännöstä. Uudella sääntelytavalla ei ole tarkoitus tehdä asiallista muutosta suojelupoliisin tiedonsaantioikeuteen, vaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän ja kansallisen viisumitietojärjestelmän tiedot ovat suojelupoliisin käytettävissä aikaisempaa vastaavalla tavalla.

Pykälän 4 momentin tarkoituksena on rajata sormenjälkitiedot selvästi pykälässä säädetyn ulkopuolelle. Muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otettujen sormenjälkien käsittelystä säädetäisiin nykytilaa vastaavasti lakiehdotuksen 9 §:ssä ja oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otettujen sormenjälkien käsittelystä niinikään nykytilaa vastaavasti lakiehdotuksen 10 §:ssä. Ehdotetulla 11 §:llä ei siten laajenneta viranomaisten oikeuksia sormenjälkien käsittelyyn siitä, mitä 9 ja 10 §:ssä säädetään. Tämä tarkoittaa myös sitä, että sormenjälkitietojen liikkuminen 9 §:ssä säädettyjen viranomaisten välillä tapahtuu 9 §:n nojalla ja 10 §:n mukaisten sormenjälkitietojen liikkuminen vastaavasti 10 §:n nojalla.

12 §. Henkilötietojen käsitteleminen muussa kuin alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa.

Yleisperusteluissa esitetyn perusteella hallintovaliokunta ehdottaa pykälän muuttamista kokonaan niin, että siinä säädetään tiedonsaantioikeudesta kansallisen viisumitietojärjestelmän rekisterinpitäjien välillä. Pykälän *otsikko* on myös tarpeen muuttaa tämän mukaiseksi.

Perustuslakivaliokunnan valtiosääntöisen huomautuksen johdosta myös kansallisen viisumitietojärjestelmän osalta on välttämätöntä säätää hallituksen esityksessä ehdotettua huomattavasti täsmällisemmin kunkin rekisterinpitäjän oikeus saada välttämättömiä tietoja salassapitosäännösten estämättä kultakin toiselta rekisterinpitäjältä ja sitoa kunkin rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeus tiettyihin ehdotetun lain 1 §:n mukaisiin käsittelytarkoituksiin ja rekisterinpitäjän ulkomaalaislain mukaisten tehtävien hoitamiseen. Sääntelyn päällekkäisyyden välttämiseksi pykälässä ei kuitenkaan säädettäisi sellaisesta tiedonsaantioikeudesta, josta säädetään erikseen muualla henkilötietolainsäädännössä, vaan tältä osin pykälä sisältää ainoastaan informatiivisen viittauksen kyseisen viranomaisen henkilötietolain tiedonsaantioikeuteen. Ehdotetussa pykälässä on kyse voimassa olevan lainsäädännön säilyttämisestä eikä tavoitteena ole muuttaa oikeustilaa.

Ehdotettu *1 momentti* sisältää säännökset ulkoministeriön, edustuston ja Maahanmuuttoviraston tiedonsaantioikeudesta.

Ehdotetun lain 5 §:n mukaisista rekisterinpitäjistä poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin henkilötietolainsäädännössä säädetään jo nykyisin näiden viranomaisten oikeudesta saada tietoa varsin kattavasti. Poliisin henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohdan mukaan poliisilla ja Tullin henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 12 ja 13 kohdan mukaan Tullilla on oikeus saada tietoja Maahanmuuttoviraston ja ulkoministeriön tietojärjestelmistä ulkomaalaislain mukaisten tehtäviensä suorittamiseksi. Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 19 § sisältää yleisen tiedonsaantioikeuden muilta viranomaisilta.

Sääntelyn päällekkäisyyden välttämiseksi hallintovaliokunta ehdottaa hallituksen esityksestä poiketen, että poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin tiedonsaantioikeudesta ulkomaalaislain mukaisten tehtävien hoitamiseksi säädetään näitä viranomaisia koskevissa henkilötietolaeissa. Käsitellä olevaan 12 §:ään ehdotetaan sisällytettäväksi selvyiden vuoksi informatiivinen viittaus asianomaisiin henkilötietolakeihin (*2—4 momentti*).

Selvityksen mukaan Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 19 §:n mukainen tiedonsaantioikeus on nykyisellään riittävä turvaamaan Rajavartiolaitoksen ulkomaalaislain mukaisten tehtävien hoitamisen. Myös Tullin henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 12 kohdan mukaisen tiedonsaantioikeuden on arvioitu riittävän Tullin viisumien käsittelyä ja päätöksentekoa koskevan ulkomaalaislain mukaisen tehtävän hoitamiseksi. Tullin henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 12 kohdan viittauksen ulkoministeriön tietojärjestelmiin voidaan katsoa koskevan myös muiden viranomaisten kansalliseen viisumitietojärjestelmään tallentamia tietoja, koska maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 5 §:n 4 momentissa säädetään vastuu kansallisesta viisumitietojärjestelmästä ulkoministeriölle.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Poliisin henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohdan mukaista tiedonsaantioikeutta ulkoministeriön tietojärjestelmistä on kuitenkin nykyisen oikeustilan säilyttämiseksi tarpeen eräiltä osin tarkistaa. Valiokunta viittaa jäljempänä ehdottamaansa uuteen 18. lakiehdotukseen.

13 §. Tiedonsaantioikeus. Valiokunta on ehdottanut lain 11 ja 12 §:ssä säädettäväksi tiedonsaantioikeudesta rekisterinpitäjien välillä. Käsillä oleva 13 § sisältää hallituksen esityksen tapaan säännökset rekisterinpitäjien *muusta* tiedonsaantioikeudesta, toisin sanoen oikeudesta saada tietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmän ja kansallisen viisumitietojärjestelmän ulkopuolisilta tahoilta. Pykälän *otsikkoa* on syytä täsmentää tämän mukaisesti.

Ehdotetulla sääntelyllä ei laajenneta oikeutta saada voimassa olevan aineellisen lainsäädännön mukaisiin tehtäviin välttämättömiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä säädetään lain 8 §:ssä. Maahanmuuttohallinnon alalla tiedonsaantiin toimivaltaa luovia lakeja ovat ulkomaalaislaki, kansalaisuuslaki, kausityölaki, ICT-laki, tutkija- ja opiskelijalaki, vastaanottolaki, säilölaki ja kotoutumislaki. Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että esimerkiksi toimeentulotukitiedot ovat Maahanmuuttovirastolle ulkomaalaislain 39 §:n ja kansalaisuuslain 13 §:n mukaisen tehtävän hoitamiseksi välttämättömiä tietoja, joita ilman päätöstä ei voida tehdä tai joiden ollessa puutteellisia voitaisiin tehdä virheellinen päätös.

Hallituksen esityksessä ehdotettuun 13 §:ään ei ole kohdistunut perustuslakivaliokunnan huomautusta. Hallintovaliokunta pitää kuitenkin sääntelyn johdonmukaisuuden vuoksi aiheellisena täsmentää sääntelyä siten, että pykälän *1 momenttiin* lisätään 11 §:ää vastaavasti maininnat ulkomaalaislaista, kansalaisuuslaista, kausityölaista, ICT-laista, tutkija- ja opiskelijalaista, vastaanottolaista, säilölaista ja kotoutumislaita, joiden mukaisten tehtävien hoitamiseksi Maahanmuuttoviraston, vastaanottokeskuksen, järjestelykeskuksen, säilöönottoyksikön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, työ- ja elinkeinotoimiston, ulkoministeriön ja edustuston on välttämättömää saada tietoja salassapitosäännösten estämättä ja maksutta säännöksessä nimetyiltä tahoilta. Lisäksi tiedonsaantioikeus sidotaan kunkin rekisterinpitäjän tiettyihin ehdotetun lain 1 §:n mukaisiin käsittelytarkoituksiin.

Hallituksen esityksessä on pyritty sääntelyn selkeyden vuoksi keskittämään rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeudet maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin. Tämän vuoksi vastaanottolain rekistereitä koskeva 6 luku (2. lakiehdotus) ja säilölain rekistereitä koskeva 5 a luku (3. lakiehdotus) on ehdotettu kumottaviksi. Rekisterinpitäjien välisistä tiedonsaantioikeuksista säädettäisiin lain 11 §:ssä. Vastaanottolain 58 §:n 1 momenttia on ehdotettu muutettavaksi niin, että Maahanmuuttoviraston, vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen tiedonsaantioikeus poistetaan säännöksestä, koska myös näiltä osin tiedonsaantioikeudesta säädettäisiin maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa. Lisäksi säilölain 34 § on ehdotettu muutettavaksi niin, ettei siinä enää viitata vastaanottolain 58 §:ään, koska maahanmuuttohallinnon henkilötietolain mukaisten rekisterinpitäjien oikeudesta saada tietoja järjestelmien ulkopuolisilta tahoilta säädettäisiin kootusti käsillä olevassa 13 §:ssä.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellytetyn mukaisesti maahanmuuttohallinnon henkilötietolain tiedonsaantioikeuksia koskevaa sääntelyä on pyritty täsmentämään olennaisesti. Tässä yhteydessä on arvioitu vielä uudestaan muutettavaksi ja kumottavaksi ehdotettuja vastaanottolain ja

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

säilölain säännöksiä. Samalla on havaittu, että, jotta voidaan säilyttää voimassa olevien vastaanottolain 58 §:n 1 momentin ja säilölain 34 §:n 1 momentin mukaiset tiedonsaantioikeudet sekä välittu perusratkaisu sääntelyn keskittämiseksi maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin, ehdotettuun 13 §:ään on lisättävä Maahanmuuttoviraston, vastaanottokeskuksen, järjestelykeskuksen sekä säilöönottoyksikön oikeus saada tietoja vastaanottolain 3 ja 4 luvun ja säilölain 3 luvun mukaisia palveluja tarjoavalta yksityiseltä palveluntuottajalta sekä ilman huoltajaa olevalle lapselle määrättyltä edustajalta. Säännöksessä ei ole tarvetta toistaa vastaanottolain 58 §:n 1 momentissa mainittuja julkisia palveluntuottajia, koska ehdotetun säännöksen tiedonsaantioikeus koskee julkisuuslain 4 §:n mukaisia tahoja, jollainen julkinen palveluntuottaja on.

Vastaanottolain 3 ja 4 luvun sekä säilölain 3 luvun mukaiset terveyden- ja sairaanhoidon palvelut voidaan ostaa yksityiseltä tai julkiselta palvelujen tuottajalta. Tämän vuoksi Maahanmuuttoviraston, vastaanottokeskuksen ja säilöönottoyksikön on saatava tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot näitä palveluita tuottavalta julkiselta ja yksityiseltä palveluntuottajalta. Koska alaikäinen ilman huoltajaa oleva lapsi voi olla vastaanottopalveluiden piirissä ja lapsikin voidaan tietyissä ulkomaalaislaissa säädetyissä tapauksissa sijoittaa säilöönottoyksikköön, on Maahanmuuttoviraston, vastaanottokeskuksen ja säilöönottoyksikön saatava tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot myös ilman huoltajaa olevalle lapselle määrättyltä edustajalta. Näistä syistä valiokunta ehdottaa, että *1 momenttiin* lisätään maininnat yksityisestä palveluntuottajasta ja ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätystä edustajasta.

Ehdotettua pykälää sovelletaan säännöksessä mainittujen rekisterinpitäjien oikeuteen saada tietoa ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän ja kansallisen viisumitietojärjestelmän ulkopuolisilta tahoilta. Poliisin tässä tarkoitettusta tiedonsaantioikeudesta säädetään poliisin henkilötietolaissa ja Rajavartiolaitoksen vastaavasta tiedonsaantioikeudesta Rajavartiolaitoksen henkilötietolaissa. Valiokunta ehdottaa selvytyksen vuoksi pykälään lisättäväksi näitä koskevat informatiiviset viittaukset (*uusi 2 ja 3 momentti*). Esimerkiksi poliisin henkilötietolain 16 §:n 2 kohdassa säädetään poliisin oikeudesta saada tietoa Rikosseuraamuslaitokselta. Tullin henkilötietolaissa ei ole poliisin henkilötietolakia vastaavaa tiedon käyttötarkoitusta esimerkiksi Rikosseuraamuslaitokselta saatavien tietojen suhteen, eikä Tullilla ole arvioitu olevan viisumien myöntämisen, epäämisen, mitätöimisen tai kumoamisen hoitamiseen liittyviä tiedonsaantioikeustarpeita kansallisen viisumitietojärjestelmän ulkopuolisilta viranomaisilta.

Uusien momenttien lisäämisen seurauksena hallituksen esityksessä ehdotetusta 2 momentista tulee pykälän *4 momentti*. Momentin 1, 2, 4, 6, 7 ja 9 kohdassa on ehdotettu säädettävän Maahanmuuttoviraston oikeudesta saada Oikeusrekisterikeskukselta, poliisilta, kunnan sosiaaliviranomaiselta, Verohallinnolta ja Rikosseuraamuslaitokselta tarpeellisia tietoja kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön johonkin jäsenvaltioon jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämisperusteiden ja -menettelyjen vahvistamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 604/2013 (jäljempänä vastuunmäärittämisasetus) 8 ja 16 artiklan mukaisen harkinnan suorittamiseksi. Vastuunmäärittämisasetuksen 8 artikla koskee alaikäistä turvapaikanhakijaa ja 16 artikla tilannetta, jossa joko kansainvälistä suojelua hakenut henkilö on riippuvainen Suomessa oleskelevan henkilön huolenpidosta tai Suomessa oleskeleva henkilö on riippuvainen kansainvälistä suojelua hakeneesta henkilöstä. Määritettäessä vastuunmäärittämisasetuksen mukaisesti kansainvälisen suojelun hakemuksesta vastuussa olevaa jäsenvaltiota selvitetään, onko kansain-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

välisen suojelun hakemuksen jättäneellä henkilöllä perheenjäseniä tai sukulaisia toisessa vastuunmäärittämisasetusta soveltavassa maassa. Jos tällaisia perheenjäseniä tai sukulaisia on, tulee vastuunmäärittämisasetuksen mukaan alaikäisen kansainvälistä suojelua hakeneen ja riippuvuussuhteessa olevan henkilön osalta harkita, onko henkilö, jonka olisi tarkoitus huolehtia alaikäisestä tai riippuvuussuhteessa olevasta, kykenevä huolehtimiseen. Henkilön huolehtimiskykyä koskeva harkinta on siis osa asetuksen mukaista kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsitteystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämisestä. Harkinnan tavoitteena on suojata kansainvälistä suojelua hakenutta alaikäistä sekä toisesta henkilöstä riippuvaista henkilöä.

Harkintaa varten tarvittavissa tiedoissa on kyse Suomessa oleskelevasta henkilöstä, joka voi olla myös Suomen kansalainen. Vastuunmäärittämisasetus ei itsessään sisällä sääntelyä henkilön huolehtimiskyvyn arvioimiseksi tarvittavista tiedoista, joten 4 momentissa ehdotetut Maahanmuuttoviraston harkinnan tekemiseksi tarvitsemat tiedot pohjaavat komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) 118/2014 antamissa vakiolomakkeissa edellytettyihin tietoihin. Henkilön huolehtimiskyvyn arvioimiseksi Maahanmuuttovirasto tarvitsee tietoja niin henkilön elatuskyvystä, etuuksista, tuloista ja varallisuudesta sekä sosiaali- ja terveyspalveluista kuin henkilön tekemiksi epäilyistä rikoksista, esitutkinnasta sekä hänelle määrättyistä sakoista, rangaistuksista ja niiden suorittamisesta.

Perustuslakivaliokunnan tiedon saamista ja luovuttamista salassapitosäännösten estämättä koskevan lausuntokäytännön (PeVL 7/2019 vp sekä PeVL 17/2016 vp ja siinä viitatu lausunnot) mukaan viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojen luovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Hallituksen esityksessä ehdotetun säännöksen 2, 4 ja 6 kohdassa ei ole määritetty vastuunmäärittämisasetuksen mukaisen harkinnan suorittamiseksi tarvittavien tietojen tietosisältöä, joten hallintovaliokunta ehdottaa kyseisiä säännöksiä täsmennettäväksi lisäämällä niihin tarvittavien tietojen tietosisältö. Saadun selvityksen mukaan 4 kohdassa tarvittava tietosisältö poliisilta vastaa 3 kohdan tietosisältöä esitutkintaviranomaiselta, joten hallituksen esityksessä ehdotetusta poiketen säännöksessä ehdotetaan viitattavan esitutkintaviranomaiselta tarvittaviin tietoihin. Momentin 1 d ja 3 kohdan mukainen oikeus saada tietoja esitutkintaviranomaisilta ei kuitenkaan koske rikosten ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi käsiteltäviä henkilötietoja.

Samalla on arvioitu uudelleen vastuunmäärittämisasetuksen mukaisen harkinnan suorittamiseksi tarvittavia tietoja koskevien säännösten hajautumista momentin eri kohtiin ja näiden säännösten sanamuotoa. Jotta säännös olisi ymmärrettävämpi, hallintovaliokunta ehdottaa, että kaikki vastuunmäärittämisasetuksen mukaiset tietotarpeet keskitetään 4 momentin 1 kohdan a—g alakohdiksi. Lisäksi säännöksen kirjoitusasua ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä viitataan suoraan vastuunmäärittämisasetuksen mukaisiin artikloihin, joiden edellyttämän henkilön huolehtimiskyvyn arvioinnin tekemiseksi säännöksessä luetellut tiedot ovat tarpeen. Uusi muotoilu ei kuitenkaan sisällöllisesti poikkea hallituksen esityksessä ehdotetusta. Ehdotetun muutoksen johdosta momentin muihin kohtiin sisältyvät viittaukset vastuunmäärittämisasetuksen mukaisen harkinnan tekemiseksi tarvittaviin tietoihin eivät enää ole tarpeen.

Rikosrekisterilain (770/1993) 4 a §:n mukaan rikosrekisteristä luovutetaan henkilöä koskevat tiedot Suomen viranomaiselle asiassa, joka koskee passia, Suomen kansalaisuutta tai ulkomaalais-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

laissa tarkoitettua viisumia, lupaa tai muuta toimenpidettä. Lain 5 §:n mukaan tiedot rikosrekisteristä luovutetaan rikosrekisterin otteella, jossa ovat henkilöstä rekisteriin talletetut tiedot tai ilmoitus siitä, ettei henkilöstä ole merkintää rekisterissä. Jotta varmistetaan Maahanmuuttoviraston oikeus saada rikosrekisterin tietoja myös vastuunmäärittämisasetuksen mukaista henkilön huolehtimiskyvyn arviointia varten sekä osana oleskeluluvan ja oleskeluoikeuden kokonaisharkintaa tehtävää lapsen edun, yhteiselämän mahdollisuuksien tai toimeentuloedellytyksen arviointia varten, hallintovaliokunta ehdottaa, että niistä säädetään erikseen 4 momentin 1 kohdan c alakohdassa sekä 2 kohdan f alakohdassa. Lisäksi 2 kohdan johdanto-osaa ehdotetaan täydennettäväksi maininnalla rikosrekisteristä, koska se ei ole oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän osa, vaan se on erillinen rekisteri.

Hallintovaliokunnan 4 momenttiin ehdottamien muutosten seurauksena momentin 5—8 kohdist tulee 4—7 kohdat ja 10 ja 11 kohdasta 8 ja 9 kohta.

Lisäksi 4 momentin 8 *kohtaa* ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että sana ulkoasiainhallinto korvataan tiedot luovuttavan viranomaisen tarkemmin yksilöivällä ilmaisulla "ulkoministeriö tai edustusto".

14 §. Henkilötietojen luovuttaminen. Pykälän 1 *momentin* mukaan sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään tai Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, 1 §:n nojalla kerättyjä ja tallennettuja henkilötietoja saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa siinä määrin kuin tiedonsaantioikeuksista säädetään vastaanottavan viranomaisen tai muun tahon lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi. Pykälän 2 *momentissa* säädettäisiin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen luovuttamisesta ja 3 *momentissa* sormenjälkitietoja koskevasta rajauksesta. Perustelujen mukaan pykälän nojalla henkilötietoja voitaisiin luovuttaa vain kansallisessa säädöksessä annetun tiedonsaantioikeuden nojalla. Henkilötietojen luovuttamisesta Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin säädetään erikseen.

Hallintovaliokunta viittaa yleisperusteluissa mainittuun perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön viranomaisen oikeudesta saada tai luovuttaa tietoja salassapitosäännösten estämättä. Hallintovaliokunta on ehdottanut, että tiedonsaantioikeudesta rekisterinpitäjien välillä säädetään lain 11 ja 12 §:ssä ja muusta tiedonsaantioikeudesta 13 §:ssä. Erityisten henkilötietoryhmien käsittelystä säädetään 8 §:ssä. Sormenjälkitietojen käsittelystä säädetään erikseen lain 9 ja 10 §:ssä. Esityksen perustelujen mukaan 14 § mahdollistaisi jatkossa tietojen luovuttamisen myös muille kuin ulkomaalaisrekisterilain 10 §:n mukaisille tahoille. Säännöksen nojalla ei kuitenkaan olisi mahdollista luovuttaa tietoja ilman, että vastaanottavalla taholla on omassa lainsäädännössään tiedonsaantioikeus kyseisiin tietoihin. Edellä esitetty huomioiden valiokunta katsoo, että ehdotettu 14 § on tarpeeton, ja valiokunta ehdottaa sen poistamista. Tämän seurauksena jäljempien pykälien numerointi muuttuu vastaavasti.

Hallituksen esityksessä ehdotetun 14 §:n poistamisella ei ole vaikutusta esityksessä kumottavaksi ehdotettujen vastaanottolaissa, säilölaissa ja kotoutumislaisissa säädettyjen tiedon luovutussäännösten osalta, sillä kumottaviksi ehdotetuissa säännöksissä luovutuksen saajina mainitut viranomaiset ovat ehdotetun maahanmuuttohallinnon henkilötietolain mukaisia rekisterinpitäjiä, joiden välisestä tiedonsaantioikeudesta säädetään lain 11 §:ssä.

14 (15) §. Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin.

Pykälässä ehdotetaan säädettävän Maahanmuuttoviraston oikeudesta luovuttaa salassapitosäännösten estämättä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen V osaston 2 luvun nojalla annetuilla asetuksilla perustettuihin Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin henkilötietoja sen mukaan kuin mainituissa asetuksissa säädetään.

Asetukset, joilla EU:n yhteiset tietojärjestelmät perustetaan, ovat suoraan sovellettavaa oikeutta. Julkisuuslain 29 §:n mukaisesti salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta tulee kuitenkin säätää erikseen. Asetuksissa määritellään yksiselitteisesti järjestelmiin tallennettavat tiedot. Nämä asetusten mukaisesti tietojärjestelmiin tallennettavat tiedot voivat olla joko rekisterinpitäjän itse keräämiä ja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tai kansalliseen viisumitietojärjestelmään tallentamia tietoja tai rekisterinpitäjän sille säädetyin tiedonsaantioikeuden nojalla toiselta viranomaiselta saamia ja tallentamia tietoja.

Esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1987/2006 toisen sukupolven Schengenin tietojärjestelmän (SIS II) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä säädetään jäsenmaiden viranomaisille velvollisuus tallentaa Schengenin tietojärjestelmään maahantulokieltokuulutuksia. Myös mainitun asetuksen kumoavissa ns. SIS-asetuksissa (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1860 Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1861 Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1987/2006 muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1862 Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta) säädetään jäsenmaiden viranomaisille velvollisuus tallentaa Schengenin tietojärjestelmään maahantulokieltokuulutuksia ja uutena kuulutusluokkana palautuskuulutuksia.

Schengen-tietojärjestelmään tallennettavat maahantulokieltokuulutukset laaditaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä. Myös uusi kuulutusluokka palautuskuulutukset on tarkoitettu toteuttaa ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään. Ulkomaalaislain 151 ja 152 §:n nojalla toimivaltaisia palautus- ja maahantulokieltopäätöksen tekeviä viranomaisia ovat poliisi ja rajatarkastusviranomainen sekä Maahanmuuttovirasto. Ulkomaalaislain 3 §:n 21 kohdan mukaan rajatarkastusviranomaisella tarkoitetaan Rajavartiolaيتosta ja muuta viranomaista, jolla on oikeus henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta yhteisön säännöstöstä (Schengenin rajasäännöstö) annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 562/2006 tarkoitettuna rajatarkastuksen tekemiseen. Schengenin rajasäännöstö on sittemmin kodifioitu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) 2016/399. Rajavartiolaيت (578/2005) 12 §:n mukaan rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaيتoksen, poliisin ja Tullin kesken eri rajanylityspaikoilla säädetään valtioneuvoston asetuksella. Rajanylityspaikoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta niillä annetun valtioneuvoston asetuksen (901/2006) 10 §:ssä säädetään rajatarkastustehtävien jakamisesta poliisin, Tullin ja Rajavartiolaيتoksen välillä. Tosiasiallisesti kuulutuksia ovat ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä laatineet Maahanmuuttovirasto, poliisi ja Rajavartiolaيتos.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Toisin kuin hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, poliisin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietolakien säännökset tietojen luovuttamisesta esimerkiksi Schengenin tietojärjestelmään eivät selvityksen mukaan sovellu poliisin ja Rajavartiolaitoksen ulkomaalaisasioiden asiankäsitteilyjärjestelmään tallentamien tietojen luovutukseen EU:n yhteisiin tietojärjestelmiin. Siksi ehdotetussa laissa on tarpeen tältä osin säätää myös poliisin ja Rajavartiolaitoksen oikeudesta tietojen luovuttamiseen.

Maahantulokieltokuulutuksiin ja palautuskuulutuksiin sisällytettävät tiedot ovat Maahanmuuttoviraston, poliisin ja Rajavartiolaitoksen ehdotetun lain 3 §:n mukaisesti 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa käsittelemiä ulkomaalaislain 9 luvun mukaisten tehtävien hoitamiseksi tarvittavia tietoja.

VIS-asetuksen II luvussa säädetään tietojen tallentamisesta ja käytöstä viisumiviranomaisten toimesta. VIS-asetuksen 4 artiklan 3 alakohdan määritelmän mukaisia viisumiviranomaisia ovat ulkomaalaislain 30 ja 31 §:n nojalla ulkoministeriö, Suomen edustusto, poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli ja Maahanmuuttovirasto. Ulkoministeriö on viisumiasioista vastaava keskusviranomainen, joka luetaan VIS-asetuksen 4 artiklan 3 alakohdan mukaisiin viisumiviranomaisiin.

Muutettaessa ulkomaalaislain viisumisäännöksiä vastaamaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 810/2009 yhteisön viisumisäännöstön laatimisesta (viisumisäännöstö) on hallituksen esityksessä (HE 275/2010 vp) todettu, että Suomella, toisin kuin eräillä muilla jäsenvaltioilla, ei ole käytössä sellaista järjestelyä, jossa viisumiasioista vastaava keskusviranomainen osallistuisi viisumipäätösten tekemiseen siten, että keskusviranomainen tekisi itse viisumipäätöksen viisumisäännöstön 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettun edustuston tai henkilötarkastuksista vastaavan viranomaisen sijasta. Nykyään myös ulkoministeriön on kuitenkin mahdollista osallistua viisumipäätösten tekemiseen. Viisumisäännöstöä on muutettu asetuksella (EU) 2019/1155 niin, että jäsenvaltiot voivat päättää, että keskusviranomaiset käsittelevät hakemukset ja tekevät niistä päätökset.

Selvityksen mukaan EU:n viisumitietojärjestelmään (VIS) tallennettavat tiedot ovat ulkoministeriön, edustuston, Maahanmuuttoviraston, poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin ehdotetun lain 5 §:n mukaisesti 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa kansallisessa viisumitietojärjestelmässä käsittelemiä ulkomaalaislain 3 luvun mukaisten tehtävien hoitamiseksi tarvittavia tietoja.

Edellä todetun perusteella valiokunta ehdottaa säännöstä täydennettäväksi siten, että siinä mainitaan Maahanmuuttoviraston lisäksi ulkoministeriö, edustusto, poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli.

15 (16) §. Tietojen poistaminen. Ehdotetussa pykälässä säädetään henkilötietojen poistamisesta niistä järjestelmistä, joissa niitä käsitellään. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa mahdollistetaan tietojen säilytysajoista säättäminen kansallisessa lainsäädännössä. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdan tietojen minimointia ja 5 artiklan 1 kohdan e alakohdan säilytyksen rajoittamista koskevan lähtökohdan mukaisesti henkilötietojen poistamista koskevat määräajat perustuvat tarpeeseen säilyttää tietoa vain ajan, joka on rekisterinpitäjän lainmukaisten tehtävien suorittamiseksi ja lakien noudattamisen valvomiseksi tarpeen sekä henkilön oikeusturvan kannalta perusteltua.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että lakisääteisen säilytysajan päätyttyä henkilötiedot poistetaan joko hävittämällä ne tai siirtämällä ne arkistoon sen mukaan, mitä arkistolaitos määrää asiakirjojen tai asiakirjoihin sisältyvien tietojen säilyttämisestä pysyvästi. Virheelliseksi todetun tiedon poistamisesta säädetään lakiehdotuksen 17 §:ssä. Tietojen poistamisesta vastaavasta viranomaisesta säädetään lakiehdotuksen 3 ja 5 §:ssä, joiden mukaan henkilötietojen poistaminen on tiedosta vastaavan rekisterinpitäjän vastuulla, mutta tiedon poistamisen toteuttaminen on käsittelijäsopimuksin mahdollista keskittää ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä Maahanmuuttovirastolle ja kansallisessa viisumitietojärjestelmässä ulkoministeriölle.

Arkistolaitos on arkistolain (831/1994) 8 §:n 3 momentin nojalla määrännyt ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennetut tiedot säilytettäväksi pysyvästi. Poistamisen jälkeen ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennetut tiedot säilytetään arkistolaitoksen määräyksen nojalla pysyvästi ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmää käyttävillä virkamiehillä ei ole pääsyä arkistoituihin tietoihin.

16 (17) §. Virheelliseksi todettu henkilötieto. Hallituksen esityksessä ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan virheelliseksi todettu henkilötieto saadaan säilyttää korjatun henkilötiedon yhteydessä, jos se on tarpeen rekisteröidyn, muun asianosaisen tai rekisterinpitäjän henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi. Tällaista tietoa saa käsitellä vain mainitussa tarkoituksessa. Pykälän 2 momentin mukaan virheelliseksi todettu henkilötieto on poistettava heti, kun henkilötiedon säilyttäminen oikeuksien turvaamiseksi ei enää ole tarpeen, viimeistään kuitenkin viiden vuoden kuluttua virheen havaitsemisesta.

Tietosuoja-asetuksen 16 artiklan mukaan rekisteröidyllä on oikeus vaatia, että rekisterinpitäjä oikaisee ilman aiheetonta viivytystä rekisteröityä koskevat epätarkat ja virheelliset henkilötiedot. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan ehdotettu 17 § ei rajoita oikeutta tietojen oikaisemiseen, mutta virheelliseksi todetut tiedot olisi 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa mahdollista säilyttää oikaistujen tietojen yhteydessä. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi virheelliseksi todetun henkilötiedon säilyttämisestä tilanteissa, joissa se on tarpeen rekisteröidyn, muun asianosaisen tai rekisterinpitäjän henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi. Voimassaolevan ulkomaalaisrekisterilain 9 §:n 2 momenttiin verrattuna ehdotus muuttaa oikeustilaa niin, että merkityksellistä on myös muun asianosaisen oikeuksien turvaaminen esimerkiksi perheenjäsenen oleskelulupaa koskevissa tilanteissa.

Esityksen perusteluissa viitataan muun muassa tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohtaan, jonka mukaan henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä; on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä ("täsmällisyys"). Lisäksi 1 kohdan e alakohdan mukaan henkilötiedot on säilytettävä muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoituksen toteuttamista varten ("säilytyksen rajoittaminen").

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa säädetään käsittelyn lainmukaisuudesta. Artiklan 3 kohdan toisen kappaleen mukaan käsittelyn tarkoitus määritellään kyseisessä käsittelyn oikeusperusteesta tai 1 kohdan e alakohdassa tarkoitettussa käsittelyssä, sen on oltava tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Kyseinen

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

käsittelyn oikeusperuste voi sisältää erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan tämän asetuksen sääntöjen soveltamista, muun muassa säilytysaikoja. Unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Lisäksi tietosuoja-asetuksen johdantokappaleessa 39 tähdennetään muun muassa, että "Henkilötietojen olisi oltava riittäviä ja olennaisia ja rajoitettava siihen, mikä on välttämätöntä niiden käsittelyn tarkoitusten kannalta. Tämä edellyttää erityisesti sitä, että henkilötietojen säilytysaika on mahdollisimman lyhyt. Henkilötietoja olisi käsiteltävä vain, jos käsittelyn tarkoitusta ei voida kohtuullisesti toteuttaa muilla keinoin. Rekisterinpitäjän olisi asetettava määräajat henkilötietojen poistoa tai niiden säilyttämisen tarpeellisuuden määräaikaistarkastelua varten, jotta voidaan varmistaa, ettei henkilötietoja säilytetä pidempään kuin on tarpeen. Olisi toteutettava kaikki kohtuulliset toimenpiteet, jotta varmistetaan, että virheelliset henkilötiedot oikaistaan tai poistetaan."

Tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdan i alakohdan mukaan 5 artiklassa säädettyjen oikeuksien ja velvollisuuksien soveltamisalaa voidaan rajoittaa lainsäädännössä siltä osin kuin sen säännökset vastaavat 12—22 artiklassa säädettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia, jos rajoituksessa noudatetaan keskeisiltä osin perusoikeuksia ja -vapauksia ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide, jotta voidaan taata rekisteröidyn suojeleminen tai muille kuuluvat oikeudet ja vapaudet. Artiklan 2 kohdan mukaan tällaisten lainsäädäntötoimien on sisällettävä tarpeen mukaan erityisiä säännöksiä muun muassa tietojen säilytysajoista ja sovellettavista suojaustoimista ottaen huomioon käsittelyn tai käsittelyryhmien luonne, laajuus ja tarkoitukset.

Valiokunnan näkemyksen mukaan tietosuoja-asetukseen sisältyy ehdotetun pykälän mahdollistavaa kansallista liikkumavaraa. Ehdotus ei rajoita rekisteröidyn oikeutta tietojen oikaisemiseen, ja virheelliseksi todetun tiedon säilyttämistä voidaan tässä yhteydessä pitää välttämättömänä ja oikeasuhtaisena toimenpiteenä rekisteröidyn, muun asianosaisen tai rekisterinpitäjän henkilöstöön kuuluvan oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Valiokunta korostaa, että kaikkia henkilötietoja on käsiteltävä siten, että varmistetaan henkilötietojen asianmukainen turvallisuus ja luottamuksellisuus, millä muun muassa ehkäistään luvaton pääsy henkilötietoihin tai niiden käsitteilyyn käytettyihin laitteistoihin sekä tällaisten tietojen tai laitteistojen luvaton käyttö.

Hallituksen esityksessä ehdotetun 2 momentin mukaan virheelliseksi todettu henkilötieto on poistettava heti, kun henkilötiedon säilyttäminen oikeuksien turvaamiseksi ei enää ole tarpeen, viimeistään kuitenkin viiden vuoden kuluttua virheen havaitsemisesta. Virheellisten tietojen säilyttämisen minimoimiseksi (tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohta) valiokunta ehdottaa, että viiden vuoden enimmäismääräaika poistetaan.

17 (18) §. Tietojen arkistointi. Ehdotuksen mukaan arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista säädetään erikseen. Esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan muotoilulla tarkoitetaan sitä, mitä voimassa olevassa arkistolaissa tai sen nojalla säädetään. Vastaava viittaussäännös sisältyy myös esimerkiksi poliisin henkilötietolakiin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietolakiin.

Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että arkistonmuodostajana toimii kukin rekisterinpitäjä, joiden lukuun Maahanmuuttovirasto ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä ja ulkominis-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

teriö kansallisessa viisumitietojärjestelmässä toteuttaa henkilötietojen käsittelijänä käsittelijäso-
pimuksen nojalla tarvittavat arkistointitoimenpiteet.

18 (19) §. Rekisteröidyn omiin tietoihinsa tutustumista koskevan oikeuden toteuttaminen.

Pykälän *1 momentin* mukaan rekisteröidyn on omiin tietoihinsa tutustumista koskevan oikeuden toteuttamiseksi esitettävä tätä koskeva pyyntö kirjallisesti rekisterinpitäjälle sekä todistettava henkilöllisyytensä joko luotettavana pidettävillä asiakirjoilla tai henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle taikka käyttämällä vahvaa sähköistä tunnistamista.

Tietosuoja-asetuksen 15 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta saada pääsy häntä koskeviin tietoihin. Artiklan mukaan rekisteröidyllä on oikeus saada rekisterinpitäjältä vahvistus siitä, että häntä koskevia henkilötietoja käsitellään tai että niitä ei käsitellä, ja jos näitä henkilötietoja käsitellään, oikeus saada pääsy tietoihin sekä artiklassa luetellut tiedot. Artiklassa ei säädetä siitä, missä muodossa rekisteröidyn on esitettävä pyyntönsä. Artiklan 3 kohdan mukaan, jos rekisteröity esittää pyynnön sähköisesti, tiedot on toimitettava yleisesti käytetyssä sähköisessä muodossa, paitsi jos rekisteröity toisin pyytää.

Tietosuoja-asetuksen johdantokappaleessa 63 todetaan muun ohella, että rekisteröidyn oikeus ei saisi vaikuttaa epäedullisesti muiden oikeuksiin ja vapauksiin. Näiden seikkojen huomioon ottaminen ei kuitenkaan saisi johtaa siihen, että rekisteröidylle ei anneta minkäänlaista tietoa. Jos rekisterinpitäjä käsittelee merkittäviä määriä rekisteröityä koskevia tietoja, rekisterinpitäjän olisi voitava pyytää rekisteröityä täsmentämään riittävällä tavalla ennen tietojen luovuttamista, mitä tietoja tai mitä käsittelytoimia rekisteröidyn pyyntö koskee.

Ehdotetun pykälän tarkoituksena ei ole rajoittaa rekisteröidyn tietosuoja-asetuksen 15 artiklassa säädettyä oikeutta tutustua omiin tietoihinsa. Valiokunta toteaa, että henkilön yksityisyyttä tulee suojata rekisteröidyn omiin tietoihin pääsyn oikeutta käytettäessä varmistumalla henkilötietojen vastaanottajan henkilöllisyydestä. Oikeuden toteuttamisen kohteena olevissa henkilötiedoissa voi olla kyse arkaluonteisista tai salassa pidettävistä tiedoista. Tämän johdosta on oltava varmuus siitä, että henkilö, jolle tiedot luovutetaan, on tosiasiaa se henkilö, jota koskevista henkilötiedoista on kyse. Samalla olisi huomioitava myös johdantokappaleessa 63 tarkoitettu muiden oikeudet. Tietosuoja-asetuksen johdantokappaleessa 64 todetaan lisäksi, että rekisterinpitäjän olisi käytettävä kaikkia kohtuullisia keinoja tarkistaakseen sellaisen rekisteröidyn henkilöllisyyden, joka haluaa saada pääsyn tietoihin erityisesti verkkopalvelujen ja verkkotunnistetietojen yhteydessä. Rekisterinpitäjän ei pidä säilyttää henkilötietoja ainoastaan mahdollisiin pyyntöihin vastaamista varten.

Tietosuoja-asetuksen 12 artiklassa säädetään siitä, miten ja missä muodossa rekisterinpitäjän on toimitettava tiedot rekisteröidylle. Lisäksi sen 2 kohdan mukaan rekisterinpitäjän on helpotettava rekisteröidyn 15—22 artiklan mukaisten oikeuksien käyttämistä. Asetuksen 11 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa rekisterinpitäjä ei saa kieltäytyä toimimasta rekisteröidyn pyynnöstä tämän 15—22 artiklan mukaisten oikeuksien käyttämiseksi, ellei rekisterinpitäjä osoita, ettei se pysty tunnistamaan rekisteröityä.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Valiokunta katsoo, että hallituksen esityksessä ehdotetun 19 §:n sääntely ei ole päällekkäistä tietosuoja-asetuksessa säädetyn kanssa, vaan sillä pyritään edistämään rekisteröidyn oikeuksien toteutumista tietosuoja-asetuksen edellytysten mukaisesti. Ehdotuksen mukaan rekisteröidyn olisi omiin tietoihinsa tutustumista koskevan oikeuden toteuttamiseksi esitettävä tätä koskeva pyyntö kirjallisesti sekä todistettava henkilöllisyytensä joko luotettavana pidettävillä asiakirjoilla tai henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle taikka käyttämällä vahvaa sähköistä tunnistamista. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan pyyntö voi tapahtua esimerkiksi sähköpostilla tai postilla lähetettävällä pyynnöllä tai henkilökohtaisen käynnin yhteydessä esimerkiksi lomakkeella. Valiokunta korostaa, että kirjalliselta pyynnöltä ei edellytetä määrämuotoisuutta. Pyyntöä voi esittää rekisteröidyn puolesta myös muu henkilö, esimerkiksi edustaja tai avustaja.

Pykälän 2 momentissa on poliisille ja Rajavartiolaitokselle osoitettavien omien tietojen tarkastusoikeutta koskevien pyyntöjen osalta hallituksen esityksessä ehdotettu pääsäännöstä poikkeavaa sääntelyä niin, että näille esitettäviin pyyntöihin sovellettaisiin poliisin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietolakeihin sisältyvää menettelyä. Tavoitteena on ollut varmistaa, että poliisille ja Rajavartiolaitokselle osoitettaviin pyyntöihin sovelletaan aina samaa menettelyä riippumatta siitä, perustuuko pyyntö asianomaisen viranomaisen omaan henkilötietolakiin vai maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin. Hallintovaliokunta pitää tätä selkeänä ja johdonmukaisena ratkaisuna sekä viranomaisen että rekisteröidyn näkökulmasta. Valiokunta katsoo, että 2 momenttia on aiheellista tämä tarkoitus huomioon ottaen vielä täsmentää.

Lisäksi 2 momenttiin on edellä mainituista syistä tarpeen lisätä vastaavanlainen viittaus myös Tullin henkilötietolain 35 §:ään. Valiokunta ehdottaa sitä koskevan säännöksen lisäämistä 2 momentin loppuun.

Ehdotetussa 2 momentissa viitataan poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin rekisterinpidossa oleviin tietoihin. Käytännössä rekisterinpito on sidottu viranomaisen tallentamiin tietoihin, mutta muotoilu huomioi myös sen, mitä 3 §:n 3 momentissa säädetään pääsäännöstä poiketen Migrin rekisterinpitovastuusta.

Maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisalalla suojelupoliisin toimesta tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan ehdotetun 2 §:n mukaisesti yleislakina rikosasioiden tietosuojalakia, jonka johdosta käsillä olevan pykälän *uudessa 3 momentissa* käytetään kyseisen lain terminologiaa. Rikosasioiden tietosuoja-laissa rekisteröidyn tarkastusoikeutta koskevalla 23 §:llä on pantu täytäntöön rikosasioiden tietosujadirektiivin 14 artiklassa säädetty rekisteröidyn oikeus päästä omiin henkilötietoihin.

Ehdotetun uuden 3 momentin mukaan suojelupoliisin rekisterinpidossa oleviin tietoihin kohdistuva tarkastusoikeuden käyttöä koskeva pyyntö on esitettävä poliisille henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 41 §:n 2 momentin mukaisesti. Tavoitteena on varmistaa, että vastaavasti kuin poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin osalta myös suojelupoliisin rekisterinpidossa olevia tietoja koskeviin pyyntöihin sovelletaan aina samaa menettelyä riippumatta siitä, onko kyse asianomaisen viranomaisen oman henkilötietolain vai maahanmuuttohallinnon henkilötietolain piiriin kuuluvista tiedoista. Poliisin henkilötietolain 41 §:n 2 momentissa rekisterinpitäjällä tarkoitetaan Poliisihallitusta. Tarkastusoikeutta voisi käyttää, kuten poliisin henkilötietolainkin mukaan, jättämällä pyynnön tarkastusoikeuden käyttämisestä poliisilaitokselle ja todistamal-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

la samalla henkilöllisyytensä. Mikäli poliisi mahdollistaa tarkastusoikeuspyynnön jättämisen sähköisesti, niin suojelupoliisin käsittelemiä henkilötietoja koskevan tarkastusoikeuspyynnön voi jättää samalla tavoin poliisin kautta.

19 (20) §. Rekisteröidyn oikeus käsittelyn rajoittamiseen. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että pykälässä rajoitettaisiin tietosuoja-asetuksen 18 artiklan mukaista rekisteröidyn oikeutta rajoittaa henkilötietojensa käsittelyä. Perustelujen mukaan tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdan h ja i alakohdan nojalla on mahdollisuus kansallisella lainsäädäntötoimenpiteellä rajoittaa myös 18 artiklassa säädettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia, jos kyseisessä rajoituksessa noudatetaan keskeisiltä osin perusoikeuksia ja -vapauksia ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide, jotta voidaan taata niin julkisen vallan käyttöön liittyvä valvonta-, tarkastus- ja sääntelytehtävä (h alakohta) kuin rekisteröidyn suojeleminen tai muille kuuluvat oikeudet ja vapaudet (i alakohta).

Esityksen perustelujen mukaan maahanmuuttohallinnossa rekisteröidyn esittämän rajoituspyynnön perusteena olisi todennäköisesti aina tietojen paikkansapitämättömyys. Jos henkilötiedon käsittely rajoitettaisiin rekisteröidyn pyynnön perusteella automaattisesti siihen saakka, kunnes rekisterinpitäjä on voinut varmistaa tiedon paikkansapitävyyden, olisi tiedosta riippuen mahdollista, että päätöksenteko sekä maahanmuuttohallinnossa että maahanmuuttohallinnon tietoja päätöksenteossa käyttävässä viranomaisessa pysähtyisi varmistamismenettelyn ajaksi. Maahanmuuttohallinnon päätöksenteko perustuu lakiin. Päätöksenteossa käytettävän tiedon oikeellisuudesta varmistuminen on ratkaisevaa oikean päätöksen ja siten henkilön oikeusturvan varmistamiseksi.

Rekisteröidyn oikeudesta rajoittaa henkilötietojensa käsittelyä sillä perusteella, että rekisteröity kiistää tietojen paikkansapitävyyden, säädetään tietosuoja-asetuksen 18 artiklan 1 kohdan a alakohdassa. Hallituksen esityksessä ehdotettu pykälä on kuitenkin muotoiltu niin, että rekisteröidyn oikeuden rajoittaminen kohdistuu koko 18 artiklan soveltamisalaan. Vaikka lähtökohtaisesti voidaan olettaa, että maahanmuuttohallinnossa rekisteröidyn rajoituspyyntö perustuu todennäköisesti 18 artiklan 1 kohdan a alakohtaan, on tietosuoja-asetuksen tulkinta vasta muodostumassa eikä kaikkia soveltamistapauksia voida valiokunnan käsityksen mukaan täysin ennakoida. Perustelut tietojen käytettävyydestä ja välttämättömyydestä viranomaistoiminnalle koskevat kaikkia tilanteita, joissa tietoja olisi rajoitettava. Siltä varalta, että asetuksen tulkinta myöhemmin osoittaa, että myös muiden alakohtien nojalla voidaan pyytää rajoittamista, säännöstä ei valiokunnan arvioiden mukaan tulisi rajoittaa ainoastaan 18 artiklan 1 kohdan a alakohtaan.

Hallintovaliokunta toteaa, että tietosuoja-asetuksen 18 artiklan 2 kohta sisältää jo itsessään mahdollisuuden rajoittaa kyseisen artiklan soveltamista esimerkiksi jäsenvaltion tärkeää yleistä etua koskevasta syystä. Vaikuttaisikin siltä, että rekisteröidyn oikeuksia olisi mahdollista rajoittaa suoraan tietosuoja-asetuksen nojalla sen ollessa välttämätöntä viranomaisen lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi.

Tietosuoja-asetuksen johdantokappale 67 kuvailee tapoja, joilla käsittelyä voidaan rajoittaa. Sen mukaan henkilötietojen käsittelyä rajoittavia menetelmiä voisivat olla muun muassa valittujen tietojen siirtäminen toiseen käsittelyjärjestelmään, käyttäjien pääsyn estäminen valittuihin henkilötietoihin tai julkaistujen tietojen väliaikainen poistaminen verkkosivustolta. Automaattisissa re-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

kistereissä käsittelyn rajoittaminen olisi lähtökohtaisesti varmistettava teknisin keinoin niin, että henkilötiedot eivät enää myöhemmin joudu käsittelytoimien kohteeksi eikä niitä enää voi muuttaa. Henkilötietojen käsittelyn rajoittaminen olisi ilmaistava järjestelmässä selvästi.

Valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan rekisteröidyn 18 artiklan mukaisen oikeuden toteuttamisella voi olla merkittäviä vaikutuksia henkilötietojen käsittelyyn maahanmuuttohallinnon palvelujen tuottamisessa, päätöksenteossa ja valvonnassa, esimerkiksi vastaanotto- ja järjestelykeskusten sekä säilöönottoyksiköiden järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen sekä ulkomaalaisvalvonnan tehtävien suorittamisen kannalta. Myös maahanmuuttohallinnon viranomaisten päätösharkinnan ja ulkomaalaislain 212 §:n mukaisen valvonnan edellytykset voivat vaarantua, jos rekisteröity esimerkiksi kiistää oleskeluluvan myöntämisen tai voimassaolon estettä koskevan tiedon paikkansapitävyyden, eikä kyseinen lupaharkinnan kannalta mahdollisesti olennainen tieto siten olisi käytettävissä siihen liittyvässä päätöksenteossa tai oleskeluoikeuden valvonnassa. Mikäli tietosuoja-asetuksen 18 artiklan 2 kohdan mukaiseen tärkeään yleiseen etuun pohjautavan rajoituksen soveltamisen katsotaan edellyttävän johdantokappaleessa 67 mainittua käsittelyn rajoittamiseen vaadittavien toiminnallisuuksien automatisointia, tästä aiheutuu lisäksi merkittäviä muutostarpeita ulkomaalaisasioiden asiankäsitteilyjärjestelmään ja kansalliseen viisumitietojärjestelmään.

Muille kuuluvien oikeuksien ja vapauksien takaamisesta olisi kysymys esimerkiksi tapauksissa, joissa pyritään turvaamaan vastaanotto- ja järjestelykeskusten sekä säilöönottoyksiköiden järjestys ja turvallisuus ja näin mahdollistamaan palveluiden saatavuus, tai tilanteissa, jossa rekisteröity voisi estää esimerkiksi perheenjäsenensä hakemuksen käsittelyn kiistämällä tietojen oikeellisuuden. Ulkomaalaislain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomaalaisasioissa. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälisen suojelun antamista ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen sekä ottaen huomioon Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset. Maahanmuuttohallinnon päätöksenteko on itsessään ulkomaalaislain 1 §:n mukaisesti maahantulon edellytysten ja maassa-oleskeluoikeuden valvontaa.

Koska tietosuoja-asetuksen soveltamisesta ei näiltä osin ole kehittynyt vielä viranomais- eikä oikeuskäytäntöä, hallintovaliokunta katsoo, että tässä nimenomaisessa tapauksessa on edellä todetut seikat huomioon ottaen mahdollista rajoittaa rekisteröidyn oikeutta tietosuoja-asetuksen 23 artiklaan perustuen hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla.

Tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 2 alakohdan mukaan rekisteröidyn oikeuksia rajoittavien lainsäädäntötoimenpiteiden on sisällettävä tarpeen mukaan erityisiä säännöksiä, jotka koskevat kyseisessä alakohdassa lueteltuja seikkoja, muun muassa suojatoimia.

Valiokunta toteaa, että säännöksellä ei rajoiteta rekisteröidyn oikeutta vaatia epätarkkojen tai virheellisten tietojen oikaisemista tietosuoja-asetuksen 16 artiklan perusteella. Rekisteröidyn oikeusturvan takeena toimivat myös muut tietosuoja-asetuksen rekisteröidyn oikeuksia koskevassa III luvussa sekä oikeussuojakeinoja, vastuuta ja seuraamuksia koskevassa VIII luvussa säädettyt oikeudet. Mikäli rekisteröity katsoo, että hänen henkilötietojensa käsittely on lainvastaista, rekisteröidyllä on mahdollisuus esimerkiksi saattaa asia vireille tietosuoja-asetuksen 77 artiklan mukaisesti tekemällä valitus valvontaviranomaiselle. Rekisteröity voi myös saattaa hallintolain

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

(434/2003) nojalla vireille vaatimuksen siitä, että lainvastainen henkilötietojen käsittely on lopetettava. Tällöin rekisterinpitäjän on ratkaistava asia hallintolain menettelysäännöksiä noudattaen. Valiokunnan arvion mukaan ehdotettua poikkeusta voidaan siten pitää rekisteröidyn oikeusturvan kannalta vähäisenä, kun otetaan huomioon se, miten muutoin turvataan hyvä hallinto ja oikeusturva rekisterinpitäjän suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä.

Rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään rekisteröidyn oikeuksien rajoittamisesta lain 28 §:ssä.

21 §. Automatisoidut yksittäispäätökset. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon ja yleisperusteluissa todettuun viitaten valiokunta ehdottaa, että pykälä poistetaan lakiehdotuksesta. Tämän seurauksena jäljempien pykälien numerointi muuttuu vastaavasti.

20 (22) §. Tietosuojarikos. Valiokunta ehdottaa, että pykälän otsikko muutetaan muotoon "Viittaus rikoslakiin", koska tässä ei säädetä tietosuojarikoksesta, vaan ainoastaan informatiivisesta viittaussäännöksestä. Tietosuojarikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:ssä.

22 (24) §. Siirtymäsäännös. Valiokunta on korjannut säännösviittauksen muuttuneen pykälänumeroinnin mukaiseksi.

2. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta

58 §. Tiedonsaantioikeus. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa, että pykälän *1, 2 ja 3 momentissa* viranomaiset yksilöidään erillisyyden periaate huomioden tarkemmin niin, että vastaanottokeskus ja järjestelykeskus mainitaan säännöksissä erikseen.

3. Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta

34 §. Salassapitovelvollisuus. Hallituksen esityksessä on pyritty sääntelyn selkeyden vuoksi keskittämään rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeudet maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin. Tämän vuoksi säilölain rekistereitä koskeva 5 a luku on ehdotettu kumottavaksi ja säilölain mukaisiin rekistereihin tallennetun tiedon liikkumisesta eri viranomaisten välillä säädettäisiin maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 11 §:ssä. Lisäksi säilölain 34 § on ehdotettu muutettavaksi niin, ettei siinä enää viitattaisi tiedonsaantioikeuden osalta vastaanottolain 58 §:ään, koska maahanmuuttohallinnon henkilötietolain mukaisten rekisterinpitäjien oikeudesta saada tietoja järjestelmien ulkopuolisilta tahoilta säädettäisiin kootusti maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 13 §:ssä. Hallituksen esityksessä ehdotettu 34 § sisältää siten vain salassapitovelvollisuutta koskevan viittauksen julkisuuslakiin.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellytetyn mukaisesti maahanmuuttohallinnon henkilötietolain tiedonsaantisääntelyä on pyritty täsmentämään olennaisesti. Tässä yhteydessä on arvioitu vielä uudelleen voimassa olevan säilölain 34 §:n 1 momentin mukaista tiedonsaantioikeutta ja havaittu, että, jotta voidaan säilyttää nykyinen oikeustila, säilölain 34 §:ää on täydennettävä säännöksillä julkisen ja yksityisen palveluntarjoajan, ilman huoltajaa olevan lapsen edustajan sekä poliisin ja Rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeudesta vastaanottolain 58 §:ää vastaavasti.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Vastaanottolakia säädettäessä on lain 58 §:ää täsmennetty eduskuntakäsittelyn aikana olennaisesti hallituksen esityksessä ehdotetusta muun muassa sitomalla tiedonsaantioikeus vastaanottolain 3 ja 4 luvun sekä 41 §:n mukaisten tehtävien suorittamiseen (HaVM 38/2010 vp, PeVL 59/2010 vp — HE 266/2010 vp). Näissä tehtävissä on kyse vastaanottopalveluista ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä sekä ilman huoltajaa olevan lapsen edustajan tehtävistä. Myöhemmin ihmiskaupan uhrin auttamisjärjestelmään liittyvässä vastaanottolain muutoksessa on 58 §:n 1 momenttiin lisätty tiedonsaajiksi esitutkintaviranomaiset, joilla lain esitöissä on viitattu poliisiin ja Rajavartiolaitokseen (HaVM 58/2014 vp — HE 266/2014 vp). Vaikka säilölain 1 §:n 2 momentin mukaan säilöönottoyksikön toiminnasta on soveltuvin osin voimassa, mitä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetussa laissa säädetään, ei ole kuitenkaan täysin selvää, mikä on voimassa oleva säilölain 34 §:n 1 momentin mukaisen tiedonsaantioikeuden sisältö.

Säilölain 1 §:n 1 momentin mukaan lain tarkoituksena on järjestää ulkomaalaislain 121 ja 122 §:n nojalla säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelu erityisesti tähän tarkoitukseen varatussa säilöönottoyksikössä. Säilölain 1 §:n 3 momentin mukaan myös poliisin tai Rajavartiolaitoksen pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan ensisijaisesti säilölakia. Säilölain 3 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto vastaa säilöönottoyksikön käytännön toiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta. Säilölain 3 luvussa säädetään toimeentulon ja huolenpidon järjestämisestä. Vastaavalla tavalla kuin vastaanottotoiminnassa myös säilölain 13 §:n mukaisen terveyden- ja sairaanhoidon palvelut voidaan ostaa yksityiseltä tai julkiselta palvelujen tuottajalta. Tämän vuoksi säilölain 3 luvun mukaisia palveluita tuottavan julkisen ja yksityisen palveluntuottajan on saatava säilöönottoyksiköltä ja Maahanmuuttovirastolta välttämättömät tiedot näiden palvelujen toteuttamiseksi.

Ulkomaalaislain 122 §:ssä säädetään lapsen ottamisesta säilöön. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan lapsen säilöönoton edellytys on, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämälle virkasuhteessa olevalle sosiaalityöntekijälle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi. Vastaanottolain 41 §:ssä säädetään ilman huoltajaa olevan lapsen edustajan tehtävistä. Tämän vuoksi ilman huoltajaa olevan lapsen edustajan on välttämättömä saada tietoa säilöönottoyksiköltä ja Maahanmuuttovirastolta sekä säilölain 3 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tehtäviensä hoitamiseksi.

Säilöönottoyksikkö ja Maahanmuuttovirasto tallentavat säilöön otettuja henkilöitä koskevat tiedot ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään. Poliisi ja Rajavartiolaitos tekevät säilöönottopäätöksen poliisiasiain tietojärjestelmässä.

Jäljempänä valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi uuden 18. lakiehdotuksen, jossa poliisin oikeudesta saada tietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä säilölain mukaisten tehtäviensä suorittamiseksi säädettäisiin poliisin henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 8 kohdassa. Rajavartiolaitoksen oikeudesta saada tietoja viranomaisilta säädetään voimassa olevan rajavartiolaitoksen henkilötietolain 19 §:ssä. Valiokunta toteaa, että nämä säännökset mahdollistavat tarvittavan tiedonsaannin muilta viranomaisilta. Poliisin ja Rajavartiolaitoksen on kuitenkin voitava saada tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät pidätystiloissaan säilytettävien henkilöiden terveyttä koskevat tiedot säilölain 3 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta ja myös yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Edellä todetun perusteella valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään *uusi 1 momentti*, jossa säädetään poliisin ja Rajavartiolaitoksen oikeudesta saada säilölain 3 luvun mukaisten tehtäviensä suorittamiseksi välttämättömät tiedot edellä tarkoitettulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Lisäksi pykälään on tarpeen lisätä *uusi 2 momentti* lain 3 luvun mukaisia palveluja tuottavan julkisen ja yksityisen palvelujen tuottajan tiedonsaantioikeudesta ja *uusi 3 momentti* ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätyn edustajan tiedonsaantioikeudesta. Valiokunnan ehdotuksista seuraa, että hallituksen esityksessä ehdotetusta pykälän 1 momentista tulee pykälän *4 momentti*.

Edellä ehdotetut muutokset huomioiden pykälän *otsikko* on perusteltua pitää voimassa olevan lain mukaisena.

4. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

87 §. Tiedonsaantioikeus. Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta valiokunta ehdottaa, että pykälän *3 momentissa* viranomaiset yksilöidään erillisyyden periaate huomioiden tarkemmin niin, että vastaanottokeskus ja järjestelykeskus mainitaan säännöksissä erikseen.

8. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

24 §. Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon ja yleisperusteluissa todettuun viitaten hallintovaliokunta ehdottaa säännöksen täsmentämistä ja rajaamista siten, että asiakirjojen määrittelystä viranomaispiirin kautta luovutaan, rajataan asiakirjat koskemaan kansainvälisen suojelun tarvetta, ulkomaalaisen maahantulon edellytyksiä ja maassa oleskeluoikeutta tai niiden perustetta taikka Suomen kansalaisuuden saamista tai menettämistä taikka kansalaisuusaseman määrittämistä sekä poistetaan haitta ja vahinko salassapitoperusteista. Salassapitoperusteeksi pykälän 24 kohtaan siten jää voimassa olevaa julkisuuslakia vastaavalla tavalla turvallisuuden vaarantuminen. Valiokunnan ehdotuksen mukaan asiakirjat ovat salassapidettäviä, jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna asianosaisen tai hänen läheisensä turvallisuutta. Muutosten seurauksena myös säännökseen sisältynyt jako hallintopäätöksiin ja muihin asiakirjoihin tulee tarpeettomaksi.

Valiokunnan ehdottamassa säännöksessä kansainvälisen suojelun tarpeella tai sen perusteella tarkoitetaan ulkomaalaislain 3 §:n 13 kohdan mukaisen pakolaisaseman tai toissijaisen suojeluaseman tarpeen arviointia, joten voimassa olevan julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaiset pakolaiset ja turvapaikanhakijat kuuluvat edelleen suojan piiriin. Säännös ulottuu myös vastaanottolain mukaisiin vastaanottokeskuksissa olevien henkilöiden tietoihin, koska tieto vastaanottopalveluiden saamisesta tarkoittaa, että henkilö on hakenut kansainvälistä suojelua. Säännöksen soveltuminen ei kuitenkaan ole suoraan sidottu siihen, täyttääkö henkilö kansainvälisen suojelun edellytykset laissa, toisin sanoen onko henkilö suojelun tarpeessa vai ei, vaan säännöstä sovelletaan kulloisellakin hetkellä tehtävän tapauskohtaisen arvioinnin mukaan. Tapauskohtaisessa arvioinnissa otetaan huomioon henkilön tausta, hänen tilanteestaan sillä hetkellä saatavilla olevat tiedot ja mahdollinen nykyinen tai tuleva uhka. Soveltaminen ei riipu myöskään siitä, onko henkilö hakija tai muu asianosainen asiassa, ja säännös voi tulla sovellettavaksi myös muuhun henkilöön, jonka tietoja asiakirjoissa on.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Ulkomaalaisen maahantulon edellytyksillä ja maassa oleskeluoikeudella tai niiden perusteella tarkoitetaan esimerkiksi ulkomaalaislain, ICT-lain, kausityölain tai tutkija- ja opiskelijalain nojalla käsiteltäviä tietoja, jotka liittyvät matkustusasiakirjoihin sekä matkustusluvan, viisumin, erityyppisten oleskelulupien, harkinta-ajan tai oleskelulupakortin myöntämiseen sekä EU-kansalaisen tai häneen rinnastettavan oleskeluoikeuden rekisteröintiin tai tämän perheenjäsenen oleskelukortin myöntämiseen. Säännös kattaa myös viisumin epäämiseen, mitätöimiseen tai kumoamiseen taikka oleskelulupien, oleskeluoikeuden rekisteröinnin tai oleskelukortin peruuttamiseen tai raukeamiseen, maassa oleskeluoikeuden valvontaan, henkilöiden käännättämiseen tai karkottamiseen liittyvät tiedot. Säännöstä sovelletaan myös vastaanottolain mukaisiin ihmiskaupan uhrin tietoihin, koska tieto auttamisjärjestelmässä ja sen palvelujen ja tukitoimien piirissä olevasta henkilöstä tarkoittaa, että henkilö on ihmiskaupan uhri. Säännös ulottuu myös säilölain mukaisiin säilöönottoyksikössä olevien henkilöiden tietoihin, koska se on maassa oleskeluoikeuden selvittämiseen tai siitä päättämiseen liittyvä turvaamistoimi. Näitä asiakirjoja käytetään sen arvioimiseen, onko ulkomaalaisella oikeutta tulla maahan tai oleskella maassa.

Kansainvälisen suojelun tarpeen, ulkomaalaisen maahantulon edellytyksen ja maassa oleskeluoikeuden perusteella tarkoitetaan sitä syytä ja sitä todentavia seikkoja, johon asiassa vedotaan. Perusteella tarkoitetaan toisin sanoen sitä syytä, millä henkilö hakee tai millä hänelle on myönnetty lupa oleskella maassa tai saapua maahan. Tarkoitus ei ole tältä osin muuttaa voimassa olevan julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 kohdan oikeustilaa, joten kyse voi olla niin hakijan itsensä toimittamasta tiedosta kuin viranomaisen laatimasta asiakirjasta. Kansainvälisen suojelun tarpeen arvioinnissa näitä voivat esimerkiksi olla erilaiset hakijan esittämät todisteet vainosta tai matkareitistä tai tulevaisuuden uhasta, kuten puhuttelupöytäkirjaan kirjattu kertomus, lääkärintodistukset, valokuvat, kirjeet tai pidätysilmoitukset. Maahantulon edellytysten ja maassa oleskeluoikeuden arvioinnissa peruste voisi puolestaan olla esimerkiksi majoitusvahvistus, kutsu, avioliitto-, opiskelu-, raskaus-, syntymä- tai työtodistus taikka työ- tai muu sopimus taikka esimerkiksi yhteistä elämää todentavat valokuvat, videot tai kirjeet.

Kansalaisuuslaissa säädetään Suomen kansalaisuuden saamisesta, säilyttämisestä, menettämisestä, kansalaisuudesta vapautumisesta sekä kansalaisuusaseman määrittämisestä. Kansalaisuuslain 34 §:n mukaan Suomen kansalainen, jolla on myös jonkin muun valtion kansalaisuus, säilyttää Suomen kansalaisuuden täyttäessään 22 vuotta vain, jos hänellä on riittävä yhteys Suomeen. Jos riittävää yhteyttä ei ole, henkilö menettää Suomen kansalaisuuden. Kansalaisuuslain 35 §:n mukaan Suomen kansalainen voidaan tietyissä tilanteissa hakemuksesta vapauttaa Suomen kansalaisuudesta. Suomen kansalaisuuden säilyttämistä tai kansalaisuudesta vapautumista ei ole kuitenkaan tarpeen mainita erikseen lainkohdan sanamuodossa. Menettäminen kattaa myös mainitut kansalaisuuslain mukaiset tilanteet. Kansalaisuusaseman määrittämisellä tarkoitetaan esimerkiksi tilannetta, jossa Maahanmuuttovirasto antaa maistraatille lausunnon Suomessa ulkomaalaisille syntyneen lapsen kansalaisuuden määrittämiseksi.

10. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

6 §. Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus. Pykälän 1 momenttiin on lisätty uusi 26 kohta 1.1.2020 voimaan tulleella lailla (1399/2019). Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa hallituksen esityksessä ehdotetun säännöksen lisäämistä uudeksi 27 kohdaksi, jolloin myös voimassa olevaan 26 kohtaan on tarpeen tehdä tekninen muutos. Myös *johtolausetta* on tarkistettava.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan 10. lakiehdotuksen on tarkoitettu tulemaan voimaan jo 1 päivänä kesäkuuta 2020, koska velvoitteidenhoitoselvityspalvelun käyttöönottamiseksi selvitystietojärjestelmään ja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tulee toteuttaa tarvittavat rajapinnat ja tekniset valmiudet. Koska asian käsittely eduskunnassa on vielä kesken, valiokunta toteaa, että selvityksen mukaan Verohallinnon VHS-yksikkö tarvitsee järjestelmiensä päivittämiseen lain voimaantulosta puoli vuotta.

13. Laki lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

7 §. Matkustajarekisteritietojen käsittely. Valiokunta ehdottaa, että pykälän 3 momentin 6 kohdasta poistetaan viittaus maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 1 §:n 1 momentin 6 kohtaan. Valiokunta on ehdottanut mainittua 1. lakiehdotuksen 1 §:n 1 momenttia muutettavaksi muun muassa niin, että 1 momentin 6 kohta poistetaan ja pykälään lisätään uusi 2 momentti, jonka mukaan silloin, kun henkilötietoja käsitellään 1 momentin 1 tai 2 kohdassa säädetyissä tarkoituksissa, niitä käsitellään lisäksi myös kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

14. Laki henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 37 §:n muuttamisesta

37 §. Oikeus saada henkilötietoja sotilastiedustelutehtävien sekä rikosten ennalta estämisen ja paljastamistehtävien hoitamista varten. Valiokunta on yhteensovittanut ehdotetun 1 momentin *johdantokappaleen* voimassa olevan 1 momentin (1168/2019) kanssa. Myös *johtolausetta* on tarpeen tarkistaa.

16. Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 10 §:n muuttamisesta

10 §. Ulkomaan kansalaista koskevien tietojen luotettavuuden varmistaminen. Pykälää on muutettu 1.1.2020 voimaan tulleella lailla (1175/2019), jossa viittaukset maistraattiin on muutettu viittauksiksi Digi- ja väestötietovirastoon. Ehdotettu 1 ja 2 momentti tulee yhteensovittaa voimassa olevan lain kanssa, jolloin myös *johtolausetta* on tarkistettava.

Myös väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) *nimike* on muutettu lailla 1175/2019 laiksi väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista.

18. Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 16 ja 22 §:n muuttamisesta (Uusi)

16 §. Poliisin oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä. Perustuslakivaliokunnan lausunnon huomioon ottamiseksi hallintovaliokunta on ehdottanut maahanmuuttohallinnon henkilötietolain (1. lakiehdotus) tiedonsaantioikeuksia koskevaa sääntelyä tarkennettavaksi olennaisesti. Mainitun lain 11 §:ssä säädetään tiedonsaantioikeudesta ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän rekisterinpitäjien välillä ja 12 §:ssä kansallisen viisumitietojärjestelmän rekisterinpitäjien välillä. Poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin henkilötietolainsäädännössä säädetään jo nykyisin varsin kattavasti näiden viranomaisten oikeudesta saada tietoa. Poliisin

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohdan mukaan poliisilla ja Tullin henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 12 ja 13 kohdan mukaan Tullilla on oikeus saada tietoja Maahanmuuttoviraston ja ulkoministeriön tietojärjestelmistä ulkomaalaislain mukaisten tehtäviensä suorittamiseksi. Rajavartiolaitoksen henkilötietolain 19 § puolestaan sisältää yleisen tiedonsaantioikeuden muilta viranomaisilta. Sääntelyn päällekkäisyyden välttämiseksi hallintovaliokunta on pitänyt perusteltuna, että poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin tiedonsaantioikeudesta ulkomaalaislain, kansalaisuuslain ja säilölain mukaisten tehtävien hoitamiseksi säädetään näitä viranomaisia koskeissa henkilötietolaissa. Tämän vuoksi maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 11 ja 12 § sisältävät ainoastaan informatiiviset viittaukset asianomaisiin lakeihin.

Poliisi vastaa ulkomaalaislain nojalla lukuisista tehtävistä, kuten turvapaikanhakijoiden rekisteröinnistä, turvaamistoimista, ulkomaalaisvalvonnasta, maasta poistamisesta ja päätösten tiedoksiannosta. Poliisin kansalaisuuslain mukaisista tehtävistä säädetään kansalaisuuslain 40 ja 46 §:ssä. Poliisilla on myös lukuisia säilölain mukaisia tehtäviä, kuten säilölain 10, 13, 19 ja 23 §:n mukaiset tehtävät. Poliisin tiedonsaantioikeudesta ulkomaalaislain ja kansalaisuuslain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi säädetään hallituksen esityksessä kumottavaksi ehdotetun ulkomaalaisrekisterilain 3 §:n 3 momentissa sekä poliisin henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohdassa. Ulkomaalaisrekisterilain mukaisena rekisterinpitäjänä poliisilla on pääsy niin ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän kuin kansallisen viisumitietojärjestelmänkin tietoihin ulkomaalaislain ja kansalaisuuslain mukaisten tehtäviensä hoitamisen rajoissa. Poliisin tiedonsaantioikeudesta säilölain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi on säädetty kumottavaksi ehdotetussa säilölain 32 f §:ssä. Tämän lisäksi poliisin tiedonsaantioikeus tietyissä rajatuissa tapauksissa on saattanut perustua säilölain 34 §:n 1 momenttiin, joka sisältää viittauksen vastaanottolain 58 §:n mukaiseen tiedonsaantioikeuteen, joka sanamuodon mukaan koskee kuitenkin vain vastaanottolain 3 ja 4 luvun mukaisia tehtäviä.

Jotta ulkomaalaisrekisterilain ja säilölain säännösten kumoamisesta huolimatta voidaan varmistaa riittävän kattavasti ja nykytilaa vastaavasti poliisin ulkomaalaislain, kansalaisuuslain ja säilölain mukaisten tehtäviensä suorittamiseksi riittävä tiedonsaanti poliisin henkilötietolain nojalla, lain 16 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohdan mukaisia tiedonsaantioikeussäännöksiä on tarkistettava.

Sääntelyn selkeyttämiseksi hallintovaliokunta ehdottaa, että kaikki poliisin maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin liittyvät, edellä kuvattuja tiedonsaantitarpeita koskevat tiedonsaantioikeudet kootaan pykälän 1 momentin 8 kohtaan. Tämän vuoksi 1 momentin 7 kohdasta poistetaan viisumia koskevat asiat. Muut 7 kohdassa tarkoitetut tiedot on rajattu ehdotetun maahanmuuttohallinnon henkilötietolain soveltamisalan ulkopuolelle. Näin ollen 7 kohta koskee jatkossa vain niitä ulkoministeriön tietoja, joiden käsittelystä ei säädetä maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa.

Voimassa olevaa 8 kohtaa ehdotetaan täsmennettäväksi ensinnäkin siten, että säännöksessä ei enää viitata Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmiin, vaan säädetään poliisin oikeudesta saada tietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä. Lisäksi säännökseen lisätään kansallinen viisumitietojärjestelmä, koska viisumiasiat on ehdotettu siirrettäväksi 8 kohdan piiriin. Täsmennysten myötä säännöksessä ei ole enää tarpeen luetella erilaisia ulkomaalaislain ja kansalaisuuslain mukaisia tietosisältöjä. Tiedonsaantioikeus tarkoittaa, että poliisilla on oikeus saada sallassapitosäännösten estämättä ja maksutta ulkomaalaislain, kansalaisuuslain ja säilölain mukaisten tehtäviensä suorittamista varten Maahanmuuttoviraston, suojelupoliisin, Rajavartiolaitoksen,

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

vastaanottokeskuksen, järjestelykeskuksen, säilöönottoyksikön, ulkoministeriön, edustuston, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, työ- ja elinkeinotoimiston sekä Tullin asianomaisiin tietojärjestelmiin tallentamia tietoja. Edellä kuvattujen poliisin säilölain mukaisten tehtävien toteuttamiseksi poliisi ei tarvitse tietoja kansallisesta viisumitietojärjestelmästä, joten poliisin säilölain mukaiset tehtävät tosiasiallisesti rajaavat kansallisen viisumitietojärjestelmän sisältämät tiedot tiedonsaantioikeuksien ulkopuolelle.

Vaatus henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuudesta seuraa suoraan tietosuojasetuksen 5 artiklasta ja rikosasioiden tietosuojalain 4 §:stä. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn välttämättömyytedellytyksestä säädetään poliisin henkilötietolain 15 §:ssä. Lisäksi hallintovaliokunta viittaa mietintöönsä poliisin henkilötietolaista (HaVM 39/2018 vp), jossa se on käsitellyt tietojen luovuttamista ja vastaanottamista koskevaa sääntelyä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön ja EU:n tietosuojalainsäädännön valossa.

Hallituksen esityksessä kumottavaksi ehdotetun ulkomaalaisrekisterilain 10 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se on vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi välttämätöntä luovuttaa tietoja esitutkintaviranomaisille rikosten ehkäisemistä ja paljastamista sekä rikoksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa varten. Nykytilan säilyttämiseksi poliisin oikeus saada tietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä ja kansallisesta viisumitietojärjestelmästä rikosten ehkäisemistä ja paljastamista sekä rikoksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa varten tulee siirtää poliisin henkilötietolain 16 §:n 1 momentin 8 kohtaan, johon valiokunta on ehdottanut edellä esitetyllä tavalla keskitettävän poliisin tiedonsaantioikeudet ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä ja kansallisesta viisumitietojärjestelmästä.

22 §. Muu henkilötietojen luovuttaminen viranomaisille. Koska kansalaisuuslaki mainitaan jo 16 §:n 1 momentin 8 kohdassa, säädösnumero voidaan poistaa *1 momentin* 16 kohdasta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 18/2019 vp sisältyvät 5.—7., 9., 11., 12., 15. ja 17. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 18/2019 vp sisältyvät 1.—4., 8., 10., 13., 14. ja 16. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy uuden, 18. lakiehdotuksen. (Valiokunnan uusi lakiehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain soveltamisala ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Tätä lakia sovelletaan, jollei muualla laissa toisin säädetä, henkilötietojen kokonaan tai osittain automatisoituun käsittelyyn sekä muuhun henkilötietojen käsittelyyn, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilörekisteri tai sen osa ja henkilötietoja käsitellään seuraavissa tarkoituksissa:

- 1) ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittely sekä niitä koskeva päätöksenteko ja valvonta;
- 2) Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä, menettämistä ja kansalaisuudesta vapautumista sekä kansalaisuusaseman määrittämistä koskevien asioiden käsittely ja päätöksenteko;
- 3) kansainvälistä suojelua hakevan ja tilapäistä suojelua saavan vastaanotto, ihmiskaupan uhrien auttaminen sekä ilman huoltajaa olevan lapsen edustajatoiminta osana vastaanottotoimintaa sekä näiden ohjaus, suunnittelu ja valvonta;
- 4) ulkomaalaisen sijoittaminen säilöönottoyksikköön, ulkomaalaisen kohtelu säilöönottoyksikössä sekä säilöönottoyksikön järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen;
- 5) kuntaan osoittaminen.

~~6) kansallisen turvallisuuden suojaaminen.~~

Silloin, kun henkilötietoja käsitellään edellä 1 momentin 1 tai 2 kohdassa säädettyissä tarkoituksissa, niitä käsitellään lisäksi myös kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. (Uusi 2 mom.)

Tässä laissa säädetään lisäksi oikeudesta saada oikeushenkilöitä koskevia tietoja 1 momentin mukaisissa tarkoituksissa. (HE:n 2 mom.)

Tätä lakia ei sovelleta Suomessa oleviin diplomaattisiin edustajiin eikä niihin kansainvälisten järjestöjen virkamiehiin, joiden asemasta määrätään Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa. (HE:n 3 mom.)

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

2 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Suojelupoliisin tämän lain nojalla suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan, jollei tässä laissa toisin säädetä, henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (1054/2018), jäljempänä *rikosasioiden tietosuojalaki*. Muiden tässä laissa tarkoitettujen viranomaisten tämän lain nojalla suorittamasta henkilötietojen käsittelystä säädetään luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus), jäljempänä *tietosuoja-asetus*, ja tietosuojalaissa (1050/2018).

Jollei tässä laissa toisin säädetä, sovelletaan:

~~1) henkilötietojen käsittelyyn kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksessa henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (1054/2018);~~

2) oikeuteen saada tieto ja muuhun henkilötietojen luovuttamiseen viranomaisen henkilörekisteristä, mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta säädetään.

3 §

Ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmän rekisterinpitäjät ja vastuunjako

Ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmään tallennetaan 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa käsittelytarkoituksessa käsiteltävät muut kuin viisumien käsittelyä ja päätöksentekoa koskevat tiedot sekä 1 §:n 1 momentin 2—5 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitettussa käsittelykäyttötarkoituksessa käsiteltävät tiedot.

Kukin viranomainen saa käsitellä tallentamiaan tietoja lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi seuraavasti:

- 1) Maahanmuuttovirasto 1 §:n 1 momentin 1—5 kohdan käsittelytarkoituksessa;
- 2) poliisi 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa;
- 3) suojelupoliisi 1 §:n 2 momentin käsittelytarkoituksessa;
- 4) Rajavartiolaitos 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa;
- 5) vastaanottokeskus 1 §:n 1 momentin 3 kohdan käsittelytarkoituksessa;
- 6) järjestelykeskus 1 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdan käsittelytarkoituksessa;
- 7) säilöönottoyksikkö 1 §:n 1 momentin 4 kohdan käsittelytarkoituksessa;
- 8) ulkoministeriö 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa;
- 9) edustusto 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan käsittelytarkoituksessa;
- 10) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 1 §:n 1 momentin 1 ja 5 kohdan käsittelytarkoituksessa;
- 11) työ- ja elinkeinotoimisto 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa.

Kukin 2 momentin viranomainen toimii ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmän rekisterinpitäjänä tallentamiensa tietojen osalta. Poliisin tallentamien tietojen rekisterinpitäjänä toimii Poliisihallitus ja Rajavartiolaitoksen tallentamien tietojen rekisterinpitäjänä Rajavartiolaitoksen

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

esikunta. Kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen rekisteröintitietojen rekisterinpitäjänä toimii kuitenkin Maahanmuuttovirasto.

Maahanmuuttovirasto vastaa ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) mukaisesti. Lisäksi Maahanmuuttovirasto toimii ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä tietosuoja-asetuksen 28 artiklan ja 1 §:n 2 momentin käsittelytarkoituksessa rikosasioiden tietosuojalain 17 §:n mukaisena henkilötietojen käsittelijänä, sen mukaan kuin siitä erikseen sovitaan, rekisteröidyn omiin tietoihin pääsyn sekä henkilötietojen oikaisemisen, sähköisen luovutustavan, poistamisen ja arkistoinnin toteuttajana muun rekisterinpitäjän lukuun siltä osin kuin Maahanmuuttovirasto ei ole rekisterinpitäjä.

4 §

Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallennettujen tietojen käsitteleminen muussa kuin alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa

Kukin rekisterinpitäjä saa käsitellä ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tallentamia tietoja muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, jos tiedot ovat välttämättömiä mainitun viranomaisen lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi seuraavasti:

1) Maahanmuuttovirasto 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaista käsittelytarkoitusta varten tallentamia tietoja 1 §:n 1 momentin 2—5 kohdan mukaisessa käsittelytarkoituksessa;

2) Maahanmuuttovirasto 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista käsittelytarkoitusta varten tallentamia tietoja 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisessa käsittelytarkoituksessa;

3) Maahanmuuttovirasto 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaista käsittelytarkoitusta varten tallentamia tietoja 1 §:n 1 momentin 1, 4 ja 5 kohdan mukaisessa käsittelytarkoituksessa;

4) Maahanmuuttovirasto 1 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista käsittelytarkoitusta varten tallentamia tietoja 1 §:n 1 momentin 1, 3 ja 5 kohdan mukaisessa käsittelytarkoituksessa.

5) järjestelykeskus 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaista käsittelytarkoitusta varten tallentamia tietoja 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisessa käsittelytarkoituksessa.

Poliisilla on oikeus käsitellä ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään 1 §:n 1 momentin 1 kohdan tarkoituksessa tallentamia tietoja noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 13 §:n 1 ja 2 momenttia.

Rajavartiolaitoksella on oikeus käsitellä ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään 1 §:n 1 momentin 1 kohdan tarkoituksessa tallentamia tietoja noudattaen henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 16 §:ää.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai oleskelukortin hakijalta taikka muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otettuja sormenjälkiä, ellei muualla laissa toisin säädetä.

5 §

Kansallisen viisumitietojärjestelmän rekisterinpitäjät ja vastuunjako

Kansalliseen viisumitietojärjestelmään tallennetaan 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua käsittelytarkoituksessa käsiteltävät viisumien käsittelyä ja päätöksentekoa sekä 1 §:n 2 momentissa tarkoitettut kansallisen turvallisuuden suojaamista koskevat tiedot.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Ulkoministeriö, edustusto, Maahanmuuttovirasto, poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli saavat käsitellä tallentamiaan tietoja lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa. Suojelupoliisi saa käsitellä tallentamiaan tietoja lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi 1 §:n 2 momentin käsittelytarkoituksessa.

Kukin 2 momentin viranomaisen toimii kansallisen viisumitietojärjestelmän rekisterinpitäjänä tallentamiensa tietojen osalta. Poliisin tallentamien tietojen rekisterinpitäjänä toimii Poliisihallitus ja Rajavartiolaitoksen tallentamien tietojen rekisterinpitäjänä Rajavartiolaitoksen esikunta.

Ulkoministeriö vastaa kansallisesta viisumitietojärjestelmästä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain mukaisesti. Lisäksi ulkoministeriö toimii kansallisessa viisumitietojärjestelmässä tietosuoja-asetuksen 28 artiklan ja 1 §:n 2 momentin käsittelytarkoituksessa rikosasioiden tietosuojalain 17 §:n mukaisena henkilötietojen käsitteijänä, sen mukaan kuin siitä erikseen sovitaan, rekisteröidyn omiin tietoihin pääsyn sekä henkilötietojen oikaisemisen, sähköisen luovutustavan, poistamisen ja arkistoinnin toteuttajana muun rekisterinpitäjän lukuun siltä osin kuin ulkoministeriö ei ole rekisterinpitäjä.

6 §

Kansalliseen viisumitietojärjestelmään tallennettujen tietojen käsitteleminen muussa kuin alkuperäisessä käsittelytarkoituksessa

Poliisilla on oikeus käsitellä kansalliseen viisumitietojärjestelmään 1 §:n 1 momentin 1 kohdan tarkoituksessa tallentamiaan tietoja noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain 13 §:n 1 ja 2 momenttia.

Rajavartiolaitoksella on oikeus käsitellä kansalliseen viisumitietojärjestelmään 1 §:n 1 momentin 1 kohdan tarkoituksessa tallentamiaan tietoja noudattaen henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 16 §:ää.

Tullilla on oikeus käsitellä kansalliseen viisumitietojärjestelmään 1 §:n 1 momentin 1 kohdan tarkoituksessa tallentamiaan tietoja noudattaen henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) 15 §:n 1 ja 3 momenttia.

7 §

Käsiteltävät henkilötiedot

Rekisterinpitäjä saa käsitellä 1 §:ssä säädetyissä tarkoituksissa, ~~siltä osin kuin on tarpeen~~, henkilön yksilöintitietoja, perhesuhdetietoja, edustajuustietoja, osaamista kuvaavia tietoja ja yhteystietoja sekä tietoja matkustusasiakirjoista ja ulkomaalaislain (301/2004) 96 §:n mukaisesta hakemusasian vireilläolosta osoittavasta kortista.

Rekisterinpitäjä saa lisäksi käsitellä, ~~siltä osin kuin on tarpeen~~:

- 1) hakemuksesta, esityksestä, pyynnöstä tai ilmoituksesta taikka näiden vuoksi tehdystä tiedustelusta tai kuulemisesta ilmeneviä tietoja;
- 2) asian käsittely-, selvitys- ja päätöstietoja;
- 3) tietoja, jotka koskevat vastaanottopalveluita ja muuta vastaanottoon kuuluvaa toimintaa, edustajan yksilöinti- ja yhteystietoja sekä tietoja, jotka koskevat edustajaksi määräämistä, edus-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

tajan vapauttamista tehtävästään ja edustajantehtävän lakkaamista sekä edustajatoiminnan ohjauksessa, suunnittelussa ja valvonnassa tarvittavia tietoja;

4) tietoja siitä, milloin ulkomaalainen on sijoitettu säilöönottoyksikköön ja milloin hän on poistunut sieltä, tietoja säilöönoton järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja säilöön otettujen ulkomaalaisten asianmukaisen kohtelun turvaamiseksi sekä tietoja säilöön otettua ulkomaalaista tapaamassa käyvistä ja muista säilöönottoyksikössä vierailevista henkilöistä ja muita tapaamiseen tai vierailuun liittyviä tietoja;

5) tietoa siitä, mihin kuntaan henkilö on osoitettu.

Rekisterinpitäjä saa lisäksi käsitellä ~~siltä osin kuin on tarpeen~~, havaitsemiaan tai sille ilmoitettuja huomiotietoja, joiden voidaan olosuhteiden tai henkilön käyttäytymisen vuoksi perustellusti arvioida liittyvän rekisterinpitäjän toimivaltaan valvoa henkilön maahantuloa ja maassa oleskelua koskevien edellytysten olemassaoloa tai päättää Suomen kansalaisuuden saamisesta ja menettämisestä taikka velvollisuuteen huolehtia palveluksessaan olevien työturvallisuudesta. Huomiotietoihin on liitettävä tieto tietojen antajasta tai tietolähteestä sekä arvio tämän luotettavuudesta ja tietojen oikeellisuudesta, ~~jos se on mahdollista~~. Huomiotietoja ei saa käyttää päätöksenteon perusteena.

Rekisterinpitäjä saa lisäksi käsitellä ~~siltä osin kuin on tarpeen~~, perheenjäsenten, samassa taloudessa asuvien henkilöiden ja Suomessa olevien vastaanottajien henkilötietoja sekä ulkomaalaisen työntekijän palvelukseensa ottavan henkilötietoja.

8 §

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely

Rekisterinpitäjä saa käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä.

9 §

Muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjahakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely

Muukalaispassin ja pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otetut sormenjäljet tallennetaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään. Sormenjälkiä saavat käyttää Maahanmuuttovirasto, poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli silloin, kun se hoitaa rajatarkastusviranomaisen tehtäviä, sekä ulkoministeriö ja edustusto.

Oikeus sormenjälkitietojen käyttöön on vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Sormenjälkiä saa käyttää vain henkilöllisyyden varmistamiseksi ja muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan valmistamiseksi. Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää sormenjälkitietoja noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 15 §:n 2 momenttia. Tietojen käyttöön oikeutetulla on oikeus ottaa rekisteröidyltä sormenjäljet ja verrata niitä rekisteröityihin sormenjälkiin. Vertailua varten otettuja tietoja saadaan käyttää vain vertaamisen ajan, ja ne on hävitettävä välittömästi vertailun jälkeen.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

10 §

Oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otettujen sormenjälkitietojen käsittely

Oleskeluluvan, oleskelulupakortin ja unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin hakijalta otetut sormenjäljet tallennetaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään. Sormenjälkiä saavat käyttää Maahanmuuttovirasto, poliisi, suojelupoliisi, Rajavartiolaitos, Tulli silloin, kun se hoitaa rajatarkastusviranomaisen tehtäviä, sekä Suomen edustusto.

Sormenjälkiä saa käyttää ainoastaan 1 §:n 1 momentin 1 ja 6 kohdassa säädettyyn tarkoitukseen liittyvien sekä turvallisuusselvityslain (726/2014) tarkoitetun turvallisuusselvityksen tekemiseksi säädettyyn tarkoitukseen liittyvien toimivaltuuksien rajoissa oleskelulupakortin aitouden toteamiseksi ja oleskeluluvan haltijan henkilöllisyyden todentamiseksi, ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden käsittelyä ja niitä koskevaa päätöksentekoa ja valvontaa varten sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Tietojen käyttöön oikeutetulla viranomaisella on oikeus verrata tietoja tässä pykälässä tarkoitettuihin jo tallennettuihin sormenjälkiin sekä muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjahakemusta varten otettuihin sormenjälkiin ja poliisin rekisteriin ulkomaalaislain 131 §:n perusteella tallennettuihin sormenjälkiin. Lisäksi tietoja saa maahantulon edellytysten selvittämiseksi verrata henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:ssä tarkoitettuihin pakkokeinolain (806/2011) mukaisiin henkilötuntemerkkeihin kuuluviin sormenjälkiin niiltä osin kuin jo rekisteröidyt sormenjälkitiedot liittyvät rikokseen, josta ankarin säädetty rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Poliisilla on lisäksi oikeus käyttää tässä pykälässä tarkoitettuja jo tallennettuja sormenjälkitietoja noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 15 §:n 2 momenttia.

Vertailua varten otettuja tietoja saadaan käyttää vain vertailun ajan, jonka jälkeen ne on välittömästi hävitettävä.

Maahanmuuttovirastolla on lisäksi oikeus käyttää tässä pykälässä tarkoitettuja jo tallennettuja sormenjälkitietoja asianomaisen henkilön suostumuksella oleskelulupakortin sekä unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin valmistamista varten.

11 §

Tiedonsaantioikeus ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän rekisterinpitäjien välillä

Käsitellessään tietoja ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä

1) Maahanmuuttovirastolla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tämän lain 1 §:n 1 momentin 1—5 kohdan käsittelytarkoituksessa ulkomaalaislain, kansalaisuuslain (359/2003), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain (907/2017), jäljempänä *kausityölaki*, kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annetun lain (908/2017), jäljempänä *ICT-laki*, kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018), jäljempänä *tutkija- ja opiskelijalaki*, kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011), jäljempänä *vastaanottolaki*, säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyk-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

siköstä annetun lain (116/2002), jäljempänä *säilölaki*, ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010), jäljempänä *kotoutumislaki*, mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot poliisilta, suojelupoliisilta, Rajavartiolaitokselta, vastaanottokeskukselta, järjestelykeskukselta, säilöönottoyksiköltä, ulkoministeriöltä, edustustolta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta sekä työ- ja elinkeinotoimistolta;

2) vastaanottokeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tämän lain 1 §:n 1 momentin 3 kohdan käsittelytarkoituksessa vastaanottolain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, Rajavartiolaitokselta, toiselta vastaanottokeskukselta, järjestelykeskukselta, säilöönottoyksiköltä ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta;

3) järjestelykeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tämän lain 1 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdan käsittelytarkoituksessa ulkomaalaislain ja vastaanottolain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, Rajavartiolaitokselta, vastaanottokeskukselta, toiselta järjestelykeskukselta, säilöönottoyksiköltä ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta;

4) säilöönottoyksiköllä on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tämän lain 1 §:n 1 momentin 4 kohdan käsittelytarkoituksessa säilölain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, Rajavartiolaitokselta, vastaanottokeskukselta, järjestelykeskukselta ja toiselta säilöönottoyksiköltä;

5) ulkoministeriöllä on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tämän lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa ulkomaalaislain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, Rajavartiolaitokselta ja edustustolta;

6) edustustolla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tämän lain 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan käsittelytarkoituksessa ulkomaalaislain ja kansalaisuuslain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, Rajavartiolaitokselta ja ulkoministeriöltä;

7) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tämän lain 1 §:n 1 momentin 1 ja 5 kohdan käsittelytarkoituksessa ulkomaalaislain ja kotoutumislain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, Rajavartiolaitokselta, vastaanottokeskukselta, järjestelykeskukselta ja edustustolta;

8) työ- ja elinkeinotoimistolla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tämän lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa ulkomaalaislain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, Rajavartiolaitokselta, edustustolta sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta.

Poliisin ja suojelupoliisin tiedonsaantioikeudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa.

Rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai oleskelukortin hakijalta taikka muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otettuja sormenjälkiä, ellei muualla laissa toisin säädetä.

12 §

Tiedonsaantioikeus kansallisen viisumitietojärjestelmän rekisterinpitäjien välillä

Käsitellessään tietoja kansallisessa viisumijärjestelmässä

1) ulkoministeriöllä on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tämän lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa ulkomaalaislain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot edustustolta, Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, suojelupoliisilta, Rajavartiolaitokselta ja Tullilta;

2) edustustolla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tämän lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa ulkomaalaislain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot ulkoministeriöltä, Maahanmuuttovirastolta, poliisilta, suojelupoliisilta, Rajavartiolaitokselta ja Tullilta;

3) Maahanmuuttovirastolla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tämän lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa ulkomaalaislain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot ulkoministeriöltä, edustustolta, poliisilta, suojelupoliisilta, Rajavartiolaitokselta ja Tullilta.

Poliisin ja suojelupoliisin tiedonsaantioikeudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa.

Rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

Tullin tiedonsaantioikeudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetussa laissa.

13 §

Muu tiedonsaantioikeus

Maahanmuuttovirastolla on 1 §:n 1 momentin 1—5 kohdan, vastaanottokeskuksella 1 §:n 1 momentin 3 kohdan, järjestelykeskuksella 1 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdan ja säilöönottoyksiköllä ~~on~~ 1 §:n 1 momentin 4 kohdan sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella, työ- ja elinkeinotoimistolla, ulkoministeriöllä ja edustustolla 1 §:n 1 momentin 1 kohdan käsittelytarkoituksessa ulkomaalaislain, kansalaisuuslain, kausityölain, ICT-lain, tutkija- ja opiskelijalain, vastaanottolain, säilölain ja kotoutumislain mukaisten tehtävien hoitamiseksi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta välttämättömiä luonnollisia henkilöitä ja oikeushenkilöitä koskevia tietoja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 4 §:ssä tarkoituilta tahoilta sekä yksityiseltä palveluntuottajalta ja ilman huoltajaa olevalle lapselle määrättyä edustajalta.

Poliisin tiedonsaantioikeudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa. (Uusi 2 mom.)

Rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa. (Uusi 3 mom.)

Maahanmuuttovirastolla, vastaanottokeskuksella, järjestelykeskuksella sekä säilöönottoyksiköllä on lisäksi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta tehtäviensä suorittamista varten tarpeellisia tietoja seuraavasti:

1) kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön johonkin jäsenvaltioon jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

määrittämisperusteiden ja -menettelyjen vahvistamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 604/2013 8 ja 16 artiklan mukaisen harkinnan tekemiseksi henkilön kyvystä huolehtia turvapaikkaa hakeneesta lapsesta tai häneen riippuvuussuhteessa olevasta:

a) Oikeusrekisterikeskukselta sakkorekisteristä henkilön henkilötiedot, ratkaisutiedot, täytännönpaanoasiatiedot, muuntorangaistusasiat ja tapahtumatiedot;

b) Oikeusrekisterikeskukselta oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä ja sen osajärjestelmistä tiedot syyttäjäviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista henkilön tekemiksi epäillyistä rikoksista;

c) Oikeusrekisterikeskukselta rikosrekisteristä henkilön rikosrekisteriote;

d) esitutkintaviranomaiselta tiedot henkilön tekemäksi epäillystä rikoksesta, häntä koskevasta rikosilmoituksesta ja esitutkinnasta;

e) kunnan sosiaaliviranomaiselta tiedot henkilön saamista sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluista sekä sosiaalietuuksista;

f) Verohallinnolta henkilön varallisuus- ja tulotiedot;

g) Rikosseuraamuslaitokselta henkilön yhteystiedot, olinpaikka ja vapautumispäivä;

2) Oikeusrekisterikeskukselta oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä ja sen osajärjestelmistä sekä rikosrekisteristä tiedot:

a) syyttäjäviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista perheenkokoajan tekemiksi epäillyistä rikoksista lapsen edun, yhteiselämän mahdollisuuksien tai toimeentuloedellytyksen arvioimiseksi tehtäessä kokonaisharkintaa oleskeluluvan ja oleskeluoikeuden edellytysten selvittämiseksi;

b) elatusvelvollisuudesta perhesiteen perusteella myönnettävän oleskeluluvan tai oleskelukortin tai oleskeluoikeuden rekisteröinnin edellytysten selvittämiseksi;

c) elatusvelvollisuudesta toimeentuloedellytyksen selvittämiseksi;

d) tuomioistuimessa vireillä olevista asioista ja tehdyistä päätöksistä, jotka koskevat Maahanmuuttoviraston ratkaisua tai toimivaltaa tai joilla on merkitystä Maahanmuuttovirastossa vireillä olevan asian käsittelylle;

e) vireilletuloasiakirjoista, ratkaisun perusteena olleista asiakirjoista ja käsittelyasiakirjoista lapsen edun ja oleskeluluvan yleisten myöntämisedellytysten arvioimiseksi;

f) perheenkokoajan rikosrekisteriotteesta lapsen edun, yhteiselämän mahdollisuuksien tai toimeentuloedellytyksen arvioimiseksi tehtäessä kokonaisharkintaa oleskeluluvan ja oleskeluoikeuden edellytysten selvittämiseksi;

3) esitutkintaviranomaiselta tiedot perheenkokoajan tekemäksi epäillystä rikoksesta, häntä koskevasta rikosilmoituksesta ja esitutkinnasta lapsen edun, yhteiselämän mahdollisuuksien tai toimeentuloedellytyksen arvioimiseksi tehtäessä kokonaisharkintaa oleskeluluvan ja oleskeluoikeuden edellytysten selvittämiseksi sekä tiedot rikosten esitutkinnasta ja vireillä olevista tai vireillä olleista rikosilmoituksista ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ottamista koskevaa päätösharkintaa varten;

~~4) poliisilta muiden kuin oleskelulupaa hakevien henkilöiden tiedot, joilla voi olla merkitystä lapsen edun arvioinnissa tai sen arvioinnissa onko henkilö kykenevä huolehtimaan häneen riippuvuussuhteessa olevasta henkilöstä kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi;~~

4) Kansaneläkelaitokselta tulo-, etuus- ja perhesuhdetiedot ristiriitaisiksi epäiltyjen tietojen selvittämiseksi tai työ- ja perhesuhteiden aitouden selvittämiseksi;

5) kunnan sosiaaliviranomaiselta tiedot, joilla voi olla merkitystä lapsen edun arvioinnissa tai sen arvioinnissa, onko henkilö kykenevä huolehtimaan häneen riippuvuussuhteessa olevasta hen-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

~~kilöstä kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi sekä tiedot~~ ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään esitetyn henkilön taustoisista ja tilanteesta, hänen saamistaan sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluista sekä tiedot lastensuojelun tarpeen selvittämisestä ja lastensuojeluasiakkuudesta auttamistoimien tarpeen selvittämiseksi;

~~6) Verohallinnolta muiden kuin oleskelulupaa hakevien henkilöiden varallisuus- ja tulotiedot, joilla voi olla merkitystä lapsen edun arvioinnissa tai sen arvioinnissa onko henkilö kykenevä huolehtimaan toisesta henkilöstä kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi sekä~~ varallisuus- ja tulotiedot ristiriitaisiksi epäiltyjen tietojen selvittämiseksi tai työ- ja perhesuhteiden aitouden selvittämiseksi;

7) Opetushallitukselta tai koulutuksen järjestäjältä tiedot ulkomaalaisen opiskeluoikeuden alkamisesta, opiskeluoikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä, muusta opintojen väliaikaisesta keskeyttämisestä, opiskeluoikeuden ja opintojen päättymisestä, lukuvuosimaksun suuruudesta ja suorittamisesta, koulutuksen järjestäjän antamista apurahoista, asuntoeduista ja ateriaeđuista sekä opintosuorituksista, arvosanoista ja tutkinnoista tehtäessä kokonaisharkintaa oleskeluluvan, oleskeluoikeuden tai kansalaisuuden saamisen edellytysten selvittämiseksi;

~~9) Rikosseuraamuslaitokselta muiden kuin oleskelulupaa hakevien yhteystiedot, olinpaikka ja vapautumispäivä, jos niillä on merkitystä lapsen edun arvioinnissa tai sen arvioinnissa, onko henkilö kykenevä huolehtimaan toisesta henkilöstä kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi;~~

8) **ulkoministeriöltä tai edustustolta** tiedot kielteisestä asiakirjan laillistamispäätöksestä ulkomaisen asiakirjan luotettavuuden arvioimiseksi;

9) Liikenne- ja viestintävirastolta ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta tiedot ulkomaalaisen ja tämän perheenjäsenen oikeudesta harjoittaa tiettyä ammattia toimeentuloedellytyksen tai oleskeluluvan, kausityöoleskeluluvan tai oleskelukortin myöntämisen tai oleskeluoikeuden rekisteröinnin edellytysten selvittämiseksi. (HE:n 2 mom.)

~~14 §~~

~~Henkilötietojen luovuttaminen~~

~~Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään tai Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, 1 §:n nojalla kerättyjä ja tallennettuja henkilötietoja saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa siinä määrin, kuin tiedonsaantioikeuksista säädetään vastaanottavan viranomaisen tai muun tahon lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi.~~

~~Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja saa luovuttaa 1 momentissa säädetyin edellytyksin vain, jos se on välttämätöntä viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi.~~

~~Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske oleskeluluvan, oleskelulupakortin tai oleskelukortin hakijalta taikka muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan hakijalta otettuja sormenjälkiä taikka huomiotietoja, ellei muualla laissa toisin säädetä.~~

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

14 (15) §

Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin

Maahanmuuttovirasto, ulkoministeriö, edustusto, poliisi, Rajavartiolaitos ja Tulli saavat salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen V osaston 2 luvun nojalla annetuilla asetuksilla perustettuihin Euroopan unionin yhteisiin tietojärjestelmiin henkilötietoja sen mukaan kuin mainituissa asetuksissa säädetään.

15 (16) §

Tietojen poistaminen

Jollei kansainvälisestä velvoitteesta tai laista muuta johdu, tämän lain perusteella käsiteltyt henkilötiedot poistetaan seuraavasti:

1) henkilön tunnistetiedoista asiakasnumero, nimi, syntymäaika, henkilötunnus, ulkomainen henkilönnumero, muu ulkomainen henkilön yksilöimiseksi annettu tunnus, kansalaisuus ja henkilön perhesuhdetiedot poistetaan kymmenen vuoden kuluttua siitä, kun hän on kuollut tai saanut Suomen kansalaisuuden tai häneen liittyvien asioiden tiedot on poistettu;

2) muut kuin 1 kohdassa tarkoitetut henkilötiedot ja henkilöön liittyvien asioiden tiedot poistetaan viimeistään, kun oleskeluoikeuden päättymisestä tai viimeisimmän vireillä olleen asian viimeisestä tiedon merkitsemisestä on kulunut viisi vuotta;

3) erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat henkilötiedot poistetaan heti kun ne ovat käyneet tarpeettomiksi;

4) huomiotiedot poistetaan, kun tiedon merkitsemisestä on kulunut kuusi kuukautta.

16 (17) §

Virheelliseksi todettu henkilötieto

Virheelliseksi todettu henkilötieto saadaan säilyttää korjatun henkilötiedon yhteydessä, jos se on tarpeen rekisteröidyn, muun asianosaisen tai rekisterinpitäjän henkilöstöön kuuluvan oikeuksien turvaamiseksi. Tällaista tietoa saa käsitellä vain mainitussa tarkoituksessa.

Virheelliseksi todettu henkilötieto on poistettava heti, kun henkilötiedon säilyttäminen oikeuksien turvaamiseksi ei enää ole tarpeen, ~~viimeistään kuitenkin viiden vuoden kuluttua virheen havaitsemisesta.~~

17 (18) §

Tietojen arkistointi

Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista säädetään erikseen.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

18 (19) §

Rekisteröidyn omiin tietoihinsa tutustumista koskevan oikeuden toteuttaminen

Rekisteröidyn on omiin tietoihinsa tutustumista koskevan oikeuden toteuttamiseksi esitettävä tätä koskeva pyyntö kirjallisesti rekisterinpitäjälle sekä todistettava henkilöllisyytensä joko luotettavana pidettävillä asiakirjoilla tai henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle taikka käyttämällä vahvaa sähköistä tunnistamista.

Kun 1 momentissa tarkoitettu pyyntö koskee poliisin rekisterinpidossa olevia tietoja, pyynnön esittämiseen sovelletaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 41 §:ää, kun pyyntö koskee Rajavartiolaitoksen rekisterinpidossa olevia tietoja, sovelletaan henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 50 §:ää ja kun pyyntö koskee Tullin rekisterinpidossa olevia tietoja, sovelletaan henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain 35 §:ää.

Kun rekisteröidyn tarkastusoikeuden käyttöä koskeva pyyntö koskee suojelupoliisin rekisterinpidossa olevia tietoja, pyyntö on esitettävä poliisille henkilötietojen käsittelyssä poliisitoimessa annetun lain 41 §:n 2 momentin mukaisesti. (Uusi 3 mom.)

19 (20) §

Rekisteröidyn oikeus käsittelyn rajoittamiseen

Tietosuoja-asetuksen 18 artiklaa rekisteröidyn oikeudesta käsittelyn rajoittamiseen ei sovelleta tässä laissa tarkoitettuun henkilötietojen käsittelyyn.

~~21 §~~

~~Automatisoidut yksittäispäätökset~~

~~Päätös, jonka Maahanmuuttovirasto tekee ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä, voidaan tehdä menettelyssä, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, jos asian saa ratkaista hallintolain (434/2003) 34 §:n 2 momentin 5 kohdan nojalla asianosaista kuulematta.~~

~~Maahanmuuttoviraston on julkistettava automatisoidussa päätöksentekomenettelyssä lopulliseen päätökseen johtanut algoritmi. Lisäksi rekisteröidyllä on oikeus saada erillinen selvitys hänelle automatisoidussa käsittelyssä tehtyyn lopulliseen yksittäispäätökseen käytetystä algoritmista.~~

~~Maahanmuuttoviraston ylijohtaja vastaa automaattista päätöksentekoa koskevasta menettelystä ja automatisoidusta yksittäispäätöksestä.~~

20 (22) §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus tietosuojarikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:ssä.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

21 (23) §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan ulkomaalaisrekisteristä annettu laki (1270/1997).

22 (24) §

Siirtymäsäännös

Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmä ja kansallinen viisumitietojärjestelmä on saatettava 15 §:n mukaisiksi vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Siirtymäaikana sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita tietojen poistamista koskevia säännöksiä.

2.

Laki

kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 6 luku,

muutetaan 58 §, sellaisena kuin se on laissa 388/2015, ja

lisätään 39 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

39 §

Edustajan määrääminen

Edustajatoiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle. Vastaanotto- tai järjestelykeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity, vastaa edustajatoiminnan käytännön hallinnoinnista.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

58 §

Tiedonsaantioikeus

Sisäministeriöllä, esitutkintaviranomaisella ja kunnan viranomaisella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 3 ja 4 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot toisiltaan, Maahanmuuttovirastolta, vastaanottokeskukselta, järjestelykeskukselta, 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta ja ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätyltä edustajalta.

Edellä 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalla julkisella tai yksityisellä palvelujen tuottajalla, jonka asiakas turvapaikanhakija, tilapäistä suojelua saava tai ihmiskaupan uhri on, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä Maahanmuuttovirastolta, vastaanottokeskukselta ja järjestelykeskukselta palvelujen tuottamisen kannalta välttämättömät tiedot.

Ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätyllä edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 41 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, vastaanottokeskukselta ja järjestelykeskukselta, kunnan viranomaiselta, Kansaneläkelaitokselta sekä 3 ja 4 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 5 a luku, sellaisena kuin se on laissa 814/2015, ja
muutetaan 34 §, sellaisena kuin se on laissa 748/2011, seuraavasti:

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

34 §

Tiedonsaantioikeus ja salassapitovelvollisuus

Poliisilla ja Rajavartiolaitoksella on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 3 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot 3 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. (Uusi 1 mom.)

Edellä 3 luvun mukaisia palveluja tuottavalla julkisella tai yksityisellä palvelujen tuottajalla, jonka asiakas säilöön otettu ulkomaalainen on, on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä Maahanmuuttovirastolta ja säilöönottoyksiköltä palvelujen tuottamisen kannalta välttämättömät tiedot. (Uusi 2 mom.)

Ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätyllä edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 41 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta ja säilöönottoyksiköltä sekä 3 luvun mukaisia palveluja tuottavalta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. (Uusi 3 mom.)

Salassapitovelvollisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999). (HE:n 1 mom.)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 8 luku ja *muutetaan* 87 §:n 3 momentti seuraavasti:

87 §

Tiedonsaantioikeus

Ilman huoltajaa olevalle lapselle määrätyllä edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 57 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot työ-

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

ja elinkeinotoimistolta, kunnan viranomaiselta, Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta, vastaanottokeskukselta ja järjestelykeskukselta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

kansalaisuuslain 48 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan kansalaisuuslain (359/2003) 48 §, sellaisena kuin se on laissa 974/2007.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 59 §:n 2 momentti, 60 f §:n 2 momentti, 131 §:n 2 ja 3 momentti sekä 171 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 59 §:n 2 momentti laissa 668/2013, 60 f §:n 2 momentti laissa 631/2011, 131 §:n 2 ja 3 momentti laissa 635/2019 sekä 171 §:n 1 momentti laissa 501/2016, seuraavasti:

59 §

Oleskeluluvan raukeaminen

Raukeamisesta tehdään merkintä ulkomaalaisasioiden asiankäsitteilyjärjestelmään.

60 f §

Oleskelulupakortin voimassaolon päätyminen

Kun oleskelulupakortin voimassaolo on päättynyt, Maahanmuuttovirasto, paikallispoliisi, rajatarkastusviranomais tai Suomen edustusto ottaa oleskelulupakortin haltuunsa ja tekee ulkomaalaisasioiden asiankäsitteilyjärjestelmään merkinnän kortin voimassaolon päättymisestä. Viranomaisen haltuun otettu kortti tuhoetaan.

131 §

Henkilötuntomerkkien ottaminen

Edellä 1 momentissa tarkoitetut henkilötuntomerkit tallennetaan poliisin ylläpitämään rekisteriin. Tiedot on pidettävä erillään rikoksesta epäiltyjen henkilötuntomerkeistä ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain (/) 10 §:n mukaisesti tallennettavista oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta tai unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten otetuista sormenjäljistä. Tiedot poistetaan noudattaen henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 34 §:ää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja sormenjälkitietoja saa verrata henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 5 §:n mukaiseen käsittelytarkoitukseen tämän pykälän nojalla tallennettuihin sormenjälkitietoihin sekä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain 9 §:ssä tarkoitettuihin muukalaispassi- ja pakolaisen matkustusasiakirjahakemusta varten tallennettuihin sormenjälkitietoihin sekä 10 §:ssä tarkoitettuihin oleskelulupahakemusta, oleskelulupakorttihakemusta tai unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttihakemusta varten tallennettuihin sormenjälkitietoihin. Lisäksi tallennettavia sormenjälkitietoja saa maahan-tulon edellytysten selvittämiseksi verrata henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:ssä tarkoitettuihin pakkokeinolain (806/2011) mukaisiin henkilötuntomerkkeihin kuuluviin sormenjälkiin siltä osin kuin jo rekisteröidyt sormenjälkitiedot liittyvät rikokseen, josta ankarin säädetty rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

171 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Maahanmuuttovirasto rekisteröi hakijan oleskeluoikeuden ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään sekä myöntää määräaikaisen ja pysyvän oleskelukortin.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

— — — — —

7.

Laki

Maahanmuuttovirastosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Maahanmuuttovirastosta annetun lain (156/1995) 1—3 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 ja 3 § laissa 975/2007 sekä 2 § laissa 1160/2016, seuraavasti:

1 §

Maahanmuuttovirasto

Sisäministeriön hallinnonalalla toimii Maahanmuuttovirasto.

2 §

Tehtävät

Maahanmuuttovirasto käsittelee ja ratkaisee ne ulkomaalaisia ja Suomen kansalaisuutta koskevat asiat, jotka laissa tai sen nojalla säädetään sen tehtäviksi.

Maahanmuuttovirasto vastaa:

- 1) kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta;
- 2) säilöönottoyksiköiden käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta;
- 3) valtion vastaanotto- ja järjestelykeskusten sekä valtion säilöönottoyksiköiden ylläpidosta;
- 4) ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanon ohjauksesta.

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Maahanmuuttovirastolla on ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän ylläpito- ja kehitysvastuu. Maahanmuuttovirasto tuottaa toimialaansa koskevissa asioissa tietopalveluita sisäministeriölle ja muille viranomaisille sekä kansainvälisille järjestöille.

3 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta Maahanmuuttoviraston päätökseen säädetään erikseen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

8.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 5 ja 24 kohta ja
lisätään 24 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1151/2001, 1060/2002, 281/2004, 713/2007, 274/2009, 458/2011, 528/2011, 91/2015, 756/2015, 19/2016, ~~808/2017~~ ja 604/2018 **ja 277/2019**, uusi 31 c kohta seuraavasti:

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

5) poliisin, Rajavartiolaitoksen, Tullin, vankeinhoitoviranomaisen ja Maahanmuuttoviraston taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevia tietoja sisältävät asiakirjat, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tai rangaistuslaitoksen järjestyksen ylläpitämistä taikka Maahanmuuttoviraston ulkomaalaista koskevan selvityksen luotettavuutta;

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

24) ~~Maahanmuuttoviraston, poliisin, Rajavartiolaitoksen, työntekijän ja yrittäjän oleskelulupa-~~
~~hakemuksia käsittelevien valtion aluehallintoviranomaisten ja ulkoasiainhallinnon~~ asiakirjat, jot-
ka koskevat kansainvälisen suojelun tarvetta, ulkomaalaisen maahantulon edellytyksiä ja maassa
oleskeluoikeutta tai niiden perustetta taikka Suomen kansalaisuuden saamista tai menettämistä
taikka kansalaisuusaseman määrittämistä, ~~jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei ai-~~
~~heuta vahinkoa tai haittaa asianosaiselle tai hänen läheiselleen; näitä asioita koskevat hallintopää-~~
~~tökset ovat salassa pidettäviä kuitenkin vain,~~ jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei
vaaranna asianosaisen tai hänen läheisensä turvallisuutta;

31 c) asiakirjat, jotka koskevat Suomessa oleskelevaa ulkomaalaista, jos on perusteltu syy
epäillä, että tiedon antaminen niistä vaarantaa asianosaisen tai hänen läheisensä turvallisuuden;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

turvallisuusselvityslain 25 ja 37 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan turvallisuusselvityslain (726/2014) 25 §:n 1 momentin 10 kohta ja 37 §:n 1 momen-
tin 7 kohta seuraavasti:

25 §

Perusmuotoisen henkilöturvallisuusselvityksen tietolähteet

Henkilöturvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät:

10) ulkomaalaisasioiden asiankäsitteilyjärjestelmään tai kansalliseen viisumitietojärjestel-
mään, ja joiden tiedoista säädetään henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa anne-
tun lain (/) 7 §:n 1 momentissa, 2 momentin 1 tai 2 kohdassa tai 4 momentissa siltä osin kuin on
kyse mainitun pykälän 1 momenttiin tai 2 momentin 1 tai 2 kohtaan liittyvistä perheenjäsenten,
samassa taloudessa asuvien henkilöiden ja Suomessa olevien vastaanottajien henkilötiedoista
taikka 8 §:ssä;

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

37§

Yritysturvallisuusselvityksessä käytettävät tietolähteet

Yritysturvallisuusselvitystä laadittaessa voidaan käyttää:

7) sellaisia ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmästä ja kansallisesta viisumitietojärjestelmästä saatavia tietoja, joista säädetään henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain 7 §:n 1 momentissa tai 2 momentin 1 tai 2 kohdassa;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

10.

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentin 26 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1399/2019, ja
lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 308/2016, 858/2016, 1159/2016, 1413/2016, 1419/2016, 324/2017, 454/2017, 1112/2017, 404/2018, 414/2018, 722/2019 ja 1399/2019 uusi 27 kohta seuraavasti:

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

~~25) Kilpailu- ja kuluttajavirastolle kuuluvia tehtäviä kilpailulain (948/2011) 2 luvussa säädettyjen kilpailunrajoituskieltojen noudattamisen valvonnassa;~~

26) elintarvikelain (23/2006) 16 a §:ssä tarkoitettua elintarvikealan toimijan luotettavuuden selvittämistä;

27) ulkomaalaislaissa (301/2004), kansalaisuuslaissa (359/2003), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetussa

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

laissa (907/2017), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annetussa laissa (908/2017) ja kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetussa laissa (719/2018) säädettyjen ulkomaalaisen maahantuloa, maastalähtöä, oleskelua ja työntekoa sekä kansalaisuutta koskevien asioiden käsittelyä sekä niitä koskevaa päätöksentekoa ja niihin liittyvien valvontatehtävien hoitamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

11.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 28 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1069/2015) 28 §:n 1 momentin 6 kohta seuraavasti:

28 §

Oikeus saada tietoja muilta viranomaisilta ja tiedonantovelvollisilta

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada toiselta viranomaiselta rikoksesta epäiltyä, tuomittua, vankia, Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otettua ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa koskevat tiedot, jotka ovat tarpeen rangaistuksen täytäntöönpanoa tai tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevan tehtävän taikka muun Rikosseuraamuslaitokselle kuuluvan tehtävän hoitamista varten, seuraavasti:

6) poliisilta, Rajavartiolaitokselta ja Maahanmuuttovirastolta tieto Rikosseuraamuslaitoksen yksikössä olevan tai olleen ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä olevan ulkomaalaisen maassa oleskelua ja maasta poistamista koskevasta asiasta, maasta poistamista koskevan päätöksen toimeenpanosta sekä maahantulokiellosta ja sen pituudesta;

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

12.

Laki

henkilökorttilain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilökorttilain (663/2016) 13 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

13 §

Henkilötietojen tarkastaminen ja vastaavuus

Henkilökorttihakemusta käsittelevä viranomainen tarkastaa hakijan henkilötiedot väestötietojärjestelmästä ennen henkilökortin myöntämistä. Ulkomaalaisen henkilökorttia haettaessa henkilötiedot tarkastetaan lisäksi henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (/) tarkoitetusta ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä.

Hakemuksessa esitettyjen henkilötietojen tulee vastata väestötietojärjestelmän ja ulkomaalaisen henkilökorttia haettaessa myös ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän tietoja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

13.

Laki

lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lentoliikenteen matkustajarekisteritietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa annetun lain (657/2019) 7 §:n 3 momentin 6 kohta seuraavasti:

7 §

Matkustajarekisteritietojen käsittely

Matkustajätietoyksikkö voi verrata matkustajarekisteritietoja automatisoidusti seuraaviin tietoihin, tietojärjestelmiin ja rekistereihin:

6) henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain (/) 1 §:n 1 momentin 1 ja 2 ~~ja 6~~ kohdan mukaisessa tarkoituksessa tallennetut tiedot;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

14.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 37 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain (332/2019) 37 §:n 1 momentin 3 ja 12 kohta, **sellaisena kuin se on osaksi laissa 1168/2019**, seuraavasti:

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

37 §

Oikeus saada henkilötietoja sotilastiedustelutehtävien sekä rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävien hoitamista varten

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, Puolustusvoimilla on oikeus saada sotilastiedustelutehtävien sekä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 86 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävien suorittamiseksi salassapitosäännösten estämättä tarpeellisia tietoja seuraavasti:

3) ulkoministeriön tietojärjestelmistä Suomessa lähettävävaltiota edustavan diplomaatti- ja konsuliedustuston, kansainvälisen järjestön Suomessa olevan toimielimen ja muun samassa asemassa olevan kansainvälisen toimielimen henkilökuntaan kuuluvista ja näiden perheenjäsenistä sekä yksityisessä palveluksessa olevista henkilöistä, sekä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (/) säädetystä kansallisesta viisumitietojärjestelmästä tietoja viisumihakemuksista ja -päätöksistä;

12) ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä matkustusasiakirjaa, oleskelua, kansainvälistä suojelua, maasta poistamista, maahantulokieltoa ja kansalaisuutta koskevia tietoja;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

15.

Laki

verotusmenettelystä annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 18 §:n 7 momentti, sellaisena kuin se on laissa 71/2010, seuraavasti:

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

18 §

Viranomaisen yleinen tiedonantovelvollisuus

Henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (/) tarkoitetun rekisterinpitäjän on toimitettava Verohallinnolle verotusta varten tarpeelliset tiedot ulkomaalaisen Suomessa oleskelusta, työnantajasta ja palvelussuhteesta sekä elinkeinotoiminnasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

16.

Laki

väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 10 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1175/2019, seuraavasti:

10 §

Ulkomaan kansalaista koskevien tietojen luotettavuuden varmistaminen

Digi- ja väestötietoviraston on tarkastettava, mitä tietoja ulkomaan kansalaisesta on talletettu henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (/) tarkoitettuun ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään, ennen kuin se päättää häntä koskevan henkilötiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevan rekisterimerkinnän tekemisestä väestötietojärjestelmään. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tarkastettavista tiedoista ja tarkastamisvelvollisuuden laajuudesta.

Jos ulkomaan kansalaisen Digi- ja väestötietovirastolle ilmoittamia tietoja ei ole talletettu ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tai tiedot poikkeavat järjestelmään talletetuista tiedoista, Digi- ja väestötietoviraston on ennen rekisterimerkinnän tekemistä pyydettävä asiasta

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

Maahanmuuttoviraston lausunto. Maahanmuuttoviraston on käsiteltävä asia ilman aiheetonta viivytystä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

17.

Laki

valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 21 §:n 1 momentin 6 kohta, sellaisena kuin se on laissa 568/2019, seuraavasti:

21 §

Tietojen luovuttaminen opiskelijavalintarekisteristä

Opiskelijavalintarekisteristä saa luovuttaa 19 §:n 1 ja 5 momentissa tarkoitettuja tietoja salassapitosäynnösten estämättä siinä määrin kuin 1 momentissa tarkoitettut tiedot ovat tarpeen ja 5 momentissa tarkoitettut tiedot ovat välttämättömiä vastaanottajan tehtävien hoitamiseksi:

6) Maahanmuuttovirastolle sille ulkomaalaislaissa (301/2004) tai kansalaisuuslaissa (359/2003) säädettyjen tehtävien hoitamista varten.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Valiokunnan uusi lakiehdotus

18.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 16 ja 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 16 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohta sekä 22 §:n 1 momentin 16 kohta, sellaisina kuin niistä on 22 §:n 1 momentin 16 kohta laissa 1162/2019, seuraavasti:

16 §

Poliisin oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Poliisilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyh-teyden avulla tai tietojoukkona tietoja rekistereistä siten kuin käytännön menettelyistä asianomai-sen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, seuraavasti:

7) ulkoministeriön tietojärjestelmistä ~~viisumia koskevasta asiasta sekä~~ Suomessa lähettäjäval-tiota edustavan diplomaatti- tai konsuliedustuston, kansainvälisen järjestön Suomessa olevan toi-mielimen tai muun samassa asemassa olevan kansainvälisen toimielimen henkilökuntaan kuulu-vista sekä heidän perheenjäsenistään ja yksityisessä palveluksessaan olevista henkilöistä esitut-kintaa, muuta tutkintaa ja poliisille ulkomaalaislaissa säädetyn tehtävän suorittamista varten;

8) henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (/) tarkoitetusta ul-komaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä ja kansallisesta viisumitietojärjestelmästä tietoja rikosten estämistä ja paljastamista, esitutkintaa ja muuta tutkintaa sekä poliisille ulkomaalaislais-sa, kansalaisuuslaissa (359/2003) ja säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyk-siköstä annetussa laissa (116/2002) säädettyjen tehtävien suorittamista varten;

Valiokunnan mietintö HaVM 10/2020 vp

22 §

Muu henkilötietojen luovuttaminen viranomaisille

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona 5—8, 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuja henkilötietoja viranomaisen laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi, seuraavasti:

16) Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle kansalaisuuslain ~~(359/2003)~~ 38 §:ssä tarkoitettua tehtävää varten;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 11.6.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Jussi Halla-aho ps
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Matti Semi vas
jäsen Heidi Viljanen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne